DIN SCRIERILE PREMIATE
DE CARTEA ROMANEASCĂ

DATORII ȘI DREPTURI

CARTE PENTRU SĂTENI

DE

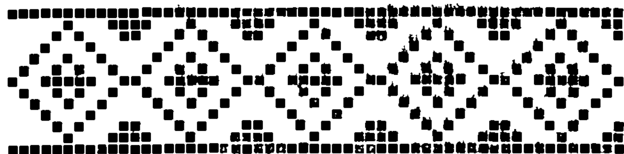
ARTUR GOROVEI

EDIȚIA II

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ". — BUCUREȘTI

23596 – 927

UN OM DE ISPRAVĂ

Moş Ion Careja este un om tare cum see cade. In tot satul lui, şi de jur împrejur, cale de poşte întregi, el este cunoscut şi iubit de toţi sătenii. Ba, până şi la oraş a mers vestea despre dânsul, şi pretutindeni moş Ion Careja este dat ca pilda omului înţelept.

Şi cum Dumnezeu să nu fie aşa de iubit şi de respectat, moş Ion Careja, când cu greu s'ar mai putea găsi un altul de potriva lui!

Că dacă te uiţi la el, cum se poartă îmbrăcat, îţi face plăcere.

Cămaşa lui e albă ca laptele, şi printre creţii iţarilor lui nu vezi nici fir de praf, nici alte murdării, ca la alţii, cari nu ştiu ce-i aceea să-ţi ţii o haină curată.

Sumanul lui, măcar că-i vechiu, dar e curat, şi pe la mâneci nu spânzură destrămătura ţesăturii, şi nasturii lucesc parcă ar fi oglindă.

Pălăria, când o poartă vara, nu-i soioasă şi îmbâcsită de praful drumului, că omul nostru ştie să-i cureţe petele cu vre-o câteva picături de ben-

zină, care nu-i un cap de ţară, şi oricine poate să o capete, pentru câţiva bani.

Iarna, când îi vezi căciula, crezi că acuma a luat-o din prăvălie, pe când el o are de ani şi ani de zile, dar ştie să şi-o cruţe, că dacă vine primăvara, moş Ion nu-şi aruncă, bunătate de căciulă, pe cine ştie unde, pe sub pat, ori pe o poliţă, ci o înveleşte binişor în hârtie de gazetă, şi o păstrează în ladă, cu alte lucruri de ale iernei.

Şi lângă moş Ion Careja nu ţi-i scârbă să stai cât ai vrea de mult. Că el, când vorbeşte cu tine, nu scuipă printre dinţi, precum au unii acest obiceiu urât, şi nici nu-şi suflă nasul între degete, şi nici nu face alte lucruri greţoase. Moş Ion are batistă, frumos cusută de nevasta lui, şi albă ca o foaie de hârtie, şi cu batista îşi şterge sudoarea, când i-i cald, şi-şi şterge nasul. Degetele, zice moş Ion, îs făcute ca să iau nafura cu ele şi să duc mâncarea la gură, dar nu ca să port spurcăciunile acestea pe care trebue să le ascunzi de privirea oamenilor.

Vorbeşte moş Ion Careja limba românească aşa cum a apucat-o dela părinţi, şi vorbeşte frumos, pentrucă nu face ca alţii mai tineri, cari când se întorc din armată, nu li mai înţelege nimeni vorba în satul în care s'au născut şi au trăit toată tinereţea lor. El nu stropşeşte cuvintele, crezând că-i mare cinste să vorbeşti pe subţire, fără să ştii tu singur ce zici. Şi apoi, afară de asta, moş Ion

nu obişnueşte, cum face mare parte dintre săteni, să rostească mereu cuvinte ruşinoase, şi să înjure. Că sunt unii oameni cari nu au nici un frâu la gură, şi ori cu cine ar vorbi, ei înjură. Dacă vor să te laude, ei te înjură; dacă vorbesc despre un om cinstit şi cu minte, ei îl înjură, şi înjură şi pe cele sfinte, când vine vorba despre ele.

Pe asemenea oameni îi dojeneşte rău moş Ion. Nu vedeţi voi, li zice el, că nu aveţi nici un fel de simţire în sufletul vostru! Gura şi graiul ni sunt date, oameni buni, ca să mulţumim lui Dumnezeu pentru toate bunătăţile ce a revărsat asupra noastră, pentrucă ni-a dat viaţă şi ne-a pus să trăim sub strălucirea stelelor, la căldura soarelui şi în mirosul florilor. Graiul ni-i dat, oameni buni, ca sa ne înţelegem între noi despre nevoile vieţii, dar nu ni-i dat ca să vorbim prostii şi la fiecare vorbă să înjurăm. Adica dacă dumneata, bade Toadere, vrei să-mi spui că ai fost la târg şi ai vândut o baniţă de fasole, apoi trebue numai de cât sa înjuri fasolele, sa înjuri calul care te-a dus la târg, să înjuri pe nevasta d-tale care te-a ajutat să pui sacul în căruţă, sa înjuri pe toata lumea, şi toate celea? Nu te supăra, bade Toadere, dar crede-mă pe cinstea mea, că ceiace faci d-ta nu-i lucru frumos. Omul trebue să se respecte pe sine însuşi, ca să poată cere sa-l respecteze şi pe dânsul alţii. Asta este cea întâi datorie a omului; să se respecteze pe sine însuşi. Nu-i aşa, bade Toadere? Te vad ca zâmbeşti şi

nu zici ba. Inţeleg eu că-ţi place ceeace spun. Ştiu eu bine că d-ta nu faci greşala asta din răutate, o faci pentrucă aşa au făcut şi părinţii d-tale, aşa fac mulţi din satul nostru, şi nimeni nu ne-a deschis ochii să vedem cum îi mai bine. Dar aşa-i, oameni buni, trebue să ne respectăm pe noi înşine. Şi ce-i aceea să ne respectăm? Eu carte multă nu am învăţat, ca să vă spun multe minunătăţii: pe vremea copilăriei mele nu era şcoală în satul nostru, şi când am făcut eu armata, nu îşi bătea nimeni capul să ne înveţe carte; mai târziu, când am văzut că-i greu de trăit în lume cu capul întunecat, m'am pus eu singur pe învăţat carte şi am izbutit. Pot să spun că am furat învăţătura dela un nepot al meu, care nici nu şi-a dat seama că el a ajuns profesorul meu. Dar iaca aşa, fără multă ştiinţă de carte, eu tot am prins câte ceva din ştiinţa lumei, şi-mi pare bine că pot să vă spun şi dv. cele ce ştiu şi gândesc eu. Ca să te respecţi pe tine însuţi, ar fi să te porţi în lume în aşa fel ca vecinul tău, şi chiar străinul necunoscut care te-ar întâlni să te respecte el pe tine. Apoi cum ar putea cineva să mă respecteze când m'ar vedea umblând rufos şi murdar, că el ar socoti că eu sunt un beţiv, care-mi petrec viaţa în cârciumă, unde-mi las şi paraua de anafură. Şi dacă m'ar auzi vorbind, şi aş tot înjura, ce are să creadă un om cuminte despre mine? Că, să nu uitaţi, oameni buni, că dela strămoşii noştri au rămas nişte vorbe cu mare

tâlc, pe care dacă am sta să gândim asupra lor, li-am înţelege rostul adânc. „Ori te poartă cum ţi-i portul, ori vorbeşte cum ţi-i vorba“, aşa ziceau strămoşii noştri. Şi iaca aşa, portul şi vorba ni aduc respectul altora. Dar să nu credeţi cumva că portul nostru trebue să fie bogat, sau cum se mai zice, să fie luxos; nu-i nevoe de îmbrăcăminte scumpă, pentru ca să fiu respectat, ci de îmbrăcăminte curată şi îngrijită. Iaca, vedeţi, sumanul meu e vechiu, şi chiar când a fost nou nu avea cine ştie ce preţ; dar eu am acasă o perie, pe care mi-a făcut-o un nepot, la şcoală, şi mai înainte de a pune sumanul pe mine, eu îl şterg cu peria. Şi dacă se întâmplă să-mi anin sumanul într'un cuiu la car, ori într'un lemn, ruptura ceea eu n'o las să se mărească, ci baba mea o coase, că am şi eu acasă un ac şi un fir de aţă, şi ca să coşi o ruptură de suman, nu-i cine ştie ce filozofie. Tot aşa şi cu vorba mea; de când sunt mai luminat la minte, eu nu mai înjur când vorbesc. Făceam şi eu, tocmai ca badea Toader, la tinereţe, şi numai după ce am umblat printre oameni mai cu cap decât mine, şi am văzut cum trăiesc ei şi cum se poartă între dânşii, mi-am dat seama că apucăturile mele nu sunt cuviincioase şi m'am dezbărat de ele. Faceţi şi dv. ca mine, şi n'are să vă pară rău“.

Aşa îi dojenea moş Ion Careja, pe sătenii lui, şi badea Toader, pe care-l înţepase cu vorba, îi răspunde:

— Va fi şi aşa cum zici d-ta, moş Ioane, dar gândeşti d-ta că noi toţi avem vreme să ni periem sumanul, când plecăm de acasă, să căutăm dacă avem batistă în buzunar, şi să ni cântărim vorbele, de câte ori avem de pus ceva la cale? Noi suntem oameni nacăjiţi, moş Ioane; d-ta îi fi având vreme de perdut cu fleacuri de acestea, dar eu, de pildă, nu am.

Moş Ion a clatinat din cap, s'a uitat pieziş la badea Toader, şi i-a răspuns:

— Bade Toadere, dacă ai vorbi la vre-o întrunire dela oraş, poate ca s'ar gasi cineva care să te creadă; dar mie, care sunt nascut în sat cu d-ta, şi traesc de şaptezeci de ani împreună cu d-ta şi cu toţi sătenii aceştia, mie să nu-mi vorbeşti aşa. Cum, adică d-ta nu ai timp să-ţi scuturi sumanul şi nici sa-ţi dai seamă de vorbele pe cari le rosteşti! Dar daca ţi-aş face eu socoteala de câtă muncă faci d-ta în cursul unui an, şi câta vreme îţi pierzi umblând de-a frunza frăsinelului pe toate drumurile, nu ştiu zău dacă din douasprezece luni, câte sunt într'un an, d-ta munceşti măcar o lună.

Oamenii cari ascultau se uitară unii la alţii, şi li se părea că nu înţeleg vorba lui moş Ion, dar nici unul nu îndrăznea sa-şi ridice glasul înpotriva lui. Badea Toader, ca unul care intrase în danţ, trebuia să joace, şi scuipând, ca după obiceiu, şi dând drumul la o înjurătură, răspunse şi el:

— Apoi, moş Ioane, vorba asta eu n'o pri-

cep. Cum, adică eu muncesc numai o lună pe an, şi unsprezece luni casc gura ori dorm la soare?

— Să nu-ţi fie cu supărare, bade Toadere, dar aşa este: cu bănat dacă d-ta munceşti o lună pe an. Şi am să-ţi fac socoteala. Avem într'un an 365 de zile? Asta o ştie toată lumea. Să scădem cele 52 de duminici, sa scădem şi cele 32 de sărbători pe care le ţine biserica, fac 84 de zile; dar să mai scădem sărbătorile păgâneşti, pe cari spre ruşinea noastră, le ţine poporul, să scădem joile dela Paşti până la Inalţare, şi alte multe prostii de acestea, fac peste tot 130 de zile perdute. Mai rămân 235 de zile lucrătoare. Sa scădem doua luni de zile ploioase, cu viscol, cu vreme rea; mai ramân o suta şaptezeci de zile pe an. Ce muncă faci d-ta în vremea asta? Iarna stai mai mult pe lângă vatră, ori aduci un car de lemne dela pădure. Vara nu poţi să lucrezi atâta cât ai vrea, presupunând că ai vrea să munceşti; şi nu poţi să lucrezi, pentrucă nu te îngădue felul treburilor. Că dacă vrei să ari, arătura nu se face în orice timp; că dacă vrei să sapi porumbul, munca asta o faci la vremea ei, n'ai să-l sapi nici în luna lui Aprilie, nici în a lui August, şi în Maiu ori în Iunie, când se sapă, el nu te aşteapta; nu l'ai săpat azi, mâine poate să fie prea târziu. Aşa că, bade Toadere, munca noastră la câmp îi foarte mărginita, trebuesc braţe multe la o treabă puţină. Tot aşa-i cu seceratul pâinei

albe, şi cu cositul ierbei, toate trebuesc făcute în pripă, şi un om, oricâtă bunăvoinţă ar avea, nu poate să facă mai multă muncă decât îi îngădue timpul. Dacă te-ar ierta porumbul să-l sapi în vreme de două luni pe an, ce mai lanuri de porumb ai vedea pe întinsul ţării! Dar d-ta, bade Toadere, când semeni porumbul, te întrebi mai întâi, câte braţe ai în casă, ca să ştii de nu va rămânea în buruiană. Poţi să fii cât de harnic, dar munca ţi-i mărginită, şi s'a isprăvit. Câteva zile la săpat porumbul, câteva la secerat, dacă nu laşi treaba asta pe socoteala femeii, câteva zile la cosit, şi gata munca. Nu-i aşa, bade Toadere?

— O fi aşa cum zici, moş Ioane; dar câteva zile ici, câteva zile colo, nu fac numai o lună.

— Ar fi cum zici şi d-ta, bade Toadere, dar dacă mi-i mai asculta bine, ai să vezi că tot pe a mea rămâne. Mă rog, în timpul verei, când este munca noastră în toiul ei, câte ceasuri sunt pe zi cu lumina soarelui, ca să putem lucra? Sunt între 12 şi 15 ceasuri; dar să zic eu aşa, cu una cu alta sunt 13 ceasuri. Dacă într'o lună sunt 30 de zile, avem patru sute de ceasuri lucrătoare. Eu am să-ţi mai scad timpul care-ţi trebue pentru mâncare şi pentru ceva odihnă, şi am să mă las cu trei sute de ceasuri pe lună, pe care trebue să le muncim. Ai făcut d-ta socoteală, bade Toadere, cam câte ceasuri munceşti d-ta pe lună?

Lui badea Toader nu-i vin la socoteală vorbele

lui moș Ion; socoteala asta el n'o făcuse, și nici nu știa unde are să ajungă moș Ion cu vorba lui. Și, ca să nu-l rămâie moș Ion, badea Toader îi răspunde:

— Apoi socoteli de acestea eu n'am învățat să fac; eu știu să muncesc, fără ceas în buzunar...

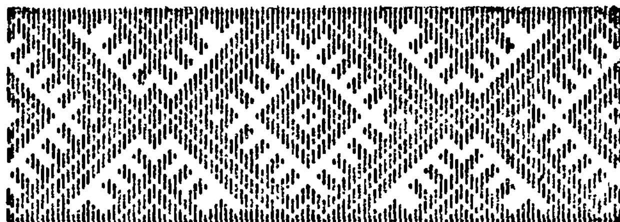
Moș Ion nu se lasă cu atâta, și iar zice:

— Bade Toadere, greșești cu chibzuiala d-tale. Munca se socotește cu ceasul. D-ta pleci la câmp, când e soarele sus, și când ajungi unde ai de lucru, te mai scarpini în cap, îi mai tragi niște înjurături ca acelea, și începi o treabă. Și nu trece mult, și te pui la sfat cu vecinul, și apoi mai faci o țigară, și-i tragi la fumuri, și iar mai înjuri; și apoi mai iei o gustare, și apoi îi tragi un pui de somn, până hăt târziu după amiază, când te apuci iar de lucru, și soarele mai are încă de mers pe cer, când d-ta te îndrepți spre casă. Nu-i așa, bade Toadere? Cu regula asta, d-ta ai muncit, în cursul unei zile de 13 ceasuri, mai puțin de jumătate de zi, să zicem șase ceasuri. Asta înseamnează că în cursul unei luni de 30 zile, ai muncit 180 de ceasuri în loc de 300, cât erai dator, și când îți fac eu socoteală că nu muncești mai mult de o lună pe an, eu am dreptate. Că să nu uiți, bade Toadere, că în cursul anului d-ta îți pierzi multe zile fără nici un folos. Că în zilele de bâlciu te duci la oraș, ai ori nu ai treabă; că la primărie te duci ca să afli minciuni

de prin lume și să pui țara la cale; că mai ai vreo judecată, ori măcar ești martor într'o judecată a altuia, și-ți perzi zilele pe drum; și să nu uiți, bade Toadere, că-ți mai perzi zilele cu cumătriile, și pentru o zi de cumătrie, perzi două și trei zile de mahmureală; și iaca așa, dacă faci socoteală cum se cuvine, vii la vorba mea. Și acuma, bade Toadere, să te întreb eu una: dacă poți să-ți pierzi unsprezece luni pe an, fără să faci nici o treabă, nu poți să perzi numai cinci minute pe zi, ca să te porți și d-ta omenește?

— Iar nu te înțeleg, moș Ioane.

— D-ta nu ma înțelegi, și eu vorbesc așa de înțeles. Mă rog când te scoli d-ta dimineața, ce faci? Eu știu ce faci; îți înjuri nevasta și copii, înjuri cele sfinte, și pentru asta îți trebue timp. Ei bine, timpul pe care-l pierzi așa, nu mai bine l-ai pierde spălându-ți fața și mânele, cu săpun, dând cu pieptenele pe cap, și când ești curat, să te îndrepți în spre icoane, să faci câteva cruci, să zici „Tatăl nostru“ ori altă rugăciune, ce vei fi știind, și înainte de a ieși din casă, să-ți perii hainele curat, și când îi veni între oameni, să se uite toți cu plăcere la d-ta, și să te respecteze? Dar pentru asta, trebue să te respectezi d-ta singur. Să nu uiți vorbele mele, bade Toadere; cea întâi datorie a omului este să se respecteze pe sine însuși, iar cel ce se respectează pe sine însuși, este un om care se poartă curat, care vorbește cuviincios și care muncește din răsputeri.

SFATURI DESPRE CREȘTEREA COPIILOR

Fiind cel mai bătrân în satul lui, moș Ion Carcja se credea în drept să-și dojenească consătenii, iar ei se credeau în drept să-i ceară sfaturi, la toate nevoile lor, și-i ascultau vorba cu smerenie.

Intr'o zi se zvonise în sat despre o mare nenorocire: casa unui om nevoiaș arsese de istov, de rămăsese bietul om sarac lipit pământului, și asta numai din pricina unui copil al lui, care-i dăduse foc casei.

Copilul acela nu făcuse asta din pricepere, ori din rautate, ci numai din pricină ca jucându-se cu foc, în jurul casei, a scăpat un carbune in niște paie de sub șopron, și cât ai fuma o țigara, s'a topit toată gospodăria săteanului.

Atunci moș Ion a avut de spus și el câteva vorbe.

— Oameni buni, a zis moș Ion, mare pacat

facem noi că nu ştim să ne creştem copiii. Eu, vă spun drept, de multe ori trec prin sat şi dau cu ochii de unii copii, îmi întorc capul în altă parte, să nu-i mai văd, şi bătrân cum sunt, lăcrămez de durere, şi parcă mi-i ruşine de mine însumi. Iaca, mai zilele trecute, când venise comisia pentru recrutare, îmi venea să cad din picioare, din pricina diavolilor acestora cari ni-au făcut satu de râs. Inchipuiţi-vă, d-voastră, ce au văzut membrii comisiei, pe uliţa satului nostru: zece, doisprezece băeţi şi fete, mai mult goi decât îmbrăcaţi, stăteau în mijlocul satului, parcă anume ca să fie văzuţi; şi erau murdari încât şi porcii s'ar fi ruşinat de murdăria lor; şi când au trecut trăsurile pe lângă dânşii, s'au luat la goană după ele, se aninau în coada trăsurilor, iar cei din urmă răcneau ca nişte ieşiţi din fire. Mai încolo s'au oprit cu toţii, şi au început a face nişte sălbăticii ne mai pomenite; unii aruncau cu pietre în ceşcuţele de pe stâlpii telegrafului, şi le sfărâmau, alţii se urcau în pomii de pe marginea şoselei şi rupeau crengi, alţii aruncau cu pietre în păsările din curtea lui Matei Chirilă, mă rog, era ceva ne mai pomenit. In vremea asta treceau la şcoală câţiva copii cuminţi, curat îmbrăcat şi cuviincioşi, de-ţi era mai mare dragul să te uiţi la dânşii, şi răii s'au legat de dânşii, şi cu mare greu au scăpat, bieţii copii, cu capetele nesparte şi nemurdăriţi de purtarea ticăloşilor. Aceşti copii răi, nu au nici-o creştere. Noi ni închipuim că dacă ni-a

dat Dumnezeu un copil, ori doi, ori şi mai mulţi, datoria noastră este numai să li dăm o ţoală ca să-şi acopere goliciunea, şi un dărăb de mămăligă să-şi astâmpere foamea, şi încolo nu mai avem nici-o datorie faţă de dânşii. Ni închipuim că trebue să ni lăsăm odraslele în grija lui Dumnezeu. Cu asta păcătuim tare mult. Copilul, oameni buni, este în mânele noastre ca un bulgăre de ceară; poţi să faci din ea tot ce vrei. Ce nu poţi face din ceară? Poţi să faci un chip de înger, dar poţi să faci şi un chip de bou, ori de măgar, şi poţi să faci şi un chip de drac. Tocmai aşa putem face noi din copii noştri: ori scoatem din ei oameni folositori omenirei, ori scoatem nişte boi, nişte hoţi, şi chiar nişte draci.

Badea Toader, care nu uitase dojana lui moş Ion, sare de colo, şi-i zice:

— Moş Ioane, nu-ţi fie cu supărare, dar eu gândesc că nu prea ai dreptate. Dacă Dumnezeu va vroi ca copilul meu să fie un om de seamă, va fi, iar dacă va vroi să fie un ticălos, de-aş umbla eu cu creştetul pe pământ, n'am să pot să-l îndrept. Contra voinţii lui Dumnezeu noi nu ne putem pune, şi tot dela d-ta am auzit că nici un fir de păr nu se mişcă fără ştirea şi voinţa lui Dumnezeu.

Cei cari ascultau, credeau că badea Toader l-a încurcat pe moş Ion, dar el a răspuns aşa:

— Bade Toadere, am spus eu vorba aceea, pentru că este adevărat aşa, dar eu acuma văd că d-ta nu i-ai înţeles tâlcul. Pentru asta trebue

să spun mai multe vorbe, ca să mă înţelegi pe deplin. Ai văzut, d-ta bade Toadere, pomii cari i-a sădit Neculai Ichim? I-ai văzut, că doar trăeşti aici în sat cu noi. Când a sadit el pucţii, toţi erau la fel, tot una de mărişori, toţi drepţi ca lumânarea, mă rog, pueţi cumpăraţi dela o pepinieră condusă de un om cinstit. Ichim, însă, nu prea ştia rostul pomăritului: el se gândea mai mult la banii ce avea să-i câştige din vânzarea roadelor, și după ce a sădit pueţii, i-a lăsat în voia Domnului. Şi au început să crească pomişorii fără nici-o socoteală: ici o ramură lungă, dincolo un ciotişor întortochiat, de au ieşit nişte pomi ca vai de ei, strâmbi, suciţi, cari n'au mai dat rod cum se cade. Din cincizeci de metri cât a sădit el, n'a ieşit unul ca lumea, ba încă toţi s'au îmbolnăvit, au crăpat, li se scutură frunza la mijlocul verei, și acuma vezi că şi lui Ichim singur i-i scârbă să se uite la livada lui. Dar dacă te uiţi la pomii lui Tudurachi Mazilu, zici d-ta că se potrivesc cu ai lui Ichim? Ce mândreață de livadă! Şi doar Mazilu tot odată a pus pomii lui ca şi Ichim, şi tot dela aceiaş şcoală de pomi i-a adus. Dar pentru ce ai lui Mazilu sunt aşa de frumoşi şi-i dau atâta folos? Pentru că Mazilu a ştiut să-şi crească pomii. El când i-a sădit, nu i-a lăsat să crească aşa cum apucau ei; îl vedeai pe Mazilu cu o custură în mână, umblând dela pom la pom, şi taind din crengăritul care nu creştea bine, după cum văzuse el în carte, şi-ĭ vedeai legând ramu-

rile care se strâmbau, punându-li proptele, mă rog, ce să-ți mai înșir eu, că d-ta ai văzut cu ochii, cum și-a îngrijit pomii, cum i-a crescut. Asta-i una. Acum uită-te la vacile boerului și la vacile satului. Care-s mai frumoase și care dau mai mult lapte? Ale boerului. Și pentru ce? Apoi d-ta știi că vacile noastre le ținem cum dă Dumnezeu. Chiar dacă le dăm la un taur de soiu, dar vițelul rămâne prizărit, pentrucă n'are nici-o îngrijire; noi nu secelăm vitele, nu le hrănim la vreme și cum s'ar cuveni. Apoi, bade Toadere, dacă un pom și dacă un vițel trebue să fie crescut bine, pentruca să fie folositor, cum să ne închipuim noi că poate să fie altfel pentru un om! După cum trebue să știi să crești un pom și o vită, mai presus trebue să știi să crești un copil. Cam ce însemnează să crești un copil, nu-i mare lucru de priceput. Copilul este ca o mlădiță; dacă o leși în voia ei, se strâmbă, se sucește; copilul dacă nu-l privighezi, prinde apucături rele, și cu ele rămâne toata viața. D-ta știi ca și mine, că dacă vine copilul acasa cu o ceapă smulsă din grădina altuia, ori cu un măr furat din livada altuia, părinții lui, în loc să-i tragă o bataie și să-l învețe că nu trebue să fure, ei socotesc că copilul lor este foarte isteț și râd de fapta lui. Dar asta-i rău, rău de tot, pentrucă cine fură azi un ou, mâne fură un bou, și copilul acesta care umblă pândind ca să șteargă lucrul altuia, are apucături tâlhărești, și mare lucru să nu-și facă și el o parte de

viaţă în puşcărie. Sunt dator să-mi hrănesc copilul şi să-l îmbrac, dar faţă cu el, mai am şi o datorie foarte sfântă: trebue să-i dau creştere bună.

Badea Toader găseşte şi aici de răspuns lui moş Ion.

— Moş Ioane, înţeleg eu ce vrei să spui d-ta, şi nu-i rău cum zici, dar mi se pare că ni ceri nişte lucruri pe care noi sătenii nu suntem în stare să le facem. Să dăm creştere bună copiilor noştri, nu-i treabă aşa uşoară. Aud că pe la oraşe vin anume profesoare de prin ţări străine ca să deie creştere copiilor târgoveţilor; d'apoi noi nu avem averi ca să plătim lefuri pentru creşterea copiilor. Cum crezi d-ta că aş putea eu, ori nevasta mea, să mă ţin toată ziulica de poalele copilului, ca să-l priveghez la fiecare pas să nu cumva să crească strâmb ca mlădiţa copacului? Atunci ar trebui să nu mai fac altceva pe lume, şi după cum ciobanul se ţine de oile lui, să fiu şi eu cu ochii numai asupra copilului.

Moş Ion îi răspunse aşa:

— Iaca n'ai dreptate, bade Toadere, pentrucă iar nu m'ai înţeles. Dar ce însemnează, măi omule, să-ţi creşti bine copiii? Crezi că prin vorba asta eu am înţeles să te îndemn să te ţii de călcâile lor? Nu, bre omule. Dacă d-ta ţi-i învaţa copilul ca în fiecare dimineaţă, când iese din culcuş, mai întâi să se spele curat, să se pieptine frumos, să vie să-ţi sărute mâna dumitale şi mamei lui,

să zică bună dimineaţa fraţilor şi surorilor, să se închine smerit înaintea icoanelor, dacă ai în casă, şi dacă-i copil de şcoală, să plece cuminte, fără să bulgărească pe alţi copii, fără să se anine de gardurile oamenilor, fără să facă năzbâtiile de pe lume; dacă-l vei învăţa să nu ia în râs pe cei bătrâni, ci să-i respecteze precum să respecteze şi avutul altuia, dacă-i vei da astfel de învăţături bune, se chiamă că i-ai dat o creştere bună. Pentru asta n'ai nevoe să te ţii de paşii lui, precum zici d-ta; pildă să-i dai d-ta, bade Toadere, căci ştii vorba bătrânească: „capra sare masa, iada sare casa“. Copilul face tot ceeace a văzut la părinţii lui. Dacă el te va vedea pe d-ta că vii uneori dela cârciumă cu chef, şi când vii acasă te apuci la ceartă cu nevasta, şi înjuri ca la uşa cortului; dacă te-a vedea că trecând pe drum, rupi pomii de pe marginea şoselei, şi când treci pe lângă un lan de porumb, te cobori din căruţă şi rupi la porumb ca din munca d-tale, ceeace se chiamă că furi; dacă te-a auzi înjurând mereu pe profesor, pe popă, pe jandarm, pe toată lumea, pe mama lui, pe sora lui, pe icoana din casă, pe biserică, pe sfinţi şi pe Dumnezeu, precum ai obiceiul, tot aşa are să facă şi copilul d-tale, pentru că aşa fel de creştere îi dai. Mlădiţa, bade Toadere, mlădiţa ori bulgărul de ceară de care ţi-am pomenit eu. Laşi mlădiţa să crească în voia ei, şi din bulgăre de ceară, în loc să faci un chip de înger, ticlueşti un chip

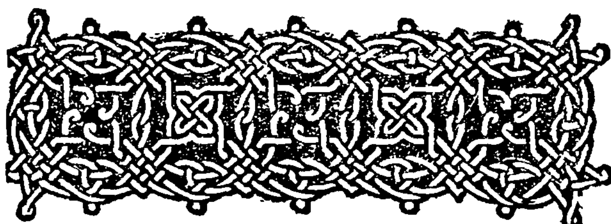
de drac. Asta-i, bade Toadere, toată piatra cea scumpă pe care d-ta nu o poţi găsi. Mare lucru îţi cer eu, ca să zici că dai creştere bună copiilor?

Badea Toader n'a avut încotr'o, şi a răspuns:

— Nu-i mare lucru, moş Ioane.

— Apoi dacă nu-i mare lucru, însemnează că-l poţi face şi d-ta şi toţi ceilalţi săteni. Decât să mai ştii un lucru: d-tą poţi să dai pilda copilului, dar el poate să vadă fapte rele la altul, şi pentru că omul, din firea lui, este mai mult înclinat spre cele rele decât spre cele bune, datoria d-tale de tată este să vezi ce fel de apucături are copilul, şi să priveghezi ca nu cumva să apuce pe drumul cel greşit. Lucrul acesta îl vezi, fară să stai la pânda ca la urs, şi ca să-l îndrepţi, de multe ori are să fie nevoe să-ţi pedepseşti copilul. Să-l pedepseşti, zic eu, dar să nu-l svântezi în bătai, precum fac unii părinţi. Că am văzut copii schiloditi şi băgaţi în boli de părinţii lor, care nu se mai uită unde dau şi cu ce dau, în copiii lor.

Pedeapsa pentru un copil este şi vorba bună, este dojana, şi dacă ajungi la nevoe, poţi să-i mai dai şi câte o bătaie, că bătaia-i din raiu, dar nu bătaie tâlhărească. Şi să nu uiţi bade Toadere, că datoria părinţilor este să-şi creasca bine copii, cum ţi-am spus până acuma.

DATORIILE NOASTRE CĂTRE OAMENI

La casa lui Niculai Onofrei stau de sfat mai mulţi săteni, între care moş Ion Careja şi badea Toader. Vorbesc oamenii despre multe de toate, şi unul începe să spue despre păţania lui Simion care a fost făcut cu ouă şi cu oţet de vecinul său, dela o sfadă pentru un gard.

— L-a făcut de râsul satului, spune povestitorul, pe Simion al nostru. Ce nu i-a spus? I-a adus aminte şi de cei cari i-au murit cu o sută de ani în urmă, şi l-a făcut ticălos, şi păcătos, şi i-a spus cum părinţii lui au furat nişte cai, i-a spus despre sora lui care a fugit dela casa bărbatului cu un târâe brâu, mă rog, n'a rămas neam de neamul lui neînjurat şi neponegrit, de se făcuse Simion al nostru roşu ca o gotcă şi un cuvânt nu mai putea să rostească.

Cei cari ascultau făceau haz de păţania lui Simion, iar badea Toader râdea pe sub mustăţi.

Numai lui moş Ion nu-i plăcea treaba asta, şi cât povestea celalt, moş Ion dădea mereu din cap, în semn de mustrare, şi la urmă nu s'a mai putut ţinea şi a început şi el să spue aşa:

— Iaca eu nu râd de cele ce spui d-ta şi mai de grabă aş plânge. Iţi dai d-ta socoteală bine despre cele ce ai povestit? Iţi dai seama de ce faptă nelegiuită a făcut voinicul d-tale? Dacă ţi-ai da seama, n'ai râde. Mă rog, eu sunt om şi am o mulţime de datorii pe care trebue să mi le îndeplinesc; am datoria de a-mi creşte copiii, am datoria de a trăi bine cu toată lumea, şi câte datorii nu avem noi în lume! Nu vorbesc de datorii băneşti, pe care le-am avea de plătit la bancă ori la alţi creditori de ai noştri; vorbesc despre datoriile pe care le avem ca oameni în societate. Dar dacă am eu atâtea datorii, oare să nu am nici un drept? Se înţelege că am şi drepturi, şi anume, am atâtea drepturi câte şi datorii, pentrucă dacă am datoria să-mi cresc bine copiii, am dreptul să cer ca copiii mei să mă asculte şi să mă respecteze; dacă am datoria să nu mă ating de lucrul altuia, am şi dreptul să cer ca nici altul să nu se atingă de lucrul meu. După cum vezi, bade Toadere, este o straşnică înlănţuire între drepturile şi datoriile pe care le au oamenii unii faţă cu alţii. Şi ştii d-ta care este cea mai întâi datorie a omului faţă cu ceilalţi oameni? Este să respectăm persoana fiecăruia. Eşti om în toată puterea firei şi n'am nevoe să-ţi

spun ce-i aceea să respecţi pe cineva; asta o ştii d-ta bine. Şi crezi că dacă înjur eu pe un semen al meu, dacă-l fac de râs în faţa lumei, crezi că prin această faptă a mea nu-i ating eu mândria lui de om, nu-mi calc eu datoria de a-l respecta? Ai să-mi spui că dacă cineva îţi face un lucru nedrept, ori te atinge cu o vorbă, ai dreptul să te aperi, şi apărarea d-tale este să-l ocărăşti, să-l înjuri. Asta nu poţi să o spui, pentrucă dacă cineva îţi face o nedreptate, d-ta nu ai dreptul să pedepseşti pe cel vinovat, ci eşti dator să te duci la judecată, că pentru asta sunt judecători pe lume, şi ei să hotărască ce fel şi câtă pedeapsă se cuvine celui vinovat. Şi d-ta, când batjocoreşti şi înjuri, se chiamă că dai o pedeapsă unuia pe care-l socoţi d-ta vinovat, îţi faci d-ta singur dreptate. Asta este, cum spun eu, bade Toadere. Tot omul are datoria să respecteze pe ceilalţi oameni; d-tale nu-ţi place să-şi râdă de d-ta fiecine. Dar dacă ai dreptul ca să fii respectat de toţi, ai şi datoria să-i respecţi pe toţi. Drept fără datorii nu se poate. Nu uita, bade Toadere că Simion are dreptul să fie respectat, pentrucă este om. Zic eu rău ori ba?

Toader n'a avut încotro şi a răspuns că moş Ion are dreptate.

— Am dreptate, bade Toadere, oricum ai gândi d-ta. Poate că zici aşa pentrucă sunt bătrân şi nu vrei să pui vorbele mele la o parte, mă respectezi, cum s'ar zice, şi un om pe care-l respec-

tezi, trebue să-l crezi pe cuvânt. Dar şi omul acela trebue să se respecteze pe el singur, şi să nu spue minciuni şi nici prostii. Sunt oameni pe cari nu poţi să-i respectezi, oricât te-ai căzni. Cum aş putea eu să respectez, bunăoară, pe un păcătos pe care-l văd beat în mijlocul drumului, căzut în praf ori în noroi, de se uită şi câinii cu scârbă la el? Cum să respectez pe un om care vine la mine în casă şi spune vrute şi nevrute despre vecinul meu, spune că vecinul a zis aşa şi aşa despre mine, despre nevasta mea, despre copiii mei, şi apoi se duce la vecin şi-i spune şi lui tot atâtea prăpăstii despre mine, că aş fi vorbit eu de rău de casa lui şi de neamul lui? Cum să respectez pe unul care când îmi vede nevasta bolnavă, cu fruntea legată, din pricina durerei de cap, spune în tot satul că a văzut pe nevasta mea moartă beată? Un asemenea mincinos nu merită să fie respectat, precum nu merită flecarul şi beţivul. Nu merită să fie respectat, nu doar pentrucă nu-mi respecta persoana mea, ci pentrucă nu se respectă pe el însuşi, nu-şi îndeplineşte datoria de om în societate. Căci datoria omului este să nu fie mincinos, să nu flecărească, să nu se facă de râsul lumei, ca beţivul.

Un sătean care asculta cuvintele lui moş Ion şi se uita liniştit, când la unii, când la alţii dintre cei de faţă, se scoală şi el şi începe să spuie:

— Moş Ioane, sfinte ţi-s vorbele. Toate câte le spui, eu le cunosc bine. Oameni buni, eu am

avut un frate, care de mic copil se arăta că are să fie om de ispravă, dar mai pe urmă, când s'a întors din armată și a venit acasă, era un bețiv fără de pereche, și n'am să vă spun multe povești, dar ne-a sărăcit pe toți. Aveți să mă întrebați cum de ne-a sărăcit el pe noi? Apoi, dacă lua lucruri din casă și le vindea, ni era rușine tuturora, și părinților noștri și nouă, fraților lui, să mergem să reclamăm, și după ce a isprăvit de vândut ce mai era pe lângă casă, a început să bată pe tata și pe mama, oameni buni, ca să îi dea parale. Vă întreb eu dacă mai putea cineva să respecteze pe un asemenea om! Ba și noi am avut de suferit, din pricina lui, că oamenii văzându-l pe el în acea stare de ticăloșie, ne credeau și pe noi la fel cu el, și bietul tata, de rușine, și-a dat sufletul, fără de vreme, iar biata mamă a căzut la boală grea, și nu după multă vreme s'a dus să-l caute pe tata. Cred că vor fi în raiu, săracii, că mult au mai suferit de rușinea fiului lor ticăloșit. Asta v'o spun în pilda beției. Dar mai este una. Am avut o soră măritată cu un om bun, să-l pui la rană; soră-mea avea o prietenă, dragă Doamne, care-i venea în casă, mai în fiecare zi; ba îi trebuia o lingură de borș, ba un pumn de făină, ba o leacă de sare, și câte de toate, și sora mea îi da cu inima voioasă, pentrucă avea de unde. Dar prietina ceea era, cum spunea moș Ion, o flecăriță: toată ziulica vorbea pe socoteala satului, spunea minciuni din

casă în casă. Şi într'o bună zi a scornit vorba că a văzut la soră-mea pe un flăcău, pe când nu era cumnatul meu acasă, şi că nu era lucru curat între dânşii; şi când a ajuns vorba asta la urechile cumnatului meu, el a pus temei pe minciunile prietenei, şi de atunci n'a mai fost în casa lor linişte şi pace, şi au fost nevoiţi oamenii să se despărţească, după o viaţă întreagă de căsnicie fericită. Şi iaca aşa, oamenii aceştia fără suflet, pe care nu-i putem respecta, sunt tare primejdioşi, şi tare stricători pentru toată lumea.

Lui moş Ion Careja îi plăcu vorbele acestea şi zise:

— Toate nenorocirile acestea s'au întâmplat pentrucă acei de care ai vorbit d-ta, nu şi-au îndeplinit datoria de a se respecta pe ei înşăşi. Cel care se respectează, nu se lasă prins de patima beţiei, îşi înfrânează pornirile cele rele care-l îndeamnă să spue minciuni, şi nu umblă din casă în casă cu vorbe neadevărate, anume ca să facă zâzanie şi vrajbă între oameni. Să respectăm pe fiecare om, asta este datoria noastră. Să-i respectăm cinstea, să nu fim aşa de bănuitori, să nu socotim că fiecare om este un pungaş, un mincinos, precum fac unii, ci să-l socotim pe fiecare ca om de omenie, cinstit şi bun. Cel rău şi ticălos, îşi primeşte răsplata pentru faptele lui rele. Dar când zic că trebue să respectăm pe fiecare, însemnează că trebue să respectăm şi avutul altuia. Şi ce-i aceea a respecta avutul cuiva? Lucrul a-

cesta este la priceperea orişicui. Dacă trecând pe lângă casa d-tale îţi rup o nuia din gard, ori o cracă dintr'un pom, ori dacă trecând pe drum, pe lângă lanul d-tale de porumb mă abat din cale şi pun în traistă câţi-va ştiuleţi din munca d-tale, asta însemnează că eu nu-ţi respect proprietatea sau bunul d-tale. Am datoria să-ţi respectez avutul, dar am şi dreptul să cer ca toată lumea să facă precum fac eu, şi să-mi respecteze proprietatea mea.

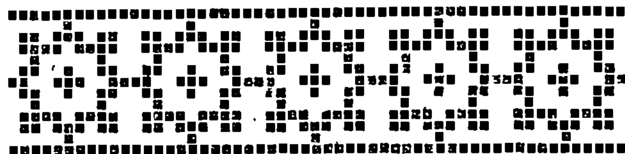
Badea Toader s'a grăbit să răspundă că aşa este, şi apoi a întrebat:

— Bine, moş Ioane, până acuma ni-ai vorbit despre datoriile pe care le avem către noi înşine, către copii noştri şi către semenii noştri, şi ni-ai spus că suntem datori să respectăm persoana, cinstea şi avutul tuturora; eu văd că aşa se cuvine să fie într'o lume bine rânduită, dar oare nu este vre-o lege care să ni puie aceste îndatoriri şi să ne pedepsească dacă nu ne îndeplinim datoriile acestea?

Moş Ion a stat puţin la gânduri, şi apoi a spus:

— Eu gândesc aşa că trebue să fie, dar eu nu cunosc legile; de aceea ar fi bine să mergem la domnul judecător să ne lumineze.

Şi toţi s'au înţeles în ce zi să se ducă la judecător.

LEGILE PEDEPSESC PE CEI CARI-ŞI CALCĂ DATORIILE

Judecătorul îl cunoştea pe moş Ion Careja, şi-i plăcea să steie la sfat cu el, pentrucă şi judecătorul era un om bun şi cum se cade.

Când l-a văzut pe moş Ion, cu vre-o câţi-va săteni în jurul lui, judecătorul a înţeles că trebue să aibă vre-o nedumerire, şi i-a primit cu multă bunăvoinţă.

I-a spus moş Ion cum e pricina, şi judecătorul, fără să se mai uite că-şi pierde timpul, s'a pus pe lămurite şi 'a spus aşa:

— In adevăr că omul are datorii de îndeplinit şi are şi drepturi pe cari poate să le ceară dela alţii, adică are dreptul să ceară ca toată lumea să-şi îndeplinească datoriile lor faţă de el. Dar în lumea asta sunt oameni şi oameni; unii îşi cunosc datoriile şi le îndeplinesc cu sfinţenie; alţii nu le cunosc bine, şi greşesc, dar sunt şi unii cari şi le cunosc, dar nu şi le îndeplinesc. Pentru aceştia sunt legi care-i pedepsesc. Şi ca să vă lămuresc mai bine, să le iau şi eu dela capăt, ca moş Ion.

V'a spus moş Ion că omul are datorii către sine însuşi. Omul trebue să umble curat îmbrăcat, să fie cuviincios, mă rog, să se poarte cum se cuvine unui om. Este drept că nu sunt legi care să puie la închisoare, ori la amendă, pe acel care umblă murdar îmbrăcat, dar un asemenea om are destulă pedeapsă dela semenii lui, cari se uită la el ca la urs şi se feresc de el ca şi de un ciumat. Pedepsele, oameni buni, nu le dăm numai noi, judecătorii, ci le daţi şi dumneavoastră; şi pedeapsa care o dăm noi, nu ar fi de nici-un folos, dacă nu ne-aţi ajutà şi dumneavoastră ca să o simţească cel vinovat. Iacă, de pildă, eu judecător condamn la închisoare pe cineva care a făcut un furt; stă vinovatul un an, ori doi la închisoare şi pe urmă vine acasă. Oare un om care a făcut o aşa osândă, când se întoarce în mijlocul dv., aveţi pentru dânsul tot aceiaş dragoste, tot acelaş respect ca şi pentru un om care n'a avut de suferit o asemenea ruşine? Se înțelege că un asemenea om nu-l mai socotiţi la fel cu toţi oamenii cinstiţi. Chiar dacă daţi mâna cu el şi vorbiţi cu el, asta o faceţi mai mult pentru că nu vă lasă inima să-l amărâţi prea mult, dacă i-aţi întoarce spatele; aveţi pentru un asemenea om un fel de milă creştineasca. Dar oricum, vinovatul acesta simte el singur că-i umilit, şi pedeapsa asta poate că-i mai aspră decât închisoarea pe care a suferit-o. Tot aşa este şi cu un om care nu-şi îndeplineşte datoriile către el în-

suşi: nu-l iubiţi, nu-l respectaţi, şi dacă-i om simţitor, lucrul acesta trebue să-l doară.

V'a spus moş Ion că omul are datorii faţă de copiii lui, adică este dator să-i crească, după puterile lui, şi să le dea creştere bună. Indatorirea asta este pusă părinţilor chiar prin lege. La carte se spune că cei ce se căsătoresc îşi iau îndatorirea de a alimenta, a întreţine şi a-şi educa copiii, adică a li da creştere bună. A alimenta, însemnează a hrăni un copil. Să presupunem că s'ar găsi un tată ori o mamă care ar lăsa să-i moară copilul de foame. O asemenea fiară va sta la închisoare, pentrucă fapta aceasta este un omor. Dacă copilul este mai mare, el poate să ceară prin judecată ajutor dela părinţii lui care-l lasă în nevoi, pentrucă părinţii sunt datori a-i da mijloace de vieţuire. La rândul lor, copiii sunt datori să deie alimente tatălui şi mamei lor, şi celorlalţi înaintaşi cari se vor afla în lipsă, şi dacă nu-şi îndeplinesc această îndatorire, judecată se face şi sunt siliţi să şi-o îndeplinească. Cred că moş Ion n'a ştiut să vă spuie că ginerii şi nurorile sunt datori să deie alimente socrului şi soacrei, dacă sunt în lipsă, şi îndatorirea asta este pusă tot prin lege.

Din câte mi-a spus moş Ion, mi se pare că el nu v'a vorbit nimic despre drepturile şi datoriile soţilor între dânşii.

Moş Ion Careja se scoálă dela locul lui şi zice:

— Aşa este, domnule judecător, despre aceste lucruri nu am pomenit, pentrucă drept să vă spun nu le ştiu nici eu.

— Nu-i nimica, moş Ioane, iaca am să spun eu pe scurt câte ceva şi despre acestea.

La lege se spune că soţii îşi datoresć unul altuia credinţă, sprijin şi ajutor. N'aş mai avea nevoie să vă spun ce se întâmplă când unul din soţi este necredincios; aţi auzit dv. ce pedepse aspre se dau acelora prinşi în nelegiuire, sau în adulter, cum se spune în legi. Soţul vinovat este pus la închisoare. Dacă nu-i dai soţului sprijin şi ajutor, poate sa urmeze o despărţire, şi asta cred că pedeapsă este. Mai au şi alte îndatoriri soţii, precum femeea este datoare să locuiască împreună cu bărbatul ei şi să-l urmeze oriunde va găsi el de cuviinţă să-şi statornicească locuinţa sa; bărbatul este dator să o primească şi să-i înlesnească tot pentru vieţuirea ei, după starea şi puterea sa. Dacă una din aceste îndatoriri nu se îndeplineşte, ori de femeie, ori de barbat, pedeapsa poate să fie despărţenia.

Parcă mi-ai spus, moş Ioane, că ai vorbit despre datoriile omului către semenul său, despre respectul persoanei, al onoarei şi al avutului?

— Aşa este, domnule judecător.

— Apoi şi aceste datorii sunt trecute în legi şi acei cari calcă aceste datorii, sunt pedepsiţi. N'am să vă arăt legile, ci vă rog să mă credeţi pe cuvânt.

Suntem datori să respectăm cinstea aproapelui nostru, adică să nu-l înjurăm, să nu-l vorbim de rău. Cine înjură pe altul, este pedepsit cu închisoare până la 15 zile, iar cine vorbeşte lucruri neadevărate despre altul, cine-l calomniază, după cum spune în legi, poate fi condamnat să stea la închisoare până la doi ani, şi să plătească o amendă pâna la 2500 lei. Afară de asta, cel condamnat pentru calomnie, mai sufere şi alte pedepse, prevăzute în alte legi, aşa de pildă în legea electorală.

A respecta pe cineva mai însemnează să nu-l baţi, precum se întâmplă cam des prin satele noastre, unde oamenii sunt gata de bătaie în fiecare ceas. Cine bate, adică loveşte pe altul, ştiţi bine că este pedepsit cu închisoare, ori cu amenzi, după cum aţi văzut că se întâmplă aşa de adeseori. Pedepsele pentru loviri sunt mai mari ori mai mici, după cum şi fapta este mai grea ori mai uşoară. N'am să va spun anume câtă amendă, ori cât timp de închisoare se da pentru fiecare fel de loviri, este destul să ştiţi că legea pedepseşte pe acei cari nu respectă persoana altuia.

Suntem datori să respectăm avutul aproapelui nostru. Dacă fur dela casa cuiva, ori de pe ogorul lui, însemneaza că mi-am călcat această datorie şi legea mă pedepseşte. Dacă stric lucrul altuia, îi dărâm un gard, ori îi ciuntesc un pom, ori îi vatăm o vită, de asemenea însemnează că nu-i

respect avutul, și am pedeapsă și pentru asemenea fapte.

Oameni buni, eu sunt judecător bătrân, văd multe și aud și mai multe, dar vă spun drept că pe mine mă cam îngrozesc unele lucruri care se petrec prin satele noastre. Furtișagurile prea se țin lanț. De ce, adică, nu ar respecta fiecare averea altuia? Ai d-ta, moș Ioane, un lucru al d-tale, pe care ori l-ai agonisit cu munca, ori ți l-a dăruit cineva, ori l-ai moștenit dela părinți, se cheamă că-i al d-tale și dreptatea cere să-l stăpânești nesupărat de nimeni; pentruce să vin eu să pun mâna pe lucrul d-tale și să-ți fac o nedreptate? Intr'o vreme, pe când oamenii erau într'un fel de sălbătăcie, nimeni nu era sigur de lucrul lui, pentrucă pe acea vreme, dacă avea cineva de pildă o vacă și venea altul și i-o fura, păgubașul nici nu avea cui să se jeluiască, nu avea cine să-l prindă pe hoț, și dacă păgubașul se lua după hoț și dacă hoțul era mai tare decât păgubașul, îl ucidea ca pe un câine. Ființi cu asemenea apucături nu putem să le numim oameni; fiare se potrivește mai bine. Când oamenii s'au mai luminat și și-au dat seama despre ce este bine și ce este rău, au înțeles că societatea nu ar putea să dăinuiască dacă nu ar avea fiecare om siguranța averei lui și a persoanei lui, și chiar fără să fie ajuns la niște legi scrise, precum le avem astăzi, ei au făcut înțelegere între dânșii ca să respecteze fiecare avutul altuia. Astăzi nu ar mai pu-

tea nimeni sa trăiască în societate, daca nu ar avea siguranţa că fiecare îşi cunoaşte datoria de a respecta avutul altuia, după cum fiecare are dreptul ca avutul lui să fie respectat. Dar să ştiţi şi aceasta, că omul numai atunci poate să-şi ceară drepturile lui, când îşi îndeplineşte şi datoriile.

Badea Toader, care asculta cu multă băgare de seamă, îi ceru judecătorului o lămurire:

— Domnule judecător, să nu vă supăraţi, dar iaca eu nu sunt bine lămurit cam ce-i aceea furt.

Judecătorul, om răbdător, îi raspunse:

Bine faci că mă întrebi, bade Toader, dacă nu eşti pe deplin lămurit. Am să te lămuresc eu. Se cheamă furt oridecâteori cineva ia pe ascuns şi pe nedrept lucrul altuia; şi pe nedrept se zice că-l ia de vreme ce legea nu-l îndreptăţeşte la aceasta. De pildă, dacă am găsit pe drum un lucru al cuiva, aş putea să zic că-i al meu; dar dacă vine păgubaşul şi mi-l cere şi eu nu vreau să i-l dau, are dreptul să se tângue la judecată şi când va veni jandarmul să iee acel lucru dela mine şi să-l dea înapoi păgubaşului, atunci nu se cheamă că mi l-a luat pe nedrept. Pe când dacă vine cineva pe furiş în casa mea, şi-mi ia un lucru, fără ca eu să prind de veste, asta se cheamă că-i furt. Vá să zică, ori de câte ori iai lucrul altuia, fără nici un drept şi pe furiş, ai săvârşit un furt. Nu se caută dacă lucrul acela este de preţ sau nu, dacă este trebuitor sau nu; se caută numai să fie al altuia şi să il iai pe furiş.

Este furt când intri în livada altuia şi-i iai un mar; ba încă-i fapt mare acesta şi pedeapsa-i mare; furt este când rupi un ştiulete de porumb pentru copt, din lanul altuia şi acesta iar este fapt mare şi pedepsit aspru. Dar nu numai furtul se pedepseşte, ci şi încercarea de furt. Cine încearcă să fure un lucru, are tot aceeaş pedeapsă ca şi cum l-ar fi furat. Este destul să dovedeşti pe cineva că a încercat să fure un lucru şi măcar că n'a izbutit în încercarea lui, el pedeapsa tot îşi va primi-o. Acum te-ai lămurit, bade Toadere?

— M'am lămurit, şi vă mulţumesc, domnule judecător.

Iacă şi moş Ion se scoala şi zice catre judecător:

— Şi eu aş îndrăsni să vă rog sa mă lamuriţi despre un lucru.

Judecătorul îi răspunde:

— Cu toată plăcerea, moş Ioane, spune ce te doare.

— Eu ştiu că am datoria sa respectez persoana fiecăruia, că nu trebue să-l înjur; dar nu ştiu bine ce însemnează *înjurie,* căci mai este şi un fapt care aud că se chiamă *calomnie,* şi altul *ultraj.* Ce deosebire să fie între aceste fapte?

— Bine faci să mă întrebi, moş Ioane, pentru ca în adevăr este mare deosebire între aceste trei fapte. Unii oameni au un nărav urât: ocărăsc, suduie de toată nimica şi de multe ori asemenea oameni o păţesc, îi vezi pierzându-şi vremea pe

drumuri, ca să steie în judecăţi, pentru o vorbă de ocară. Vorbele de ocară spuse cuiva sunt o faptă rea, şi cel care face asemenea fapte se pedepseşte, după lege. Pedeapsa este şi mai mare şi mai uşoară, după cum este şi fapta. Aceste vorbe uricioase aruncate asupra unui om, se numesc *înjurii*. Dacă spui vorbe urâte unui slujbaş, când acesta îşi face datoria lui de slujbaş, fapta se numeşte *ultraj*, şi pedeapsa e mai mare.

Să presupunem că la o nuntă este adunată lume, între care este şi un jandarm la masa cea mare, şi atunci un sătean ocărăşte pe jandarm. Acest fapt nu este un ultraj, pentru că fiind la nuntă, jandarmul nu-i venit acolo ca să-şi facă datoria de jandarm, ci-i venit ca să petreacă şi el ca toţi ceilalţi. Fapta este o înjurie, şi când ar reclama jandarmul, ar putea să se împace cu celalt. Dar dacă jandarmul trece pe la poarta unui sătean, şi-i spune să-şi mături gunoiul din curte, ori să nu-şi lase câinele deslegat, că sare la oameni, şi săteanul nostru începe să-l suduie, ori să-i spuie vorbe urâte, atunci fapta asta este mare. Jandarmul, când îţi spune ca să faci ceva după lege, îşi îndeplineşte datoria, şi cine suduie atunci pe jandarm, suduie legea, şi cine suduie legea, săvârşeşte una din faptele cele mai grave. Faptul acesta se chiamă *ultraj*. Şi nu-i nevoie să rosteşti cuvinte, pentru a săvârşi un ultraj. Un semn făcut cu mâna, ca un fel de ameninţare, ori o strâmbătură, este destul ca să făptuieşti un

ultraj. Este ultraj o asemenea faptă savârşită în contra oricărui funcţionar, oricât de mititel ar fi. Dar nu numai în contra unui funcţionar, ci şi în contra unui oricare om care face o slujbă publică. De pildă, străjării puşi de pază prin sate, nu sunt funcţionari; dar dacă ai ocărât un străjer, când se află în treaba lui, ori cum se zice la lege: „când este în exerciţiul funcţiunei lui“, săvârşeşti un ultraj.

Acum să vin la *calomnie.*

Te sfădeşti cu un vecin şi-i spui vorbe urâte: îi zici porc, măgar, ori îl sudui de mamă, cum din păcate se cam întâmplă; fapta aceasta este o *înjurie*. Dar dacă îi spui: „eşti un hoţ, ai furat mere din livada lui Vasile“, fapta aceasta nu este o înjurie. Dacă-i spui cuiva că-i porc, vorba asta nu are nici un rost, e mai mult o prostie; cine te aude, râde de tine, şi din spusele tale, cel înjurat nu are nimic de pătimit. Pe când, dacă-i spui că a furat mere din livada lui Vasile, pentru o asemenea faptă, dacă ar fi adevărată, vecinul d-tale ar putea să stea la închisoare. De câte ori vei spune despre cineva lucruri care dacă ar fi adevărate, l-ar putea pedepsi legea, ori cetăţenii l-ar dispreţui, fapta aceasta este o *calomnie* şi pedeapsa este aspra.

Moş Ion mai întreabă:

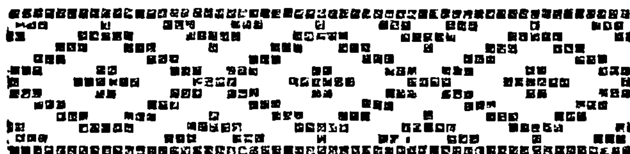
Dar dacă în adevăr vecinul meu a furat mere din livada lui Vasile, şi eu spun lucrul acesta, iar el mă dă în judecată, mai pot eu să fiu pedepsit?

Judecătorul îi răspunde:

.— Nu vei fi pedepsit, dacă vei dovedi că vecinul în adevăr a făcut fapta aceasta, iar dovada n'o poţi face ori şi cum, trebue să înfăţişezi o hotărîre a judecăţii prin care vecinul d-tale să fi fost condamnat, pentru că a furat mere din livada lui Vasile; dacă nu este o asemenea hotărîre, se chiamă că ai calomniat pe vecin, şi eşti condamnat.

Vedeţi, oameni buni, că-i rău obiceiul pe care-l au unii de a tot bârfi pe socoteala altora, de a spune vrute şi nevrute. Dar să mai ştiţi un lucru: pentru ca să fie calomnie, trebue ca vorbele sa fie spuse într'un loc public, adică într'un loc unde poate să intre oricine. Loc public ar fi biserica, şcoala, cooperativa, banca populară, cârciuma, la urmă chiar la stână este loc public, dacă atunci când spui vorbele nechibzuite, sunt acolo mai multe persoane.

Asta este calomnia. Dar eu vă doresc să fiţi oameni cuminţi, să nu vorbiţi fleacuri pe socoteala nimănuia, şi atunci nu veţi mai avea nevoie să ştiţi ce este calomnie.

FAMILIA ŞI SOCIETATEA

Altădata, moş Ion Careja s'a luat de vorbă cu sătenii lui despre datoriile pe care le avem faţă de *societate*, adică faţă de toată lumea cu care trăim la un loc.

Moş Ion era puţin cam şiret; el mai cetea prin câte o carte, ceeace spunea el sătenilor lui, că altfel nu ar fi putut să ştie atâtea lucruri, pe care ceilalţi nu le cunoşteau, şi le aflau dela el.

Şi iată cam cum li-a lămurit moş Ion lucrurile acestea:

— Intr'o vreme foarte îndepărtată, pe când nici nu era atâta lume ca acuma, oamenii trăiau fără nici-o rânduială. Nu erau târguri şi sate, ca astăzi; care cum apuca, se aşeza unde-i venia la socoteală, prin păduri, pe dealuri, pe câmpii. Fiecare trăia din furtişaguri, şi uneori se întovărăşeau mai mulţi, şi porneau asupra aşezărilor altora, alungau pe locuitori, ori îi ucideau, li prădau tot avutul şi se aşezau ei în locul lor. Dar nici ei nu şedeau mult acolo, pentrucă veniau alţii peste dânşii, îi jăfuiau, şi tot aşa înainte,

Daca au văzut ei că nu-i chip de trait aşa, fără nici-o rânduială, şi-au schimbat năravurile; au început cei buni a se întovărăşi, pentru a se apăra împotriva celor răi. Şi pentrucă în orice fel de tovărăşie, dacă fiecare ar face după capul lui, nu s'ar mai alege nimic de seamă, au pus pe unul dintre dânşii, care era mai priceput, l-au pus un fel de cap peste dânşii. Şi au făcut legi care să-i cârmuiască, şi cărora cu toţii să se supuie. Şi în legile acelea se hotăra ca nimeni să nu se atingă de lucrul altuia, să nu supere pe altul, nici cu vorba, nici cu fapta. Şi pentrucă omul greseşte uneori, şi greşelile se pedepsesc, pentru ca cel greşit să se îndrepte, oamenii au văzut că au nevoie de judecători, cari să ştie legile şi să hotărască ce fel de pedepse i se cuvine fiecăruia pentru greşala sa. Şi pentrucă în legi se arată şi ce drepturi are fiecare om, tot judecătorul trebuia să hotărască cine are dreptate, când doi oameni se sfădesc dela un lucru, şi unul zice că-i al lui, iar celalt că-i tot al lui.

Şi dacă au văzut şi oamenii din alte părţi ca cei cari s'au întovărăşit aşa, au nimerit-o; dacă au văzut că în tovărăşiile acestea fiecare este stăpân pe averea lui, şi este sigur de viaţa lui, apoi s'au întovărăşit şi alţii la fel cu cei întâi şi a urmat tot aşa înainte, până ce toţi oamenii de pe pământ s'au întovărăşit.

Dar pentrucă pe pământ sunt mai multe soiuri de oameni, care nu se pot înţelege unii cu alţii,

pentrucă vorbesc alte limbi, precum noi Românii nu vorbim tot o limbă ca Ruşii, ori ca Turcii, apoi oamenii aceia cari vorbiau aceiaşi limbă, au făcut o tovărăşie, şi aşa s'au întemeiat sate, apoi târguri, şi s'a statornicit, cu vremea, ţara românească, ţara rusească, ţara turcească, şi altele multe.

După firea fiecărui neam, s'au făcut tot alte rânduieli, în fiecare ţară, sau alte legi. Dar sunt şi legi la fel peste tot pământul. Aşa, de pilda, ori şi unde ar fi, nu-i este îngăduit nimănui sa omoare pe altul, ori să deie foc la lucrul altuia, ori să-l prade, pentrucă aceste nelegiuiri, nu numai că-s păcate de moarte, dar dacă fiecare ar fi slobod sa le facă, ne-am întoarce iar la vremurile de sălbăticie.

Şi aşa, prin legi s'a statornicit ce anume drepturi are fiecare om, dar şi ce anume datorii are fiecare.

Şi nici n'ar fi cu putinţă ca un om sa aibă numai drepturi şi să n'aibă nici o datorie. Mă rog, dacă eu am o bucată de pământ, trebuie să mi-o stăpânesc nesupărat de nimeni, fără ca megieşul să mă stingherească; va să zică aceasta este un drept al meu. Tot aşa are şi megieşul meu dreptul sa-şi stapânească pământul lui, fără să-l stingheresc eu. Vra să zică, dupa cum megieşul meu are dreptul de a-şi stăpâni pământul şi are datoria de a nu mă stingheri pe mine, tot aşa am şi eu îndatorirea de a nu stingheri pe megieşul meu.

Cum s'ar zice, asta vine tot la vorba sfintei Scripturi: „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face".

La început, legile nu au fost făcute toate aşa cum sunt acuma alcătuite, pentrucă şi legile trebue să se schimbe după nevoile omului. Până acum şi la noi în ţară s'au schimbat multe legi, şi se vor mai schimba, dar fiecare dintre noi are datoria să se supuie legilor, aşa cum sunt făcute, pentrucă în legi se cuprind şi drepturile pe care le avem, şi dacă noi am călca legile, ar avea şi alţii îndreptările lor să nesocotească drepturile noastre. Şi omul numai atunci poate să-şi ceară drepturile lui, când îşi îndeplineşte şi datoriile.

Drepturile şi îndatoririle fiecărui om sunt foarte multe, şi mulţi oameni, cari n'au prea umblat prin lume, nu prea ştiu ce drepturi au şi nici ce datorii. Din pricina asta mulţi fac greşeli, pe care poate nu le-ar fi făcut, dacă ar cunoaşte legile; şi tot din pricină că nu cunosc legile, multora dintre noi li se calcă drepturile, şi asta iar nu-i bine.

Badea Toader nu-l lasă în pace pe moş Ion, şi-i zice:

— Moş Ioane, frumoase lucruri ni-ai spus, şi le-am priceput; altădată ni-ai vorbit despre datoriile noastre către familie, acuma ni vorbeşti despre datoriile către societate, dar nu ni-ai lămurit cam ce-i aceea familie şi ce-i aceea societate. Aşa, pe departe, parcă pricep eu ce va fi însemnând familia şi societatea, dar dacă ar fi să

spun şi eu altuia ce înţeleg eu prin aceste doua cuvinte, iaca, nu aş putea să spun.

Moş Ion stătu puţin pe gânduri, apoi raspunse:

— Bade Toadere, mă voi strădui şi eu sa-ţi spun, pe înţelese, ce-i aceea *familie* şi *societate*.

Firea omului este aşa alcătuită, bade Toadere, că el nu poate să trăiască singur. Păsarile cerului, peştii apelor, gângăniile din pamânt, şi toate vietăţile de pe faţa pământului, nu trăesc răzleţe, ci se întovărăşesc.

Să ne uităm la rândunele, când sosesc primăvara în ţara noastră. Vezi un stol mare, mii şi mii de aripate, care spinteca văzduhul, şi apoi se împrăştie, două câte două, barbatul cu femeia lui, îşi caută loc potrivit pentru cuib şi se statornicesc în el. Nu după multă vreme, în acel cuib începe o viaţă care poate sluji omului drept pilda. Părechiuşa de rândunele aleargă toată ziua după hrană pentru pui, pe care-i îngrijesc cu dragoste, îi învaţă a zbura, şi fac din puii lor alte rândunele care, în primăvara viitoare, vor face la fel ca părinţii lor.

Două rândunele într'un cuib şi cu puii lor, alcătuesc ceeace se cheamă în viaţa omului o *familie*. Că doar şi omul tot aşa face: barbatul se întovărăşeşte cu nevasta lui, se duc la casa lor, unde-şi cresc copiii şi muncesc amândoi pentru sporul şi pentru binele *familiei* lor.

După cum în orice fel de tovărăşie trebue să

fie unu care să ducă treburile și de cari ceilalți să asculte, tot asemenea bărbatul este capul familiei.

Cel care este capul unei tovărășii, ca și capul familiei, are mare cinste, are drepturi, dar și multe datorii are de îndeplinit.

Datoriile capului de familie vi le-am spus eu, când v'am arătat care sunt datoriile părinților fața de copiii lor, și ale copiilor față de părinți, si cred că le țineți minte.

Radea Toader răspunse:

— Da, moș Ioane, le țin minte; dar să te văd cum ai s'o scoți la capăt cu societatea!

După ce mai tuși, ca omul care gândește, moș Ion grăi așa:

— Omul, ca să poată să înfrunte toate nevoile vieții, după ce și-a alcătuit o familie, nu poate să trăiască răzleț de lume, ca un pustnic. Mai multe familii care s'au așezat în apropiere una de alta, alcătuesc un cătun sau un sat. Oamenii într'un sat iarăș nu pot trăi, numai între dânșii, fără să aibă nici un amestec cu oamenii din satele vecine. Satul meu, de pildă, este așezat pe un șes, unde nu sunt nici păduri, nici ape, unde nu-i nici nisip, nici piatră, de care am nevoie; atunci trebue să am legături cu oamenii din satele vecine, unde se găsesc aceste lucruri. Ca să pot umbla să fac cărături, trebue să fie drumuri, să fie poduri peste ape, trebue să fie pază pentru siguranța călătorilor. Acestea nu le poate face un

sat singur, și atunci mai multe sate se întovărăşesc şi alcătuesc ceeace se numeşte o *comuna,* în capul căreia se află *primarul.*

Tot pentru îndeplinirea nevoilor lor, şi pentru ca să poată să fie bine îndrumate, mai multe comune la un loc alcătuesc o *plasă,* în capul căreia se află pretorul; mai multe plase la un loc fac un *judeţ* sau *district,* în capul căruia se află un prefect. Toate judeţele de pe pământul românesc, alcătuesc **Patria** noastră **România,** în capul căreia se află **Regele** și **Guvernul** ţărei.

In ţările care se învecinează cu noi, este tot aşa. Şi acolo sunt sate, comune, plăşi, districte, în capul cărora se găsesc funcţionari, ca şi la noi. Şi România noastră are legături de prietenie și de afaceri cu toate ţările din lume, pentrucă aşa este alcătuita viaţa omului, să aiba nevoe om de om şi ţară de ţară. Lucruri de care au trebuinţă locuitorii unei ţări îndepartate şi care nu se găsesc în ţara lor, le iau din ţara noastră, dupa cum şi noi aducem din alte ţări ceeace nu găsim la noi.

După cum vedeţi, toţi oamenii de pe pamânt, cu satele, cu judeţele, cu ţările lor, alcătuiesc un fel de păinjiniş.

Omenirea întreagă alcătuieşte *Societatea* omenească, după cum albinele dintr'un stup alcătuesc o societate de albine, şi furnicile dintr'un furnicar, o societate de furnici.

Societatea omenească o putem asemui cu elă-

direa unei biserici; când o vezi mai de departe, crezi că-i dintr'o singură bucată, pe când zidăria bisericii este alcătuită din mii şi mii de cărămizi legate între ele. Trăinicia clădirei stă în tăria cărămizilor şi în meşteşugul cu care sunt unite cărămizile. Niște cărămizi nearse bine, proaste, se sfarmă, zidurile se crapă şi în scurtă vreme clădirea se nărueşte, precum se nărueşte dacă vor fi carămizile cât de bune, dar va fi prost meşterul zidar.

Aşa-i şi în societatea omenească. Nişte familii păcătoase nu pot alcătui o comună sănătoasă, după cum un pamant prost nu ni dă o cărămida bună.

Comunele dintr'o tară sunt ca şi cărămizile din clădirea unei biserici: cu cât vor fi mai bune şi mai bine meşterite, cu atât va fi şi clădirea mai trainică. O comună alcătuita din oameni cuminţi, harnici, cinstiţi şi muncitori, este temelia unei societăţi, şi icoana după care se poate judeca bogăţia unei ţări şi vrednicia unui popor, este *comuna.*

Locuitorii dintr'o comună au datorii de îndeplinit către toţi tovarăşii lor, şi numai dacă fiecare locuitor îşi îndeplineşte datoriile, treburile comunei pot merge bine, şi locuitorii trăesc în linişte şi mulţumire.

Dacă oamenii dintr'un sat s'ar duşmăni unii pe alţii, n'ar mai fi chip de trăit în acel sat. Daca n'ar vorbi între ei şi în loc de a-şi da bună di-

mineaţa, când se întâlnesc, ei s'ar ameninţa, ori ar sări unul la altul, încât ar trebui să fii totdeauna gata să te aperi, cine şi-ar mai putea căuta de treburi, şi ce traiu ar mai fi acela!

De aceea, oamenii trebue sa trăiască bine între dânşii. Ca să trăieşti bine cu vecinul tău, trebue să-ţi îndeplineşti toate datoriile faţă de el, precum şi el trebue să nu vatăme drepturile tale.

Cearta între oameni, şi mai cu seamă între vecini, se iscă dela un lucru de nimic. Aruncă unu o găină moartă în curtea celuilalt, ori îi rupe o nuia din gard şi cearta-i gata. De astfel de lucruri, care pot să supere pe altul, trebue să se ferească fiecare.

Ce fel de lucruri pot supăra pe altul, îşi poate da seama fiecare om; n'are decât să se puie în locul altuia, şi să socotească dacă i-ar plăcea lui să i se întâmple asemenea lucruri.

Cu alte vorbe, fiecare om este dator să respecteze persoana altuia, după cum am mai spus, adică să-i respecteze, onoarea, avutul, credinţele, într'un cuvânt, să-i respecteze *libertatea.*

Badea Toader era nedumerit şi despre ceeace însemnează „libertatea", şi l-a rugat pe moş Ion să-i lămurească şi chestia asta, iar moş Ion a spus aşa:

— Bade Toadere, eu am să fac şi mai bine, şi ca să nu greşesc, am să vă citesc şi eu din cartea în care am găsit scrise lucrurile acestea.

Şi a scos moş Ion o carte din buzunarul su-

manului, şi s'a pus să citească. Iar cele ce a citit el, spuneau aşa:

Fiecare om are dreptul să trăiască; viaţa ni-i dată de Dumnezeu, şi mâna de om nu se cuvine să ni-o ridice. Ar fi de prisos să mai spunem ce pedepse aspre se dau aceluia care se atinge de viaţa altuia, cum de prisos ar fi să vorbim mai mult despre acest lucru.

Fiecare om se bucură de libertate, adică este liber să facă ceeace crede el de cuviinţă, pentru interesul lui, şi fiecare este dator să respecteze libertatea altuia.

Chestiunea aceasta a libertăţii nu prea este bine înţeleasă de unii dintre noi; de aceea se cuvine să o lămurim mai pe larg.

Intr'o vreme, şi nu-i tare mult de atunci, oamenii, de pe pământ erau împărţiţi în două: unii aveau toate drepturile, iar alţii nu aveau nici un drept, şi din potrivă aveau numai datorii de îndeplinit faţă de cei care aveau numai drepturi.

Oamenii înţelepţi şi învăţaţi au văzut că aceasta nu se cuvine, şi cu scrisul lor, şi cu vorba lor au izbutit să se schimbe lucrurile, şi să se facă legi prin care se hotărăşte că în ceeace priveşte drepturile şi datoriile lor, oamenii sunt toţi de o potrivă, adică *egali*. Drepturile pe care le are un orăşean şi un om bogat, le are şi un sătean şi un om sărac, după cum toţi au deopotrivă datorii de îndeplinit. Toţi locuitorii ţării trebue să facă armată, toţi trebue să plătească

biruri, toţi trebue să se supună legilor, toţi sunt pedepsiţi dacă le calcă, precum şi toţi se bucură de libertate.

A se bucura de libertate, ar însemna să fii liber să faci tot ce îţi trece prin minte.

Dar ce s'ar întâmpla, dacă ar fi aşa?

Sub cuvânt că sunt liber să fac orice aş vrea, să mă apuc să-mi dau foc casei ca să se aprinda tot satul, să rămâe lumea pe drumuri! Ori, pentru că sunt liber, să mă aşez pe prispa casei şi să încep a slobozi focuri de armă în toate părţile, şi să ucid pe cine ar avea nenorocul să stea în bătaia puştei mele!

Ce fel de libertate ar fi aceasta?

Omul este liber să facă ceeace crede el, dar numai dacă nu atinge libertatea altuia, dacă nu vatămă drepturile altuia.

Libertatea noastră este îngrădită de libertatea şi de drepturile semenilor noştri, pe care trebue să le respectăm.

Moş Ion s'a oprit din cetit. Atunci badea Toader îi zise:

— Moş Ioane, dar în cartea aceea a d-tale nu spune ceva şi despre credinţele omului, că ni-ai spus că trebuie să respectăm şi credinţele semenilor noştri.

— Cum să nu fie, răspunse moş Ion; este. Iacă ce spune în carte:

Trebue să respectăm credinţele fiecăruia.

Sunt, în ţara noastră, sate întregi cu locuitori

care nu țin legea noastră creștinească, adică nu sunt de religia ortodoxă. Unii sunt catolici, alții protestanți, alții luterani, tot creștini ca și noi, cari cred în Dumnezeu și Isus Hristos, dar religia lor se deosebește de a noastră prin oarecare forme. Mai sunt oameni care se țin de altă religie, care nu-s creștini, dar sunt tot români. Așa, bunaoara, turcii din Dobrogea și din Basarabia, care se țin de religia musulmană, cred in Dumnezeu și în Mahomed; sunt evreii, împrăștiați pretutindeni printre noi, care se țin de religia mozaică, și cred în Dumnezeu și în Moise. Poate să fie cineva român și om cinstit, fără să fie creștin ortodox, și chiar fără să fie creștin.

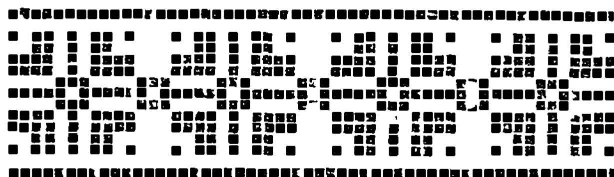
Orice credință religioasă ar avea cineva, noi trebue sa i-o respectăm. De ce să râd și să-mi bat joc de turc, pentru că se jură pe Coran, ori de evreu, pentru că se jură pe Cele zece porunci, când și ei ar putea să râdă de mine, pentrucă mă jur pe Cruce? Armenii sunt creștini, și mulți români au obiceiul să-și bată joc de ei spunând că ei se închină unui cățel. Toata lumea știe că asta nu-i adevărat, dar mulți fac haz de batjocura aceasta. Nu se cuvine acest lucru, pentrucă făcând astfel, se cheamă că nu respectăm credința altuia.

Afară de credințele religioase, fiecare dintre noi mai avem credinți despre diferite lucruri din lume.

De pilda, avem credinți politice.

Unii dintre locuitorii ţării sunt înscrişi într'un partid politic, alţii în alt partid, şi fiecare crede că părerile lui, despre treburile ţării, sunt cele adevărat folositoare, iar că ceilalţi greşesc în părerile lor. Orice fel de credinţă politică ar avea cineva, trebuie să i-o respectăm, dacă-i om cinstit. Şi se cheamă că un om este cinstit în politică, atunci când părerile lui sunt curate, adică atunci când el se ţine de un partid fără să se gândească la foloase pentru punga lui, ci se gândeşte la binele ţarii. Dacă un om are azi o credinţă politică şi se ţine de un partid, pentru că are o slujbă, ori capătă un hatâr, şi mâine când vine alt partid la cârma ţării, el se leapădă de credinţele politice de mai înainte, huleşte partidul de care se ţinea şi se face trup şi suflet cu partidul celălalt, ca să fie ţinut în slujbă, el ori neamuri de ale lui, ori că i se face mereu hatâruri, un asemenea om nu se cheamă că-i cinstit, şi n'are nici un drept să ceară dela alţii să-i respecteze credinţele lui. Un asemenea om, care pune mai presus interesele lui particulare decât cinstea lui sufletească, nu merită cinstea altora.

Când vezi însă că cineva are o părere curată despre rostul treburilor ţării, chiar dacă părerea ta ar fi altfel, chiar dacă ai socoti că de s'ar face aşa cum crede el, nu ar ieşi bine pentru ţară, trebue sa-i respecţi credinţa lui, dacă-i om cinstit în politică.

DATORIILE SOCIETĂȚEI

A mai trecut o săptămână de când moş Ion cetise despre datoriile oamenilor către societate, şi iar s'au întrunit la un sfat, în localul băncii. Badea Toader, care acuma prinsese şi el dragoste de moş Ion şi de meşteşugul lui de a spune lucruri frumoase şi de a ceti în cărţi bune, i-a zis:

Moş Ioane, multe ni-ai spus şi ni-a plăcut vorba d-tale. Ni-ai spus că cine are datorii are şi drepturi; ni-ai vorbit despre datoriile noastre către societate, că trebue să respectăm persoana fiecăruia, avutul, credinţele, libertatea fiecărui om; aşa este cum ni-ai spus, m'am gândit eu mult la lucrurile acestea. Dar, mă rog, societatea aceasta, nu are şi ea datorii faţă de noi, acei cari alcatuesc societatea? De pildă, comuna nu are nici o datorie către noi, locuitorii?

Lui moş Ion îi plăcu întrebarea lui badea Toader; vedea că sământa ce aruncase căzuse pe pământ prielnic, şi se bucura.

— Bună vorbă ai spus, bade Toadere. Iaca, în

cartea asta se vorbeşte şi despre cele ce întrebi d-ta, şi ascultă ce spune:

După cum fiecare persoană are de îndeplinit datorii către societate, adică datorii către persoanele care o compun, de asemenea şi societatea are de îndeplinit datorii către fiecare persoană sau fiecare individ.

Am lămurit ce însemnează societate. Nu înţelegem să vorbim despre diferite tovărăşii dintre oameni, făcute pentru negustorii sau pentru petreceri. O societate de cumpătare, o societate cooperativă, o societate pentru bancă, ori o societate pentru jocuri, nu trebue să fie înţeleasă ca societatea de care pomenim acuma.

Societatea, adică mulţimea oamenilor legaţi între dânşii prin atâtea datorii şi drepturi pe care le pot cere unii dela alţii, este ca şi o familie. Tata, mama şi copiii trăesc în înţelegere, au aceleaşi interese şi lucrează cu toţii pentru un singur ţel: binele familiei. Desbinare între membrii familiei nu se încape. Viaţa unei familii în care fiecare ar trage în altă parte, ar fi un chin, şi nu s'ar mai putea zice că aceea este o familie.

Cheagul care ţine la un loc pe toţi membrii familiei, este ceva mai presus de interesul fiecărui membru al familiei în parte, este mai presus de interesele zilnice ale familiei, şi în cuvinte mai subţiri, se zice că este ideea de *solidaritate.*

Ca şi membrii unei familii, membrii societăţii

sunt legaţi între dânşii prin ideia de *solidaritate socială*. Această solidaritate se înţeleg prin zicătoarea: „Toţi pentru unul şi unul pentru toţi".

Sentimentul acesta de solidaritate, fără care societatea nu ar putea să fiinţeze, face pe oameni să se asocieze, adică să se întovărăşească, pentru a veni în ajutorul membrilor societăţii şi a-şi îndeplini astfel datoriile către dânşii.

Membrii cari compun societatea nu pot să fie toţi la un fel. Cinci degete are omul la o mână, şi se deosebesc unul de altul. Unii oameni sunt prin urmare mai săraci; unii sunt sănătoşi, alţii mai bolnăvicioşi; sunt unii cu mintea întreagă, alţii smintiţi, într'un cuvânt, sunt unii cari nu au nevoe de ajutorul altora, pe când unii ar fi meniţi peirei, dacă nu li-ar veni alţii în ajutor.

Prin asociaţia indivizilor cari o compun, societatea poate veni în ajutorul celor nevoiaşi.

Cei bolnavi îşi găsesc alinarea durerilor şi vindecarea boalelor, în spitale; cei neputincioşi, cei batrâni, cari nu au pe nimeni în lume, ori sunt părăsiţi de ai lor, îşi găsesc adăpost în azile; copiii saraci, cari merg la şcoală, gasesc mâncare la cantine. Toate aceste *institutii de binefacere*: spitale, azile, cantine, la noi în ţară le face şi le întreţine Statul sau Comuna, şi prea puţine sunt pe seama societăţii, adică a asociaţiilor particulare.

Ar trebui şi locuitorii satelor noastre să se

arate cu mai multă tragere de inimă pentru instituțiile de binefacere, și să nu aștepte ca Statul să facă toate înlesnirile. Locuitorii ar trebui să se asocieze, să facă macar infirmerii prin sate, pe cheltuiala lor, să facă vre-o cantină, și locuitorii mai multor comuni să se asocieze pentru a întreține un spital, după cum se face și în alte țări, unde oamenii parcă și-ar cunoaște și ar îndeplini mai bine datoriile către semenii lor.

Și câte alte societăți de ajutor și ocrotire nu ar fi bine să fie în fiecare comună, precum și altfel de societăți pentru binele tuturora, și despre care nu prea avem noi cunoștinți.

Ca pildă despre ce fel de societăți se pot face între oameni, cu gândul de a fi spre folosul tuturora, fără ca nimeni să tragă vre-un folos bănesc să arătăm cam cu ce gânduri se asociaza locuitorii de prin țările mai înaintate decât noi.

Se asociază oamenii pentru a face societăți de gimnastică.

Gimnastica este foarte folositoare pentru întărirea trupului și chiar pentru întărirea minții. Membrii societații se adună într'un local, anume făcut pentru societatea lor, și acolo învață cum să facă gimnastică, fără să li se puie în primejdie sănătatea. Că doar pe cât este de folositoare gimnastica, dacă știi să o faci după toate regulele, pe atât este de vătămătoare, dacă o faci după capul tău, și fără nici o socoteală.

Sunt societăţi pentru excursiuni.

Cu cât vede mai multe locuri, cu atât omul îşi luminează mintea mai mult. Şi câte nu învaţă cineva dela un drum!

Ca să mergi singur prin ţara ta, ori prin ţări străine, de multe ori îţi vine greu. De aceea se asociază mai mulţi, fac economii, îşi adună fiecare o sumă de bani, şi pleacă în excursiuni toată socieetatea.

Cu asta nu numai că sunt mai în folos, membrii societăţii, dar şi cheltuiala este mai mică.

Unii oameni se asociază cu gând de cultură artistică.

Cultură artistică se capătă învăţând să cânţi din gură, ori dintr'un instrument, precum din vioară (scripcă), din flaut, şi altele. Cine nu are dar de cântat, învaţă să ştie ce va să zică a cânta bine, dupa regulele artei, şi să poată hotărî care cântă mai bine, dintre doi cântăreţi pe care-i ascultă.

Prin unele părţi, oamenii se asociază pentru a înfrumuseţa satul lor, sădind pomi pe marginea drumurilor, făcând grădini prin sate, fântâni şi cişmele frumoase, şi alte lucruri care înveselesc ochiul şi gândurile omului.

Alţii fac societăţi, cu mulţi membri, care pun şi bani şi muncă, pentru a împăduri ponoare şi locuri neproductive. Cu aceasta fac şi înfrumuseţare a localităţii, şi pot să aducă şi folos, căci

după o vreme, pădurea se taie şi banii se întrebuinţează pentru instituţiile de binefacere.

Societăţi de mare folos pentru toată lumea sunt acelea pentru ocrotirea vietăţilor folositoare şi de stârpire a celor vătămătoare agriculturei.

Astfel de societăţi ar trebui să se înfiinţeze în fiecare sat dela noi.

Cine nu ştie cât folos ne aduc păsările cerului?

Dacă văd oamenii că vrăbiile ciupesc din lanul cu grâu, îşi închipue că aduc mare pagubă holdelor şi de aceea le ucid în fel şi chipuri. Copiii mici, mai cu seamă, sunt mari duşmani ai păsărilor. Iarna prind sticleţii, piţigoii, şi alte păsărele cu penele mândre şi glasul frumos, şi multe din ele se prăpădesc.

Fiecare vrabie, fiecare păsărică prăpădită, este o pagubă pentru agricultură.

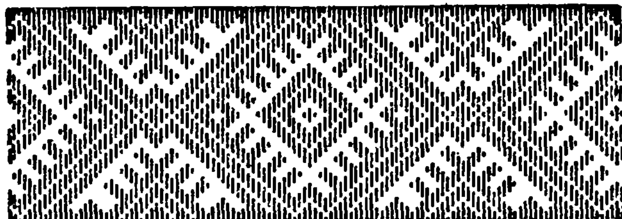
Toate vietăţile acestea se hrănesc cu fel de fel de gâze, cu omizi, şi cu alţi nenumăraţi duşmani ai pomilor şi cerealelor, şi folosul care-l aduc agriculturei este aşa de mare, încât oamenii pricepuţi fac societăţi pentru ocrotirea lor.

Ocrotirea păsărilor se face, oprind pe oricine de a le distruge; ba din potrivă, înlesnindu-le înmulţirea lor. Pentru aceasta se anină prin copaci cuiburi anume făcute la fabrică, pentru fiecare fel de păsărele pe care voim să le înmulţim în livadă şi la casa noastră.

Pentru stârpirea vietăţilor vătămătoare agricul-

ţurei, precum a omizilor, a cărăbuşilor, etc., oamenii se îndatoresc a aduna şi a ucide aceste vietăţi, ori unde le-ar găsi.

Cele ce am arătat, până acum, sunt numai o mică parte din societăţile alcătuite de oameni, cu gândul de a veni în folosul tuturora, şi care ar fi o mare fericire pentru ţară, să le înjghebe şi sătenii noştri.

JURAMANTUL MINCINOS

In sat este mare zarvă.

Toţi oamenii ştiu bine că de mulţi ani, Iftimie a lui Ilie stăpâneşte ogorul din dealul stânei, şi acuma, deodată, ca din senin, judecata l-a scos din pământ şi l-a dat în stăpânirea lui Neculai Melinte. Cum şi în ce fel, nu se putea nimeni dumeri, până ce s'a aflat că la judecata pricinei dintre Iftimie a lui Ilie şi dintre Neculai Melinte, acesta din urmă a avut un martor, care a jurat pe sfânta cruce şi a jurat strâmb, şi aşa Iftimie a lui Ilie a rămas pe drumuri, cu toata dreptatea ce o avea.

Se minunau unii oameni despre această ispravă, şi la o întrunire a lor, moş Ion Careja a fost rugat să caute în cartea lui, poate va găsi ceva despre aceste lucruri.

Moş Ion a găsit, în carte, ceea ce-i trebuia şi a citit în auzul tuturora, cele ce urmează:

— In fiecare zi sălile tribunalelor sunt pline

de săteni, veniţi din depărtări, ca să arate ca martori ştiinţele care le au. Unii au văzut o bătaie, alţii au auzit o insultă; unii ştiu vre-o pricină dintre vecini, despre cutare pământ, ori cunosc înrudirile cutărora împricinaţi. Şi toţi aceştia pun mâna pe cruce, jură înaintea oamenilor, şi iau chezăşie pe Dumnezeu, că ceeace spun ei este adevărat.

Judecătorii pun temeiu pe arătăriile făcute de martori, sub jurământ, pentru că părerea tuturora este că un creştin bun, care crede în Dumnezeu, şi care are suflet neprihănit, nu este în stare să spuie neadevăruri niciodată, dar mai cu seamă când a jurat pe cruce, înaintea lui Dumnezeu, care este pretutindeni şi ştie toate, şi vede toate câte se petrec pe pământ!

Şi pe temeiul unor asemenea arătări, în fiecare zi, zeci de oameni sunt trimişi la închisoare, ori sunt condamnaţi să plătească amenzi băneşti; zeci de oameni sunt condamnaţi să lase, în stăpânirea altora, pământul pe care ei l-au muncit o viaţa întreagă şi l-au stropit cu sudoarea frunţii lor. Şi judecătorii dau asemenea hotărîri, după care copiii celor trimeşi la puşcărie rămân de izbelişte pe la uşile oamenilor; nevoiaşii, condamnaţi la amendă, îşi vând vitele, ca să plătească perceptorului, şi li rămâne ocolul pustiit şi copiii plâng de dorul unui strop de lapte; stăpânul de eri al unui ogor, fruntaş al satului, rămâne calic, lipit pământului şi pleacă să pribegească prin

lume, de ruşine ori de nevoe, şi dau judecătorii asemenea hotărîri, fiind încredinţaţi că au făcut dreptate, pentru că au pus temeiu pe arătările martorilor.

Şi oare câţi martori nu jură şi spun neadevăruri? De câte ori nu am văzut noi români de ai noştri jurând şi spunând că cutaree a bătut pe altul, ori i-a furat vita, ori a făcut altă poznă, pe când nimic nu-i adevărat din spusele lor! Şi ei spun minciuni, ştiind bine că spun minciuni, şi le spun, ori din ură, pentru a-şi răzbuna pe un duşman, ori pentru că sunt plătiţi de alţii care au interes să fie condamnat un nevinovat. De câte ori nu am văzut noi gospodari care au perdut un ogor, pe care l-au stăpânit aproape treizeci de ani şi l-au perdut pentru că un om fără suflet a jurat şi a spus minciuni.

Minciuna este un păcat de moarte. Dar când dintr'o minciună a cuiva sufere cineva o nedreptate, ce trebue să fie!

Nu ştim cum am putea noi să îndemnăm pe oameni să nu-şi mai piardă sufletul jurând şi spunând lucruri neadevărate. Şi când stai şi te gândeşti că numai un om care nu are mustrare de cuget poate să facă aşa nelegiuiri, te mâhneşti peste seamă, văzând cum s'a înrăutăţit lumea.

Dar să se mai ştie un lucru: pe lângă pedeapsa lui Dumnezeu, care loveşte pe acei ce

jură strâmb, mai este şi pedeapsa oamenilor şi a judecătorilor.

Orice om trebue să dispreţuiască pe cel care jură strâmb, şi cel întâi care dispreţueşte pe un asemenea om, este tocmai acela în folosul căruia a jurat. Ce dragoste pot să am eu pentru un ticălos care şi-a pus sufletul pentru câţiva lei cât i-am dat, ca să jure strâmb şi să trag eu un folos pe nedrept, când ştiu că dacă mâine altul i-ar plăti mai bine, ar jura pe nedrept împotriva mea?

Asemenea oameni păcătoşi nici nu ar trebui să fie primiţi între gospodari, între oameni cinstiţi, şi cu credinţă în Dumnezeu. Cine are prieteşug cu asemenea oameni fără de lege, se batjocoreşte pe sine, se face una cu dânşii.

Legea de asemenea pedepseşte aspru pe martorii mincinoşi. In codul penal se arată o mulţime de pedepse după felurite împrejurări, pentru martorii mincinoşi.

Aşa, poate să fie condamnat până la zece ani de închisoare un asemenea martor, precum şi acel care a amăgit ori a mituit pe martori să spuie minciuni.

Are să întrebe cineva: d'apoi eu ştiu pe cutare din satul meu care a făcut o mărturie mincinoasă, şi n'a fost pedepsit.

Aşa este; sunt mulţi de aceştia, prin satele noastre, dar pricina pentru care ei rămân nepedepsiţi este că cei păgubiţi nu se plâng împotriva

lor, nu fac nici-o reclamaţie la tribunal; şi dacă nimeni nu se plânge, judecătorii n'au de unde să ştie cum s'au întâmplat lucrurile şi cred că spusele martorilor sunt adevărate.

Un alt obiceiu rău au unii oameni cari jură pe nedrept, când li se dă un jurământ de altul cu care se judecă, pentru o pricină bănească.

Asemenea oameni, cari nu se înfioară când pun mâna pe cruce şi jură strâmb, se încarcă de păcate, dar pot fi şi pedepsiţi cu închisoare până la doi ani.

Cel mai bun lucru ar fi să se lase oamenii de astfel de obiceiuri rele, ca să nu ajungă nimeni să se plângă de nelegiuirile fraţilor săi, şi atunci iar se vor întoarce vremurile cele bune, când domnea pacea şi fraţia între oameni pe pământ.

ABUZ DE INCREDERE

Altădată iarăş zarvă în sat: pe Onofrei îl ducea un jandarm la închisoare.

Ce să se fi întâmplat?

Jandarmul li spune că Onofrei a fost condamnat, de tribunal, pentru *abuz de încredere*.

Ce să fie aceea „abuz de încredere"?

„Incredere", ştie ori şi cine ce însemnează, dar cuvântul celalt, nu-l pricepe nici badea Toader.

Tot la moş Ion Careja li este scăparea; în cartea lui trebue să fie ceva şi despre acest fapt pe care judecătorii l-au pedepsit cu închisoare.

Şi moş Ion li-a cetit din cartea aceea a lui, după cum urmează:

— Omul nu poate totdeauna să-şi îndeplinească singur toate nevoile vieţii lui, şi-i nevoit să mai ceară şi ajutorul altora.

De pildă, mi s'a isprăvit şi lemnele şi făina, şi astăzi ar trebui să mă duc şi la pădure şi la moară; în două locuri nu pot să mă duc, şi aflând că vecinul meu are să meargă la moară,

am încredere în el, îi dau un sac cu grăunţe, şi-l rog să-mi macine şi mie, şi să-mi aducă făina. Omul se prinde să-mi facă binele acesta, şi eu am încredere în el.

Este mare lucru să ai încredere în cineva, şi mare pagubă poate să-ţi aducă un om care nu ar ţinea seamă de încrederea ce ai pus în el.

Aşa, dacă vecinul meu, în care am avut încredere, şi a primit să-mi macine şi mie un sac de grăunţe, în loc de a face ca un om de treabă şi să-mi aduca făina, s'ar apuca să-mi vândă grăunţele, ori să ducă făina la casa lui, mi-ar face mare pagubă.

Acest om nu a ţinut în seamă încrederea ce am pus în el, sau, cum se zice: a abuzat de încrederea mea.

Fapta lui nu-i cinstită; prin fapta aceeasta el s'a depărtat de regulele statornicite între oameni, şi noi ştim că orice abatere dela aceste regule, se pedepseşte de lege.

Ce fel de faptă a săvârşit un asemenea om?

Furt nu-i, pentrucă nu mi-a luat, pe furiş, grăunţele sau făina, ci eu i le-am dat. Fapta aceasta se numeşte *abuz de încredere,* şi se şedepseşte cu închisoare.

Săvârşeşte abuz de încredere oricine pune la o parte sau risipeşte, spre paguba altuia, orice lucru i s'a încredinţat cu îndatorire de a-l da înapoi, sau de a-l duce undeva, sau de a-l întrebuinţa într'un chip hotărît.

Ţi-am închiriat un cal, ca să faci un drum cu el, şi tu îl vinzi; ţi-am dat un înscris, ca să mi-l păstrezi câteva zile, şi tu îl pui pe foc; te îndatoresc să mergi la târg şi să cumperi pentru mine vaca dela cutare om din satul cutare, şi tu îmi aduci altă vacă, mai eftină ori chiar îmi cheltueşti banii; toate aceste fapte, şi altele asemănătoare, se pedepsesc ca abuz de încredere.

Dacă abuzul de încredere, aşa precum îl arătăm mai sus, se va săvârşi de vre-o slugă, de un om cu simbrie, ucenic, calfă, lucrător, ajutor, spre paguba stăpânului său, pedeapsa este mai mare.

Cel ce găsind pe drumuri ori pe uliţă lucruri ce nu sunt ale sale şi întrebându-se despre ele, le va tăgădui, se socoteşte că a săvârşit un abuz de încredere, şi se pedepseşte.

Cel ce va găsi într'o curte, într'o grădină, în grajduri ori în altă încăpere, bani ori lucruri ce nu sunt ale sale, şi nu le va arăta stăpânului locului ori chiriaşului, se pedepseşte cu închisoare.

De aci vedem că-i greşită credinţa pe care o au unii oameni, că lucrurile ce le găsesc sunt ale lor şi un om cinstit, când găseşte un lucru, este dator să dea de ştire la jandarmerie, ori la primărie pentruca păgubaşul să-şi poată găsi lucrul mai cu înleesnire.

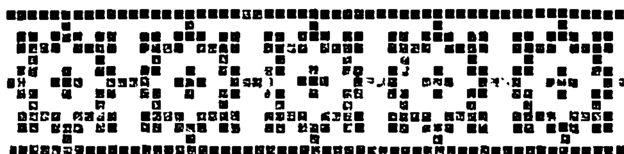
Se pedepsesc epitropii, curatorii, executorii testamentari, cei însărcinaţi cu paza lucrurilor se-

chestrate, administratorii de spitale sau de alte aşezăminte, cari cu rea credinţă lucrează în vătămarea persoanelor sau a lucrurilor puse sub privigherea lor.

Cărăuşii sau oamenii lor, cari fiind însărcinaţi să care vin sau alte băuturi, ar turna în ele lucruri vătămătoaree, ori ar schimba vinul sau celelalte băuturi, se pedepsesc cu închisoare până la doi ani, şi tot cu închisoaree se pedepsesc dacă ar pune în aceste băuturi numai apă, sau lucruri care nu ar fi vătămătoare.

După ce a citit aceste lucruri, moş Ion închise cartea şi zise, către ceilalţi oameni:

— V'am citit ce spune în carte, şi parca nu ar trebui multă bătae de cap ca să pricepem câtă dreptate au avut acei cari au făcut această lege. Mare lucru este să ai încredere în cineva, şi mare păcat face acela care nu ţine seamă de încrederea ce am pus în el, şi mă trage pe sfoară. Dacă ar ajunge vremea să nu mai poţi avea încredere în vecinul tău, în prietenul tău, atunci să ştiţi că a venit vremea de apoi şi sfârşitul lumii. Imi pare rău de Onofrei că intră la închisoare, dar dacă a făcut o faptă rea, să-şi primească osânda. Datoria lui de om este să fie cinstit. Necinstea nu te duce la mărire, ci la puşcărie.

REGULE DIN FELURITE LEGI PE CARI TREBUIE SĂ LE PAZIM

Din câte le spusese moş Ion Careja, din câte le citise el din cartea lui, sătenii aflaseră multe lucruri bune, şi văzând că multe sunt pe care ei nu le cunosc, adică multe legi care li pun îndatoriri de îndeplinit, iar ei habar n'au despre ele, şi poate uneori greşesc, crezând tocmai din potrivă că fac bine, ca unii cari nu cunosc legile, s'au sfătuit ei cum ar fi de făcut, ca să afle din gura unui cunoscător de legi, ce îndatoriri mai sunt puse sătenilor prin diferite legi, ca putând ei să le cunoască să ştie cum să se poarte, ca nu cumva să greşească.

Moş Ion le-a dat sfatul că tot judecatorul cel bun are să-i scoată din încurcătură, şi chiar s'a dus el singur la judecătorie, să afle dacă judecătorul ar fi bucuros să-i îndrumeeze pe calea cea bună.

Judecătorul s'a prins bucuros la această treabă, şi în câteva duminici s'au adunat sătenii lui moş

Ion la judecătorie, şi judecătorul li-a dat multe lămuriri.

El li-a vorbit cam după cum se scrie mai la vale:

Legea poliţiei rurale

Sunt multe legi în care se arată datoriile pe care le au sătenii de îndeplinit, dar cea întâi lege pe care se cuvine să o cunoască, este „Legea poliţiei rurale", o lege veche, dar pe care prea puţini o cunosc.

Din legea aceasta vom arăta numai ceeace priveşte îndatoririle pe care dacă nu le îndeplinim, putem să fim pedepsiţi.

Şi când vom cunoaşte legea aceasta, vom vedea cât de multe greşeli fac sătenii, poate fără să ştie că ceeace fac este oprit şi pedepsit de lege.

Aşa, este oprit ori şi cui de a păşuna vitele fără păzitor, chiar şi în timpul iernei. Nimeni nu poate să păşuneze vitele sale pe pământul altuia, fără voia şi consimţământul scris al proprietarului. (Art. 14 şi 15).

Când cineva prinde vitele altuia pe pământul său, fără ca stăpânul vitelor să aibă consimţământul său scris, atunci proprietarul pământului poate să ducă vitele la oborul comunal. Aceasta poate să o facă el singur, sau oamenii lui, sau chiar pândarii. (Art. 21).

Vitele se ţin la oborul comunal până ce stă-

pânul lor vine să le scoată. La oborul comunal li se dă vitelor de mâncare şi sunt îngrijite, iar stăpânul lor plăteşte şi amendă precum şi cheltuiala hranei lor. (Art. 23).

Nimeni nu poate să împiedice pe cei ce duc la oborul comunal vitele prinse pe proprietatea altuia, nici nu poate să le elibereze dela obor, fără a plăti taxele. Cel care ar face o asemenea faptă, se pedepseşte, după art. 144 din „Legea pentru organizarea comunelor rurale“.

Dacă o vită prinsă pe pământ strein, şi care se chiamă „vită de pripas“, nu este scoasă ori reclamată de proprietarul ei, în timp de trei zile atunci ori o întreţine comuna, ori o dă în păstrarea unui locuitor al comunei, spre a fi îngrijită şi nutrită. Acesta nu poate să nu primească vita, pentrucă trebue să fie despăgubit de cheltuelile ce ar face cu hrana şi grija ei. (Art. 29).

Locuitorul căruia i se dă spre îngrijire o vită de pripas, are dreptul să o întrebuinţeze la lucru. In asemenea caz, el nu va putea pretinde vreo plată pentru hrana şi îngrijirea vitei. (Art. 57).

Toţi locuitorii comunei în vârstă dela 18 până la 60 ani, sunt datori să facă paza de zi şi de noapte în comună. (Art. 62).

Unii oameni se plâng de această îndatorire, zicând că legea este aspră. Dar nimeni nu trebue să se supere, pentrucă orice lege este făcută numai spre binele şi folosul nostru al tuturora.

Cine nu ştie că prin sate, pe lângă oamenii

cinstiţi şi buni, mai sunt şi oameni răi? De multe ori se fac furtişaguri, se sparg poieţele şi se fură păsări; se sparg coşarele şi se fură pâine, ba se fură până şi vite, şi vezi că rămân sărăciţi oameni cari n'ar fi suferit nici-o pagubă, dacă ar fi fost cât de cât pază în sat.

De aceea s'a făcut legea ca fiecare sătean să păzească pe rând averea celorlalţi, spre binele lor. Astăzi face strajă Vasile şi ceilalţi dorm liniştiţi, mâine seară are să doarmă şi Vasile liniştit când va face altul de strajă.

Se înţelege că-i vine cam greu unui om să facă strajă, mai cu seeamă în satele mici, unde fiindcă sunt puţini locuitori, îi vine unui om rândul la câte o săptămână. Şi în vreme de iarnă îi greu numai din pricina frigului, dar primăvara este şi mai greu când, în loc de a eşi omul la munca câmpului, stă pe uliţa satului, cu un hadarag în spate şi se uită cum trec alţii la sămănat ori la prăşit, şi ziua lui e pierdută.

Aşa este. Dar se găseşte un leac şi pentru boala asta.

Legea pentru organizarea comunelor rurale zice că paza de zi şi de noapte, cum şi paza holdelor, să se facă după rânduiala din legea poliţiei rurale, iar dacă această pază se va face regulat, consiliul comunal poate hotărî ca această pază să se facă de către jandarmi plătiţi anume pentru asta. Dacă nu va aveea comuna destui bani ca să plătească jandarmii, atunci primarul poate numi

păzitori, pe care să-i plătească cum se va învoi cu dânşii. Aceşti păzitori trebue să fie români, să fi fost militari, să fie voinici şi să n'aibă vârsta peste 50 de ani.

Pentru a se puteà plăti aceşti păzitori, în comunele care nu au bani, ceeace se întâmplă mai în fiecare comună, sătenii se pot înţelege între ei, ca să deie fiecare câte o sumă de bani pe fiecare an, cu care să se facă această plată.

Câtă sumă ar trebui să deie fiecare sătean nu se poate spune, de mai înainte; dacă este un sat mare, cu mulţi locuitori, partea fiecăruia are să fie mai mică, deasemenea are să fie mai mică şi într'un sat cu mai puţini locuitori, dacă păzitorul se va mulţumi cu o leafă mai mică.

Pe lângă banii adunaţi de săteni, trebue să se adauge şi taxele care se încasează de comună pentru strajă, dela cei scutiţi. Scutiţi de strajă sunt străinii stabiliţi în comună, cu învoirea consiliului comunal, servitorii cu simbrie, primarul, ajutorul, delegatul satului, preotul şi notarul, cari toţi aceştia trebue să plătească o taxă hotărîtă de consiliul comunal. Pe lângă aceştia, mai pot fi puşi să deie partea lor în bani, pentru păzitori, arendaşii şi proprietarii.

Vra să zică fiecare comună trebue să aibă un fond pentru strajă din toate sumele încasate dela cei scutiţi; la această sumă adăogându-se şi ceeace ar da fiecare sătean, s'ar putea numi nişte păzitori, în fiecare comună, cari să facă paza într'una

şi atunci ar fi şi o pază mai temeinic făcută, şi ar scăpa şi oamenii de multe necazuri.

Fiecare sătean este dator să cerceteze el singur când îi vine rândul să facă strajă, fără să mai aştepte ca să-l înştiinţeze cineva dela primărie. Dacă vrea cineva să fie înlocuit, îşi poate pune om în loc. Inlocuitorul trebue să fie şi el în vârstă dela 18 până la 60 ani. Primăria, dacă un sătean nu vine la strajă când i-a sosit rândul, şi nici înlocuitor nu pune, are dreptul să puie om în loc, tocmit cu plată, pe socoteala celui care nu-şi face datoria. (Art. 64, 65).

Datoriile străjerilor sunt anume arătate în lege.

Străjerul trebuie să fie armat, şi când stă la postul lui să nu doarmă, nici să lipsească dela post, căci făcând acest lucru, va fi pus să facă strajă două zile dearândul.

Străjerul este dator să fie cu priveghere despre toate ce se petrece în împrejurimea postului lui. De va simţi că se petrece vreun lucru neînţeles, trebuie să cerceteze ce este şi de va vedea pe cineva încercând să săvârşească un furt, ori altă faptă rea, este dator să puie mâna pe el şi să-l deie pe mâna celor în drept de a-l ţine arestat.

Dacă sunt mai mulţi răufăcători care trebuesc astfel prinşi, sau chiar unul singur, pe care el n'ar putea să puie mână, străjerul trebuie să dea alarmă în sat, să-şi strige tovarăşii, ca să-i vie într'un ajutor; unu dintre străjeri va da de veste în sat, ca să sară toţi sătenii cu ciomege,

cu arme, cu ce ar avea la casa lor, și să se puie pe urma răufăcătorilor, ca să-i prindă pe toți.

Dacă făcătorii de rele sunt armați, străjerii și cu cei ce li vor veni în ajutor, trebuie să-i înconjoare și să-i someze să se predea. Dacă după trei somațiuni nu se predau, străjerii trebuie să sloboade armele asupra lor, să-i prindă morți sau vii.

Făcătorii de rele ar putea să întrebuințeze arme în contra celor care i-ar urmări; în asemenea împrejurare, aceștia pot să tragă asupra lor, chiar fără să le mai facă cele trei somații, ca să stea.

Făcătorii de rele ar putea să intre în pădure, din care urmăritorii să nu-i poată scoate. Atunci străjerii și sătenii vor înconjura pădurea, vor da de știre satelor vecine să le vie întru ajutor, și sătenii tuturor satelor sunt datori să iasă și să facă slujba aceasta, ca să-i prindă pe cei vinovați. (Art. 67—75).

Statul răsplătește pe acei care, urmărind pe făcătorii de rele, ar fi răniți ori ar cădea morți.

Cel rănit în luptă, primește o răsplată în bani, până la 400 de lei.

Cel ce ar rămâne infirm din cauza luptei, va fi scutit de plata impozitului personal, și va primi o pensie.

Dacă vreunul din străjeri sau dintre acei ce s'au luptat cu hoții, ar cădea mort, sau ar muri

mai pe urmă, din cauza rănilor ce ar fi primit, Statul va plăti familiei unui asemenea om o pensie de câte cincizeci lei pe lună. Pensia aceasta o va primi soţia, cât va trăi, iar după moartea ei, o vor primi copiii mortului, până ce vor împlini vârsta de 21 de ani. (Art. 70—81).

Străjerii sunt datori să sară în ajutor când vor simţi sau vor auzi că se săvârşeşte vreo faptă rea la hanurile, la cârciumile şi la orice alte locuinţe ce sunt mai departe de sat. (Art. 83).

Locuitorul care nu ar sări în ajutor, când este chemat, plăteşte o amendă până la 100 lei. (Art. 84).

Se întâmplă adeseori, prin satele noastre, că se aprind şi ard casele oamenilor, ori clădiri pentru vite, şi rămân oamenii pe drumuri. Datoria fiecăruia dintre noi este să sărim în ajutorul celui cuprins de foc, şi să-l scăpăm din nevoi. In caz când se întâmplă un foc în sat, la casa cuiva, ori la bucate din arii sau fânării, la păduri, la bucate neadunate încă de pe câmp, la şire de paie, şi altele, străjerii trebuie să dea alarmă şi sătenii să sară cu toţii pentru a stinge focul. Dacă se presupune că focul a fost pus de un răufăcător, toţi sătenii sunt datori să cerceteze cine este vinovatul, să-l prindă şi să-l dea pe mâna autorităţilor.

Indatorirea aceasta de ajutor, este pusă în lege subt pedeapsă pentru acei care nu şi-ar îndeplini-o, iar acei dovediţi că ştiu cine sunt dă-

tătorii de foc, şi nu-i arată, sunt socotiţi ca complici, şi condamnaţi ca şi făptaşii. (Art. 85, 86).

Au obiceiu oamenii de a da foc la iarbă uscată de pe câmpuri, ori din livezi, sau la stuhăriile de pe baltă. Se înţelege că fiecare este liber să facă ce va voi cu lucrul lui, dar am mai spus că sunt liber să fac ce vreau, dacă nu aduc vătămare altuia. Prin aceste focuri a lucrului meu aş putea aduce vătămare vecinului; de aceea nimeni nu are voie să facă acest lucru, dacă nu are mai întâiu învoirea primăriei şi a vecinilor. (Art. 87).

Se întâmplă foarte adeseori boli la vite, ori la păseri. Mor pe un cap galiţile din curte, şi uneori mor şi vitele. Bolile animalelor; ca şi ale oamenilor, sunt molipsitoare, şi dacă nu s'ar lua măsuri de stârpirea boalei, ar fi mare nenorocire şi pentru locuitori şi pentru ţară. De aceea legea pune îndatorire fiecărui locuitor ca îndată ce are o vită bolnavă, sau vede că s'a încuibat boala între păsări, să dea de ştire la primărie şi în acelaş timp să puie la o parte vita bolnavă, ca să nu stea la un loc cu celelalte, care s'ar molipsi. Cel ce tăinuieşte boala vitei sale, poate să fie pus la închisoare pe timp de trei luni.

Mare pacoste este omida în livezi. O gânganie aşa de mititică şi de scârboasă, face atâtea pagube, câte nici nu le putem socoti. Dacă fiecare om şi-ar curăţi pomii de omizi, ele nu s'ar înmulţi, şi pagubă nu ar mai fi. Va spune cineva,

că el este stăpân pe pomul lui, şi dacă vrea să vadă cum îi roade omida frunzele depe pruni, cine ce are cu el? Aşa ar fi poate, dacă un asemenea om ciudat, ar trăi în mijlocul unui pustiu; dar când trăeşti în sat, împreună cu alţii, tu eşti liber să faci ce-ţi place, dacă fapta ta nu vatămă pe altul. Când eu nu-mi curăţ omizile, ele trec şi la vecini, şi aceştia nu au plăcere ca mine să vadă cum mistuie omizile frunzele prunilor. De aceea legea pune îndatorire fiecărui locuitor ca până la 1 Martie a fiecărui an, să-şi cureţe pomii de omizi, iar crăcile şi frunzele cu omizi să le ardă, ca să se stârpească răul cu totul.

Tot ca să nu aduci vătămare altuia, suntem datori să ţinem închişi porcii ce-i avem la casa noastră. Dacă las porcii mei slobozi, şi ei intră prin holde, prin livezi, prin ţarini şi sădiri, păzitorii sau stăpânii acestor locuri sunt liberi să-i împuşte, dacă nu vor să-i ducă la oborul comunal, ori dacă nu pot să-i prindă.

Cel ce ucide un porc, în asemenea împrejurări, nu are nici o pedeapsă. Este dator însă să deie de veste stăpânului, ca să-şi ridice porcii morţi, iar stăpânii porcilor nu pot pretinde nici-o despăgubire. (Art. 98).

Mai este liber omul să ucidă paserile de casă şi câinii care se vor găsi mâncând porumb, (popuşoiu) verde în holde şi struguri prin vii. (Art. 99).

Dacă înştiinţez pe stăpânul porcului ori a pa-

serei ucisă ca să vie să le ridice, şi el nu vrea, atunci sunt dator să înştiinţez despre aceasta pe primarul comunei, şi dacă animalul a început să putrezească, sunt dator să-l îngrop. (Art. 100).

Un obiceiu rău au sătencele noastre că aruncă pe drumuri paserile moarte. Dacă paserea a murit de boală, ea putrezind pe drum, împrăştie boala în tot satul, şi din sat trece în altul, şi adeseori un judeţ întreg sufere din pricina încăpăţinărei unei femei. Pentru a pune stavilă unui asemenea rău, legea pune îndatorire stăpânului unei paseri moarte, să o îngroape în pământul său, cât se poate mai adânc. (Art. 191).

Legea poliţiei rurale mai pedepseşte şi alte fapte, de care trebue să se ferească fiecare locuitor. Astfel, se pedepseşte:

1. Cel ce va aprinde foc prin câmpii, ţarini, livezi şi sădiri, într'o distanţă mai mică decât 60 metri de locuinţe, păduri, pârloage, pometuri, garduri, clăi de grâne, de paie sau de fân;

2. Cel ce a luat pe ascuns şi şi-a însuşit, fără învoirea proprietarului, struguri şi orice fel de alte fructe din vii, grădini, livezi şi pometuri;

3. Cel ce taie sau frânge crăcile arborilor roditori de pe altă proprietate;

4. Cel ce frânge altoaiele sau jupueşte coaja arborilor pe picioare, de pe proprietatea altora;

5. Cel ce astupă şanţurile, dărâmă, ridică sau rupe îngrăditurile, taie mărăcinii gardurilor altuia;

6. Cel ce vâră fără consimţământul proprietarului, vite în orice fel de livezi, fâneţe, vii, răsadniţe de copaci roditori şi alte asemenea sădiri;

7. Cel ce strică, sparge sau arde gardurile şi închiderile comunei sau ale locuitorilor;

8. Cel ce intră călare sau cu trăsura pe locuri semănate;

9. Cel ce taie sau distruge spicuri de grâne sau alte asemenea producte;

10. Cel ce ucide cu rea voinţă, pe loc străin, dobitoace de orice fel sau câini de pază;

11. Cel ce frânge sau sfarmă instrumente de munca pământului, în timpul lucrului;

12. Cel ce strică drumuri publice, prin săpături, arături, ridicare de pietre, poduri şi alte asemenea.

Osebit de pedeapsa dată de lege, un făptaş ca acesta este condamnat să despăgubească pe cel vătămat, cu suma care se va constata că l-a păgubit fapta săvârşită. (Art. 103).

Pentru ca să se puie capăt unor asemenea fapte, care se petrec foarte deseori, nu-i nevoie ca numai decât cel păgubit să facă o reclamaţie; legea pune îndatorire străjerilor, cantonierilor, primarilor, notarilor, jandarmilor, picherilor, să pue mână şi să ducă la judecată pe cel ce va călca dispoziţiile legii poliţiei rurale, fără să mai aştepte plângerea celui păgubit.

Afară de aceasta, părinţii, soţii, epitropii sunt

răspunzători de faptele săvârşite de copiii, de femeile şi de nevrâstnicii puşi sub grija lor, cari nu au încă 18 ani, şi sunt condamnaţi să plătească ei amenzile la care ar fi supuşi aceştia, conform acelei legi.

Construirea locuinţelor ţărăneşti.

Nici nu putem să ne dăm seama cât se calcă legile, în fiecare zi, de către săteni, pentrucă nu le cunosc, şi pentrucă autorităţile nu-şi fac datoria.

Cetind câteva articole din „Regulamentul pentru alinierea satelor şi construirea locuinţelor ţărăneşti", vedem lucrul acesta.

La noi, cine vrea să-şi facă o casă, un grajd, ori altă clădire la gospodăria lui, şi-o face, cum vrea şi unde vrea. Cu aceasta se calcă regulamentul, care (art. 3) pune îndatorire fiecărui sătean ca mai înainte de a construi casă, coşar, grajd, hambar, coteţ, gard, sau orice altă construcţie, să înştiinţeze pe primar. După ce primarul se va sfătui cu comisia de supraveghere, va arăta locul unde să se facă construcţia, şi numai atunci avem voie să începem lucrarea.

Legea este aspră, şi prevede că orice clădire care se va face fără această rânduială, să fie dărâmată.

Ce hotărăşte legea, şi cum facem noi!

Casa nu putem să ni-o facem oricum ne trăsneşte prin cap. Primăria trebuie să arate planul

după care să se facă lucrarea. Casa trebuie să fie aşezată cu ferestrele spre miazăzi, spre răsărit sau spre apus, iar nici decum cu ferestrele spre miazănoapte, de unde vine crivăţul care străbate iarna prin locuinţi şi îmbolnăveşte oamenii.

Faţa casei, sau una din laturile ei, trebue să fie aşezată spre uliţa satului, iar nu dosul casei, precum se vede prin unele locuri.

Dela uliţă până la peretele casei, trebue să fie o depărtare de cel puţin patru metri.

Temelia casei trebuie să fie mai înaltă decât uliţa, cel puţin cu jumătate de metru.

Odăile trebue să aibă o înălţime de cel puţin doi metri şi jumătate.

Fiecare odaie trebuie să aibă două ferestre, înalte de un metru şi late de 75 centimetri, astfel făcute, ca să se poată deschide; nu este voie de pus la casă ferestre care nu se pot deschide, adică de acele bătute în cuie, şi ferestrele trebuie să aibă geamuri, iar nu hârtie sau ţiplă.

Odăile trebuie să fie pardosite cu scânduri sau cu cărămidă bine arsă; în casă trebuie să fie sobă cu coşul bine lipit, care să iasă mai sus de coama învelitorii casei, cel puţin cu 30 centim.

Fiecare casă trebuie să aibă cel puţin două odăi de locuit, cu o sală la mijloc, pentru bucătărie. Sala dela mijloc trebue să aibă cel puţin 2 metri lărgime.

Casa trebuie să fie acoperită cu tablă de fier,

cu olane, cu şindrilă (şiţă), sau trestie; nu mai este îngăduit să se acopere casele cu paie sau cu alte materiale de acestea care se aprind dela o scânteie.

Grajdul pentru vite trebue să fie făcut mai departe de casă.

Fiecare curte (ogradă) trebue să fie împrejmuită, şi chiar locurile virane din sat.

Prin ogrăzi (curţi) şi prin oboare nu trebue să fie gunoiu, nici băligar; acestea trebuesc cărate pe locurile de cultură, pentru a se îngrăşa pământul, şi pentru a feri satul de boale, ale cărora seminţe se pŭiesc în băligare şi gunoaie. Bălţi stătătoare sau gropi, nu este liber să se găsească prin curţi sau oboare.

Fântânile sau puţurile trebuesc împrejmuite cu pietriş sau caldarâm, pe o rază de trei metri, pentru ca apele murdare să nu se poată scurge înăuntru, din care pricină se iscă toate boalele molipsitoare. Fiecare fântână trebue să aibă ghizduri, înalte de un metru.

Un obicei rău şi foarte vătămător au locuitorii satelor noastre, că dau apă vitelor din ciutura sau găleata cu care se scoate apă şi pentru oameni. Multe boli de ale vitelor le iau şi oamenii, şi prin balele rămase dela vitele care beau apă din găleată, se umplu şi oamenii. Şi la urmă, chiar dacă vita nu ar fi bolnavă tot nu se cuvine să bem apă la un loc cu vitele, pentru curăţenia trebuitoare în toate ale mâncării. Oamenii ar

trebui să nu beie apă unul după altul, din acelaş pahar, până ce nu-l spală, d'apoi să mai beie la un loc cu vitele!

Alte abateri dela legi fac, acei cari topesc inul sau cânepa.

După lege nu se poate topi inul, cânepa sau teiul, în apele din sat, ci numai la o depărtare de o sută de metri, în apele curgătoare, sau în nişte gropi anume făcute, în care să vie apa din apele curgătoare prin un canal. Aceste gropi trebuesc împrejmuite, pentruca vitele să nu cadă înăuntru.

Fiecare locuitor este dator să-şi ţie curtea (ograda) şi toate din jurul casei, foarte curate; să le mături măcar odată pe săptămână. De asemenea este dator să măture drumul din dreptul locuinţei lui, până la jumătatea lăţimei, în fiecare sâmbătă. Curtea trebue să fie nivelată, şi să dea scursoare în şanţul drumului, apelor care se pot aduna din ploi.

Fiecare casă trebue spoită (văruită) de trei ori pe an, iar dacă a fost cineva bolnav de vre-o boală molipsitoare, casa trebue spoită îndată după vindecarea boalei, pentru ca seminţele boalei să fie ucise, şi să nu se mai întindă molima.

Fiecare locuitor este dator să cureţe curtea şi grădina de toate buruenele rele, scaeţi, spini şi altele, şi să sădească pomi în livezi.

Cine are porci sau paseri, nu poate să facă gropi, în curţi, pentru adăparea lor, ci trebue

să aibă anume uluci sau gropi căptuşite cu scânduri.

Toate aceste îndatoriri sunt puse sub pedepse pentru acei cari le-ar călca.

Legea drumurilor.

O altă lege pe care sătenii o calcă în fiecare zi, poate fără să ştie, este legea drumurilor.

Şi legea aceasta, ca şi toate celelalte, este făcută tot pentru binele tuturora, şi dacă ar respecta-o cu toţii, ar fi foarte bine.

Se înţelege că cine fură lucruri dela poduri, dela parapete şi dela orice construcţiuni făcute pe şosele, este pedepsit ca pentru orice furt; dar sunt alte îndatoriri pe care se cuvine să le cunoască oricine.

De o parte şi de alta a şoselelor este câte o făşie de pământ care se cheamă *zona* şoselei. Pe această zonă nimeni nu poate face nici un fel de construcţiune; zona nu se poate ara, nici împrejmui cu gard.

Unii oameni astupă şanţurile drumurilor ca să poată trece cu vitele sau cu carele peste ele. Acest lucru este oprit de lege şi pedepsit.

De asemeni nimeni nu are voie să oprească curgerea apei pe şanţurile drumurilor, făcând zăgazuri sau alte lucrări care să împiedice curgerea liberă a apei.

Săpături sau gropi de orice fel nu este îngăduit a se face pe drumuri sau pe zonele lor, şi

nici avem voie să ne atingem de diferitele semne puse pe marginile drumurilor, precum pietre kilometrice, stâlpi, movile, etc.

Cei ce rup pomii de pe marginile drumurilor, fac o mare nelegiuire, și sunt pedepsiți de lege.

Pe drumuri nu putem pune paie, gunoaie sau alte necurățenii, precum fac sătenii, care în drum aruncă tot ce au murdar în curțile lor.

Circulația pe căile publice.

Căile publice, adică drumurile, se fac și se întrețin cu cheltuială, și sunt pentru binele și folosul tuturora. Ce s'ar face o țară fără drumuri?

Drumurile sunt făcute pentru a umbla pe ele, dar tocmai pentru asta trebuesc cruțate, căci dacă se va face cheltueală mai mică cu întreținerea lor, se vor putea înmulți, și asta va fi tot pentru folosul tuturora.

Pentru ca drumurile să fie cruțate, acei cari știu ce trebue să se facă au alcătuit un regulament pentru circulația pe drumuri, în care se arată tot ce este îngăduit pentru a ne folosi de drumuri.

Pentru ca șoselele să nu se strice, s'a hotărât cum trebuie să fie făcute carele sau trăsurile ce servesc la transporturi de greutăți.

Osia carului nu trebue să fie mai lungă de doi metri și jumătate, iar capătul osiei să nu fie

ieşit afară din butucul roţii, mai mult de 6 centimetri.

Roţile de dinapoi ale carului să nu calce pe urma roţilor de dinainte, pentru ca greutatea carului să nu sfarme tot aceleaşi pietre de pe şosea.

Şinele să nu fie prinse de obezi cu buloane sau cuie cu capetele ieşite afară din şină, ci buloanele sau cuiele să fie îngropate în grosimea şinei, pentrucă altfel capetele acestea ascuţite de fier, ar sfărâma rău şoseaua.

Pe timp de iarnă, caii trebue să aibă clopote sau zurgălăi, pentru ca să se audă că vine o sanie, care nu face zgomot ca trăsura pe roate.

Pentru mersul pe drumuri, sunt de asemenea anumite regule, pe care trebue să le păzim.

Când te opreşti în drum, nu trebue să stai cu căruţa în mijlocul drumului, ci să te tragi la o parte a drumului, ca să nu împiedici pe alţii să circule.

Pe drumuri se merge totdeauna numai pe partea dreaptă. Această regulă este foarte bună, căci numai aşa se pot înlătura diferite primejdii ce se întâmplă când se întâlnesc două trăsuri, şi diferite sfezi ce se pot isca între călători.

Când mergi cu un car încărcat, tras de boi ori de cai, trebue să stai lângă vite, totdeauna gata să le mâi.

Un singur om nu poate să conducă două care; fiecare car trebuie să aibă conducătorul său.

Nu este îngăduit să încarci un car în aşa fel ca să târăşti nuiele, copaci, grinzi, sau orice alte lucruri, căci prin aceasta se strică şoseaua. Asemenea lucruri se pot târî, dar numai iarna, când şoseaua e acoperită cu zăpadă şi pământul e îngheţat.

Nu este îngăduit a merge cu carul pe zona şoselei.

Cu iuţeală prea mare nu este îngăduit a merge pe drumuri. La cotituri, la încrucişeri de drumuri şi pe timp de îmbulzeală, trebue să mergem mai încet, pentru a nu se întâmpla nenorociri.

Drumeţii pe jos, nu au voie să meargă pe mijlocul drumurilor, pentru a nu împiedica pe cei cu căruţele. Drumeţii pe jos merg pe marginea şoselei, sau cum se zice pe „acostament“.

Când treci pe poduri, trebue să mergi la pas.

Pentru a nu se împiedica circulaţia pe drumuri, s'a hotărît şi chipul cum trebue să fie încărcat un car. Astfel, înălţimea, lungimea şi lărgimea încărcăturei, trebue să fie astfel făcute, ca să poată trece pe lângă car şi o altă căruţă, şi să nu se strice sârmele, podurile, crăcile pomilor de pe lângă drumuri.

Lărgimea unei încărcări nu poate trece de trei metri.

Pentru a nu se strica drumurile, s'a hotărît ce lăţime trebue să aibă obada roţii.

Carele trase de două vite ce duc greutăţi

mari, trebue să aibă şina de pe obadă de cel puţin şapte centimetri lăţime, iar acele trase de patru vite, trebue să aibă lăţimea de zece centimetri.

Orice abatere dela aceste regule, se pedepseşte cu amendă, iar acei cari fac de două ori aceiaşi greşală, se pedepsesc cu închisoare.

Pescuitul şi vânătoarea.

Alte călcări de legi fac sătenii cu pescuitul şi vânătoarea, dar nu pentrucă ei au voinţa de a călca legile, ci pentrucă nu le cunosc. Că vor fi şi de aceia cari ştiu bine că fapta lor este o călcare a unei legi, este adevărat, dar unii ca aceştia fac şi alte lucruri nelegiuite, şi nu li şade bine.

Regulele care s'au pus, în lege, cu privire la pescuit şi la vânătoare, sunt tot pentru a se cruţa peştele şi vânatul, pentru binele tuturora. Altfel, dacă nu ar fi ţinute aceste regule, în scurtă vreme s'ar stârpi peştele şi vânatul, şi asta nu ar putea să fie spre binele nimănuia.

In privinţa pescuitului, este oprit cu desăvârşire a se face următoarele lucruri:

Pescuitul cu dinamita, cu var nestins, cu tur'a lupului, cu lipan, cu buruiene otrăvitoare şi orice substanţă care face explozie, precum granate, orice substanţe care omoară sau adoarme peştele.

Este oprit a pescui cu suliţe, cu ţepoaie, cu

greble, cu arme de foc, şi cu orice alte mijloace, care rănesc peştele. Se poate pescui numai cu undiţa şi cu cârligele.

Este oprit a pescui în timpul nopţii, cu facle şi foc.

Secarea apelor curgătoare şi scurgerea, abaterea sau oprirea lor, pentru ca să se pescuiască sunt oprite.

Nu este îngăduit a se distruge icrele şi puii de peşte.

Este oprit să se întrebuinţeze, în apele curgătoare, năvodul, setca, carmacele şi alte instrumente ca acestea, care să închidă mai mult decât jumătatea apei, şi să împiedice trecerea peştelui.

In timpul când peştii îşi lasă icrele, adică dela 1 Aprilie până la 1 Iunie, nu este voie a se pescui; această oprire este făcută pentru ca peştele să se poată înmulţi.

Păstrăvii nu pot fi pescuiţi dela 15 Septembrie până la 1 Ianuarie, iar lipanii şi lostunii dela 1 Martie până la 1 Iunie.

Pentru înlesnirea oamenilor, macar că prin aceasta se aduce destulă daună, se îngăduie a se pescui două zile înainte de Duminica Floriilor şi de Bunavestire, chiar dacă aceste zile ar cădea în timpul când pescuitul este oprit. Lostriţa şi lipanul, însă nu pot fi pescuiţi în aceste zile, sub nici un cuvânt.

Tot pentru ca să nu se distrugă diferitele so-

iuri de peşti, s'a hotărît ce anume mărime trebuie să aibă peştii pentru a putea să fie pescuiţi şi s'a oprit pescuirea acelora care nu vor avea o anumită lungime, măsurată dela ochi până la vârful cozii.

Ca să poată fi pescuiţi, peştii trebuie să aibă următoarele lungimi, după măsura arătată mai jos:

Morunul	trebuie	să	aibă	106	centimetri.
Nisetrul	„	„	„	86	„
Pătruga	„	„	„	60	„
Bogsarul	„	„	„	50	„
Cega	„	„	„	50	„
Viza	„	„	„	80	„
Şalăul	„	„	„	30	„
Crapul	„	„	„	30	„
Linul	„	„	„	20	„
Mreana	„	„	„	25	„
Scofarul	„	„	„	20	„
Cosacul	„	„	„	20	„
Plătica	„	„	„	20	„
Caracuda	„	„	„	15	„
Văduviţa	„	„	„	10	„
Babuşca	„	„	„	15	„
Păstrăvul	„	„	„	20	„
Lipanul	„	„	„	25	„
Lostriţa	„	„	„	40	„
Racii	„	„	„	8	„

Dacă prinde cineva un peşte care nu are mărimea arătată în lista aceasta, chiar dacă ar fi peştele mort, este dator să-l arunce înapoi în apă, precum să arunce şi orice fel de pui de peşte.

Pescuitul nu este permis în iazurile, bălţile, apele curgătoare care aparţin proprietarilor, fără voia lor.

Când cineva este prins pescuind cu călcarea acestor regule, este dat în judecată şi condamnat, iar peştele pescuit este aruncat în apă, şi instrumentele cu care a pescuit, sunt sechestrate şi depuse la primărie.

In privinţa vânatului, sunt deasemenea anumite regule pe care trebue să le ţinem, pentru a nu fi pedepsiţi de lege.

Nimeni nu are voie să vâneze pe locul altuia; proprietarul care-ţi îngădue să vânezi pe pământul lui, trebue să-ţi deie un bilet în care să spuie lămurit acest lucru. După ce ai permisul proprietarului, trebue să ai şi un permis care se dă cu anumite forme, apoi trebue să plăteşti o taxă pentru permis.

Dacă ai îndeplinit aceste cerinţi ale legei, ai voie să vânezi, dar numai în timpul când vânătoarea este permisă, pentru fiecare soiu de vânat.

Afară de aceste regule, mai sunt câteva pe care trebue să le ţinem în seamă.

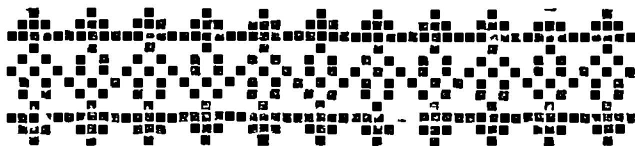
Vânătorul nu are voie să întrebuinţeze reţele, laţuri, capcane, curse, fluere, otrăvi sau orice alt mijloc de distrugere a vânatului.

Nimeni nu are voie să strice şi să eie ouă de păsări de câmp sau pui de vânat.

In timp când vânatul este oprit, nu putem

duce de vânzare vânat. Se pedepsesc chiar şi acei cari ar cumpăra vânat în timpul când vânătoarea este oprită.

La fiecare primărie sunt tablouri în care se arată în ce timp este oprită vânătoarea pentru fiecare fel de animal.

DATORIILE PUSE DE ALTE DIFERITE LEGI

Nimeni nu are voie să cultive tutun.

Cultura tutunului este permisă numai pentru Stat. Statul dă sămânţa şi omul pune munca, şi trebue să vândă Statului cu un preţ anumit, toată recolta ce o face.

Cel ce va avea răsaduri, pe lângă că răsadurile îi vor fi distruse, va mai plăti o amendă de câte doi lei pentru fiecare sută de fire.

Cel ce va scăpa cu răsadurile şi va avea plantaţia începută, adică va răsădi firele, pe lângă distrugere, va plăti o amendă pentru care fiecare metru pătrat, sau pentru fiecare fir.

Nu este permis să cultivăm tutun, pentru ca dreptul de a vinde tutun îl are numai Statul, care din asta are un venit pentru trebuinţele ţării. Acest drept ca numai Statul să vândă anumite lucruri se numeşte *monopol.*

Pentru păstrarea în bună stare a pădurilor, care sunt o avere a ţarii întregi, s'au luat mai multe măsuri pe care trebue să le păzim.

Se ştie că cine fură lemne din pădurea altuia,

este pedepsit cu închisoare, iar pentru padurile Statului, legea este şi mai aspra.

Nu este permis să paşunam vite în paduri sau în poienele lor. Cel vinovat pentru aceasta calcare de lege, va plati o amendă mare.

Daca padurea e tânara, amenda va fi îndoită.

Este oprit a scutura, a strânge sau a ridica, spre a-şi însuşi pe nedrept, ghinda, jir, rânza sau alte fructe, seminţe sau producţiuni ale padurilor.

Cine trece pe lângă o padure şi gaseşte ramaşiţe de foc nestins, este dator sa-l stinga de tot, iar daca vede ca pădurea a luat foc într'un punct oarecare, el este dator sa deie de ştire celor cari locuesc în casa cea mai apropiata din drumul sau. Aceştia, la rândul lor, sunt datori sa vesteasca îndata pe notar, pe primar sau pe jandarmul comunei, precum şi pe proprietarul padurei, spre a se lua masuri de stingerea focului.

Se pedepsesc acei cari vor aprinde foc în padure sau în jurul padurei, la distanţă de 100 metri, precum şi cei cari vor pune în padure lucruri expuse focului, ca fân, paie, strujeni, etc.

Osebit de pedepse, vinovaţii vor raspunde baneşte de toate daunele ce vor aduce fapta lor proprietarilor unor paduri vatamate prin fapta lor.

Sunt oameni cari se nenorocesc din pricina

beţiei. Nenorocirea unui asemenea om, aduce nenorocirea unei familii întregi, şi prin aceasta se aduce pagubă societăţii. De aceia a fost nevoie să se facă legi care să pue stavilă beţiei. Dacă nu se îndreaptă şi se îmbată a doua oară, sau oriunde aiurea, se pedepseşte cu amenda.

Cel ce se îmbată, fie acasa, fie la cârciumă amenda este mai mare; a treia oară, va fi trimes în judecata, pedepsit cu închisoare şi pus pe lista beţivilor, iar cârciumarii cari îi vor mai da de baut, vor fi şi ei pedepsiţi.

Cârciuma trebue să fie închisa la ceasurile hotărîte.

Cârciumarul nu are voe să dea de baut oamenilor cari când intra în cârciumă sunt beţi şi nici copiilor mai mici de 16 ani. Nu poate un cârciumar să primească în cârciumă pe beţivi şi pe femeile stricate. Facând astfel de călcări de lege, cârciumarul este pedepsit cu amendă şi i se închide cârciuma.

Contravenţii din Codul penal.

„Codul penal“, adica legea în care se arata toate pedepsele care se dau pentru toate călcările de legi, sau abaterile dela datoriile oamenilor, cuprinde o mulţime de pedepse, pentru o mulţime de fapte mai mici, numite *contravenţii*, să ştie că-i sunt puse asemenea îndatoriri.

Aşa s'a întâmplat mai multor săteni de ai lui

moş Ion Careja, cari au fost puşi să plătească amenzi, pentru felurite învinuiri că ar fi săvârşit nişte fapte, pe cari ei nu le socoteau aşa de rele ca să merite pedepse. S'au dus oamenii la moş Ion să-i lămurească, şi moş Ion, după ce a cetit hârtiile tuturora, în care se spunea pentru ce anume sunt condamnaţi, s'a uitat la prietenii lui, şi a zis:

— Oameni buni, văd că sunteţi puşi la amenzi, şi trebuie să le plătiţi. Vi se pare dv. că nu aţi făcut cine ştie ce fapte grele; poate să fie şi aşa, căci dacă aţi fi făcut alte răutăţi, nu v'ar fi condamnat bunul nostru judecător la amenzi, ci v'ar mai fi trimes şi la o leacă de închisoare, pentrucă judecatorul nostru este blând, dar drept şi nu calcă alăturea cu legea. Dar pentrucă nu ştiţi, am să vă spun eu, pe înţelesul nostru cele ce mi-a lămurit şi mie domnul judecător.

— Bade Simioane, d-ta ai fost condamnat pentru că n'ai avut grijă să-ţi cureţi coşul, sau ogeagul, cum se zice prin Moldova şi din pricina asta coşul s'a aprins.

— Aşa este, răspunse badea Simion; şi ce-i pasă domnului judecător, dacă eu nu-mi curăţ coşul casei mele? Ce dracu, nu sunt eu stăpân pe casa mea, să fac ce vreau?

— Eşti stăpân, bade Simioane şi ai voie să faci tot ce vrei cu lucrul d-tale, numai să nu pui în primejdie lucrul meu, dacă d-ta nu-ţi vei îndeplini vre-o datorie. Pentrucă nu ţi-ai curăţit

coşul, s'a aprins şi s'ar fi putut întâmpla, Doamne fereşte, să-ţi ardă casa. Dar dacă dela casa d-tale ar fi luat foc şi casa vecinului? Crezi că ţi-ar fi fost moale?

— Dar cum să-mi fi fost, că doar nu i-am dat eu foc!

— Hei, bade Simioane, văd eu că multe nu ştii d-ta. Nimeni nu te-ar fi învinuit că ai dat foc casei d-tale şi pentru împrejurarea asta nu te-ar fi pus nimeni la închisoare, dar ai fi plătit ca popa, vorba ceia, toate pagubele pe care le-ar fi suferit vecinul d-tale. Din nepriceperea ori din lenea d-tale, nu ţi-ai curăţit coşul; ai călcat o datorie, care nici nu-i nevoie să fie scrisă în legi şi plăteşte amenda, fără să cârteşti.

Un alt sătean, atunci zice:

— Bine, moş Ioane, mai înţeleg pedeapsa dată lui Simion, dar pentru ce m'a condamnat pe mine degeaba? Că doar ce am făcut eu: am văzut nişte mere frumoase în livadă la Panait şi am intrat în livadă şi am mâncat un măr. Atâta am făcut; n'am luat mere în traistă, nu i-am făcut nici o stricăciune şi pentrucă am mâncat un măr, să plătesc eu amendă o sumă cu care s'ar putea cumpăra o baniţă de mere? Am furat eu mărul pe care l-am mâncat? Doar nu eram pitit undeva ca să nu fiu văzut, nu am luat pe ascuns şi ni-ai spus odată că este furt când iai pe ascuns lucrul altuia.

Moş Ion răspunse:

— Nu ai luat pe ascuns, n'ai făcut un furt, dar nici faptă curată nu ai săvârşit. Ce căutai d-ta în livada altuia? De ce ai pus mâna pe un lucru care nu era al d-tale? Oare ţi-ar plăcea să vezi în fiecare zi cum intră orişicine în curtea d-tale, în livada d-tale, ori în casa d-tale şi se face stăpân pe averea d-tale? Ai mâncat numai un măr; dar mărul acela nu era al d-tale. Nu te-a condamnat judecătorul pentru furt, că te trimetea la închisoare, dar te-a pus la amenda pentrucă ai mâncat pe loc fructele din grădina altuia, fără învoirea lui, şi acest lucru este oprit de lege şi pedepsit.

Şi sa mai ştiţi oameni buni, că legea pedepseşte pe acela care calcă şi vatămă, sau cu piciorul, sau cu vita, holdele altuia. La noi nimeni nu mai respectă proprietatea altuia; cine vrea, trece pe holda mea, fără nici o treabă, ori cu treabă, calcă semănătura, ori iarba, mă rog, parcă ar fi el stăpân. Şi iaca, lucrul acesta nu este îngăduit de lege. In sat sunt drumuri pentru umblat, pe ele să umbli, să nu calci un pământ care nu-i al d-tale. Dacă fiecare din noi am respecta lucrul altuia, ce bine ar fi, şi ce linişte între oameni.

Un flăcău mai isteţ, se vâră şi el în vorbă, şi zice:

— Dar pe mine pentruce m'a condamnat ca am încărcat carul prea tare? Am pus şi eu pe carul meu, cât a încăput şi vitele mele au tras povara; ce au cu mine?

Moş Ion a zâmbit şi a zis:

— Văd eu, măi baete, că tu te gândeşti numai la tine şi la interesul tau; tu nu vrei să ştii ca şi bieţii boii tăi sunt fiinţi lăsate de Dumnezeu, ca noi sa le îngrijim şi fiinţele acestea să ne ajute la nevoile vieţii. Ce ne-am face noi fara vite? Şi biata vită nu are gură, să ne ceară ce-i trebuie, şi daca noi nu vrem să ştim cum trebuie să ne purtăm cu vitele, ni spune legea şi ne pedepseşte dacă nu urmăm datoriile noastre faţă cu vitele. Apoi, măi băiete, legea pedepseşte pe acela care bate vitele, precum vezi că fac unii fără de suflet şi pedepseşte şi pe acela care le pune să tragă poveri mai mari decât puterile lor. Tu ai scăpat numai cu o amendă de câţiva lei; să nu te plângi de asta, ci să te plângem noi pe tine că a venit vremea să primeşti pedeapsă pentru un fapt pe care nici un om nu ar trebui sa-l săvârşească.

Sătenii câţi au auzit vorbele lui moş Ion, au răspuns într'un glas că aşa este şi fiecare s'a gândit cum trebuie să se poarte cu vita lui.

Badea Toader, care acuma nu mai gândea că moş Ion cauta mereu pricini ca să găsească nod în papură tuturor sătenilor, şi se dumerise că moş Ion ştie mai multe din ale vieţii decât ceilalţi săteni, i-a zis aşa:

— Moş Ioane, văd eu că ceeace ştii d-ta singur, nu ştim noi toţi sătenii la un loc; văd eu că multe abateri dela legi am putea noi face,

fără să ştim că nu se cuvine, şi asta numai din pricină că nu cunoaştem legile. Eu am să te rog să ni arăţi ce alte regule mai sunt hotărîte prin legi, ca să ştim şi noi de ce să ne păzim.

— Bucuros, a răspuns moş Ion, dar pentrucă nici eu nu aş putea să vi le spun pe toate pe dinafară, să mă îngăduiţi o clipă, până ce îmi voiu aduce o cărţulie în care le-am însemnat şi eu, ca să nu le uit, şi la nevoe să mă călăuzesc de dânsa.

— Oameni buni, am s'o iau şi eu după rânduiala cum sunt puse regulele acestea în carte ca să nu mă încurc.

Văd aicea scris că nu avem voie să împiedicăm circulaţia pe drumuri. Şi cum am putea împiedica circulaţia? Bade Toadere, te-am întâlnit mai deunăzi venind dela pădure şi când ai ajuns în dreptul fântânei lui Ursachi, ai dejugat boii în mijlocul şoselei, ai lăsat carul încărcat cu nuele chiar în mijlocul drumului, şi te-ai dus cu boii să-i adăpi; în vremea asta a venit o trăsură cu patru cai, şi a trebuit să se oprească, pentrucă nu mai era loc pe de lături, şi din pricina asta te-i luat la sfadă cu vizitiul, şi era să iasă o bătae între dumneavoastră.. Cel vinovat erai d-ta, pentrucă ai împiedicat circulaţia, şi pentru isprava aceasta meritai o pedeapsă. Când mergi pe drum, bade Toadere, şi trebue să te opreşti, trage carul la marginea şoselei, pe partea dreaptă, ca să nu împiedici pe altul

să se folosească de drum, că drumul nu-i nici al meu, nici al d-tale, dar fiecare avem dreptul să ne slujim de drum.

Altă abatere dela legi facem în fiecare zi, şi tot fără de pedepse scăpăm. Aţi putea să-mi spuneţi unde aruncăm noi zoile şi toate murdăriile din casa noastră, acei care avem casa cu faţa la drum?

Simion răspunde:

— D'apoi unde să le arunc? Unde pot şi eu. Le arunc în drum.

Moş Ion răspunde:

— Apoi iaca, asta nu-i îngăduit de lege. Dacă toată lumea şi-ar arunca murdăriile pe drum, adica înnaintea casei, vă închipuiţi ce frumuseţe ar fi pe drumurile noastre, pe cari suntem datori să le ţinem curate. Din murdării se nasc toate boalele molipsitoare, şi dacă mergând pe drum, aşi fi în primejdie să capăt cine ştie ce boală, mai bine să nu mai fie drumuri pe lângă casele noastre.

Dar eu am mai auzit că unele femei, ca să-şi bată joc de altele, aruncă asupra lor diferite zoi şi ape puturoase; asta iar nu-i îngăduit şi este pedepsit.

Mai văd şi alte purtări de ale unor săteni. Trece pe drum, un om cum se cade, după înfăţişare, şi numai ce-l vezi că ridică o piatră din drum şi o aruncă în curtea alăturată, după un câine care l-a lătrat. Ba, uneori, piatra asta cade

chiar pe zidul casei, ori pe acoperamânt, daca nu se nimereşte într'un geam de al creştinului. Legea nu dă voie să aruncăm pietre, ori gunoaie, pe casele, pe zidurile sau în împrejmuirile altora. Nu-i bine aşa, oameni buni?

— Cum să nu fie bine, moş Ioane. Iaca, treaba asta nu am ştiut-o.

— Mai văd una aci, zise moş Ion. Mulţi dintre noi facem cărăuşie, şi ştiţi d-voastră cum ne purtăm pe drum: boii, săracii, merg singuri, iar noi în urma carului stăm la sfat, ori punem la cale lucruri rele. In vremea asta trece un biciclist, ori un automobil, şi pentrucă n'are cine să privegheze boii, ei se sperie şi răstoarnă carul, iar noi găsim de vină pe biciclist ori pe cel care conduce maşina, pe când vinovatul este acela care nu stă lângă vitele dela carul lui, precum cere legea. Mai de multe ori se întâmplă ciocniri pe drumuri, pentrucă nu ţinem dreapta, după cum cere legea şi apoi tot noi sărim cu gura.

După câteva clipe, moş Ion zise:

— Tot în legătură cu vitele noastre, mai este oprit să dăm drumul să alerge caii prin curţile în care este şi locuinţă pentru oameni. De ce credeţi dv. că este oprit acest lucru? Pentrucă s'ar putea întâmpla să calce un cal de aceştia pe un copil, sau pe altcineva ce s'ar afla prin curte, şi iaca ar fi o nenorocire. Deasemenea este oprit de a umbla prea iute cu trăsura pe uliţele sa-

tului. Dar mai de seama oprire este una privitoare la un obiceiu rău, pe care unii dintre noi nu vor să-l parăsească. De câte ori nu am văzut noi pe săteni de ai noştri aţâţând câinii asupra vreunui trecător! Lucrul acesta este foarte rau, şi foarte dăunător. De aceia legea ni pune îndatorire să oprím câinii când se pornesc asupra trecătorilor; cât despre aţâţatul nostru nici că mai este vorba, şi pedepsele pentru acei cari fac astfel de fapte sunt destul de simţitoare pentru punga celui vinovat. Omul este dator sa sara în ajutorul celui care se găseşte la nevoie, în orice împrejurare. Cum sa lasc pe cineva inima să vadă pe altul ca se îneacă şi sa nu-i vină în ajutor? Ori, cum sa las eu pe altul în voia Domnului, când îi arde casa, ori sare asupra lui un hoţ, sau i se întâmplă alta nenorocire, la care nu se poate ajuta numai cu puterile lui? Şi daca eu nu sunt în stare să pricep ca este o datorie pentru mine sa dau ajutorul cuvenit, vine legea şi mă pedepseşte dacă nu-mi fac datoria de om.

Sătenii ascultau vorbele lui moş Ion şi înţelegeau că tot ce spune el, este cu cuviinţa sa se petreaca şi badea Toader îi zice:

— Moş Ioane, dar cum oare de s'au gândit, cei ce au făcut legile, ta toate aceste lucruri? Că doar şi eu sunt om şi nu mi-ar fi venit în minte sa fac atâtea însemnari.

— Apoi tu crezi, măi creştine, ca acei care

fac legile le scot aşa din mintea lor, fără nicio trebuinţă? Crezi că toate legile de astăzi au fost de când lumea? Nu; o lege se face când vine vremea să fie nevoie de dânsa. Să vă dau o pildă. Este o lege care pedepseşte pe călătorul care s'ar urca în tren fără bilet. Credeţi dv. că legea asta putea să fie până ce nu au fost inventate drumurile de fier? Cum s'a inventat şi s'a prins de veste că unii călători caută să tragă pe sfoară Statul, s'a făcut legea asta. Aşa este şi cu altele.

V'am mai spus eu că legile sunt făcute pentru binele tuturora, iar noi, oamenii, credem adeseori că legile sunt rele când socotim că ne jicnesc, ne ating drepturile. De pildă, legea pedepseşte pe acel care pune în vânzare lucruri stricate sau vătămătoare sănătăţii. Credeţi că aceasta este un lucru rău? Dumneata ai să spui că eşti liber să faci orice vrei cu averea d-tale şi că ce drept are societatea să te oprească de a vinde astfel de lucruri? Dar gândiţi-vă că acel care cumpără, de pildă, nişte carne de porc cu boala în ea, se îmbolnăveşte şi poate chiar să i se tragă moartea. Ar fi creştinesc lucru acesta şi nu te-ar mustra cugetul nici o clipă? Pentru câţiva lei cât vei pune în pungă, pentru marfa d-tale stricată, aduci nenorocirea în casa unui om.

Pe când vorbea moş Ion, trece un băetan al lui Nichita Puiu cu o armă în mână; dragă

Doamne, se duce la vânat. Moş Ion Careja vede şi el pe băetan şi după ce se uită în urma lui, dă din cap şi apoi începe să spuie:

— Vedeţi dv. pe copilandrul acesta cu puşca în mână; rău face Puiu că-l lasă de capul lui, că multe primejdii se pot întâmpla şi la multe supărări se poate aştepta bietul Puiu. Ca să umbli cu o armă, trebuie să-i cunoşti rosturile. Ia să presupunem că băetanul acesta, trăgând cu puşca după un iepure, nimereşte în vita cuiva, într'o oaie, ori într'un viţel, însfârşit într'un animal al altuia şi-i pricinueşte vre-o stricăciune, dacă nu chiar moarte. Se înţelege că Puiu are să plătească toate pagubele, dar şi băetanul lui are să ia pedeapsă, pentrucă legea pedepseşte pe acela care prin întrebuinţare de arme cu nedibăcie, aduce stricăciuni dobitoacelor altuia. De aceea greşesc cei ce lasă armele pe mâna copiilor, după cum greşesc când umblă şi oamenii în vârstă cu ele, dacă nu le cunoaşte bine meşteşugul.

Dacă tot din nedibăcie, în loc de a vătăma sau de a ucide un animal, s'ar întâmpla nenorocirea asta cu un om, apoi atunci e lată de tot. Ce vreţi, ar fi moarte de om.

Apoi mai face şi altă greşeală Puiu, că el nu are voe să ţie armă în casă, dacă nu are un anumit permis, şi dacă are permis, nu are voe să deie arma în mâna unui copil minor, care nici permis nu poate căpăta.

— Acuma, înainte de a ne despărţi, zise moş Ion să vă mai spun una:

Astă noapte, în puterea nopţii, când toata lumea se odihneşte, am sărit ars din pat, auzind nişte răcnete pe drum, de credeam că se întâmpla o nenorocire. Ce sa fie, ziceam eu; ori foc, ori moarte de om şi am eşit afara, aşa cum eram din aşternut. Şi ce credeţi că era? Unul dintre noi, nu-l mai spun care, venia beat dela cârciumă şi ţipa şi făcea un scandal ne mai pomenit. Legea pedepseşte pe unii ca aceştia şi aşa se şi cuvine. Nimeni nu trebuie să facă zgomot noaptea, pe drumuri sau în curţi, pentrucă toţi avem dreptul să trăim liniştiţi în casele noastre, şi cine nu respectă drepturile mele, merita să fie pedepsit.

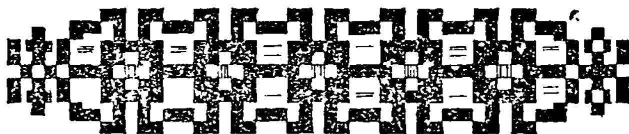
Cum vedeţi, oameni buni, legea a avut de grijă să arate tuturora ceeace nu trebuie să facem, şi asta spre binele obştesc, în interesul bunei conduceri a societăţii în care trăim şi în afară de care nu putem să trăim. Nu ar fi cu putinţă să ne întoarcem la vremile de sălbatăcie, când fiecare facea cum îi trăsnea prin minte şi când dacă cineva era mai tare, avea toate drepturile asupra celui mai slab. Astazi fiecare dintre noi avem dreptul să trăim liniştiţi, să ni se respecte de toată lumea persoana, cinstea şi averea noastră şi ca să putem pretinde acest lucru, trebuie ca şi fiecare dintre

noi să-și îndeplinească datoria de a le respecta pe ale altuia.

Acest lucru să nu-l uitam dacă voim sa cerem dela alții să respecteze drepturile noastre, mai întâiu să ne îndeplinim datoria de a respecta și noi pe ale altora și atunci vom trăi fericiți și țara noastră scumpa, România noastra, va fi socotita ca o țara mare și va fi respectată de toate națiile din lume.

Când s'au împrăștiat satenii, unul dintre ei i-a zis lui moș Ion:

— Să trăești, moș Ioane, că ne înveți lucruri bune și sa-ți dea Dumnezeu sănatate.

DREPTURILE CETĂŢENILOR

Oricare cetăţean are mai multe soiuri de drepturi, care se pot împărţi în două clase.

Am dreptul să fac ce voiu vrea cu avutul meu; pot să dăruesc pământul meu, sau casa mea, sau banii mei, cui voiu găsi de cuviinţă; pot să-mi vând vitele sau averea mea; pot să cumpăr ceeace-mi trebuie. Am dreptul să mă căsătoresc şi dacă am copii, am dreptul să-i cresc după cum cred eu că-i mai bine, ca să scot din ei oameni cinstiţi şi folositori societăţii. Am dreptul să fac un testament, prin care să hotărăsc cum să se urmeze cu averea mea, după trecerea mea din viaţă.

Toate aceste drepturi, cu privire la persoana şi la averea mea, se numesc *drepturi civile*.

Drepturile civile sunt regulate într'o lege anume, care se numeşte *codul civil* şi în alte legi mai mărunte. Drepturile acestea pot să fie ridicate unor anumite persoane, pe care legea le socoteşte că nu sunt în stare să se folosească de ele. Aşa, un om smintit nu poate fi lăsat să-şi

conducă familia, când el nu-i în stare să se conducă pe el însuşi; unui smintit i se ridica drepturile civile şi *se pune sub interdicţie,* numindu-se o altă persoană care să-i poarte de grija, să-i conducă familia şi să-i administreze averea.

Un risipitor nu poate fi îngăduit să cheltuiască tot ce are, ca să-i rămâie familia pe drumuri, şi la urmă să ajungă şi el o sarcină pentru societate. Unei asemenea persoane i se ridica o parte din drepturile civile, i se numeşte un sfatuitor care să lucreze împreună cu dânsul, sa-l asiste, când ar fi vorba sa înstraineze ceva din avutul lui.

Un cetăţean mai are şi alte drepturi.

Am dreptul să fiu alegător, ori să fiu ales.

Cineva poate să fie ales membru în consiliul comunal, ori în consiliul judeţean; are dreptul să fie ales deputat ori senator, adica are dreptul să-şi spuie cuvântul în rostul treburilor ţării.

Aceste drepturi se numesc *drepturi politice.*

Mai sunt şi alte drepturi pe care le are un om chiar daca nu ar avea drepturile civile şi politice. Oricine are dreptul să se folosească de libertatea lui, are dreptul să nu fie supărat de nimeni în onoarea şi averea lui. Astfel de dreturi le au şi femeile, măcar ca ele înca nu au drepturi civile şi politice; le au şi interzişii, macar de li s'ar fi ridicat toate drepturile.

Drepturile acestea, pe care le are fiecare persoană, fără a se ţine în seamă dacă este bărbat

sau femeie, vârstnic sau nevrâtnic, cetăţean român sau supus străin, se numesc drepturi fireşti sau *naturale,* adică drepturi lăsate dela Dumnezeu orişicărui om, pentruca este óm.

Despre drepturile civile nu sunt multe de spus, de o camdată, pentrucă mai fiecare om ştie care sunt; despre cele politice s'ar cuveni să le lămurească mai bine fiecare cetaţean.

Drepturi civile are, în România, orice om care locueşte pe pământul ei. Au aceste drepturi şi străinii din oricare parte a lumii. Nimeni nu poate împiedica pe un străin să vândă ori sa cumpere ceva în ţară precum nu-l poate împiedica să se însoare, dacă nu este o pricină care ar putea opri, dela asemenea lucruri, chiar pe un cetăţean român.

O pildă: poţi să fii român, dar nu ai dreptul să cumperi pământ clăcăşesc, dacă nu eşti ţăran, muncitor de pământ, şi dacă ai pământ mai mult decât se prevede în lege.

Drepturi politice nu poate să aibă toată fiinţa care trăeşte pe pământul României.

Ca să poată avea cineva drepturi politice, trebuie să fie *român.*

Despre Români.

Este român cel ce se naşte din părinţi români, sau mai drept zicând, cel ce se naşte dintr'un tată român, fiindcă, după legile noastre, orice femeie care se căsătoreşte cu un român, devine

şi ea româncă, pe când dacă o româncă se căsătoreşte cu un străin, devine şi ea străină.

Este român prin naştere, acel care se naşte dintr'un tată român, chiar în ţară străină, fiindcă oriunde ar trăi un român, legile noastre îl urmăresc pretutindeni, dacă el nu se leapădă de ele.

Poate cineva să devie român, chiar dacă părinţii lui sunt supuşi unei ţări străine. Pentru aceasta are de îndeplinit unele formalităţi.

Românii născuţi în ţările care au fost cândva rupte din trupul ţării noastre, precum cei din Ardeal, din Bucovina, din Basarabia, cari deşi erau români de neam, nu erau cetăţeni ai Regatului României, nu aveau drepturi politice la noi, dar puteau să le dobândească prin *recunoaştere.*

Pentru aceasta, românul care se află în asemenea situaţie, precum ar fi unul din Macedonia, ori din Serbia, ca să ajungă cetăţean român, trebue să îndrepte o cerere către Camera deputaţilor, care poate să-l recunoască drept cetăţean român, fără ca să mai fie nevoie să îndeplinească şi alte condiţiuni.

Şi străinii pot să fie împământeniţi, sau, cum se zice, pot să fie „naturalizaţi" români, cu îndeplinirea unor regule arătate într'o anumită lege.

După legile noastre, un copil găsit pe pământul românesc, ai cărui părinţi sunt necunoscuţi, este socotit ca român.

De asemenea devin români toţi locuitorii unei bucăţi de pământ care a fost anexată la ţara românească. Astfel, toţi străinii, de orice neam şi de orice religie, din Ardeal, din Bucovina şi din Basarabia, sunt români, din clipa în care aceste ţări s'au lipit de România veche.

Pe lângă această condiţiune de a fi român, pentru ca să aibă o persoană drepturi politice, trebuie să fie *bărbat*. Femeile, nu se bucură, la noi, de drepturi politice, până acuma.

In sfârşit se mai cere şi o anumită vârstă pentru ca să aibă cineva drepturi politice. Aşa trebuie să ai vârsta de 21 de ani, ca să poţi fi alegător; 25 de ani ca să poţi fi ales deputat, 40 de ani, ca să poţi fi ales senator.

Libertăţile Cetăţenilor

Libertaţile de care ne bucurăm, şi pe care nimeni nu poate să ni le ştirbească, sunt pe larg arătate în legea care se cheamă *Constituţie*, şi pe care Regele a jurat să o păzească, şi să nu îngăduie nimănui să o calce.

Constituţia este temeiul tuturor legilor noastre.

Nici o lege nu s'ar putea face, dacă ar fi împotriva celor statornicite prin Constituţie.

Articolul 5 din Constituţie arată care sunt drepturile de care ne bucurăm, şi glăsueşte astfel: „Românii se bucură de libertatea conştiinţei, de libertatea învăţământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor“.

Să lămurim aceste lucruri.

Libertatea conştiinţei

Articolul 21 din Constituţie spune: „Libertatea conştiinţei este absolută“.

Cetind acest articol, şi-ar putea închipui cineva ca dacă ne bucuram de libertatea conştiinţei, şi dacă această libertate este absolută, apoi ni este îngăduit a face tot ce ni-ar veni prin minte. Aşa ar putea gândi cineva care nu pricepe rostul legilor, şi nu-şi dă bine seama despre ceeace însemnează *libertate*, şi, în special, libertatea conştiinţei.

Ce însemneaza „libertatea conştiinţei?“

Asta însemnează că oricine trăeşte în România, este liber să creadă în Dumnezeul lui şi în sfinţii lui, să se închine în credinţa şi în limba lui, să se ducă la biserica lui, fără să fie silit a face altfel.

Român poate să fie şi cineva care nu are aceiaşi credinţă, adică aceiaşi religie ca noi, creştinii băştinaşi.

Nemţi, turci, evrei, toţi câţi sunt cetaţeni ai statului român, sunt liberi să se închine fiecare în legea lui, şi în limba lui, să creadă în Mohamed, în Moise, fară să fie îngăduit cuiva să ducă pe un turc ori pe un evreu cu de-asila într'o biserică de-ale noastre şi să-i puie să se închine înaintea Domnului nostru Isus Hristos, ori înaintea altor icoane.

Asta a voit să înţeleagă art. 21 din Consti-

tuţie, prin cuvintele: „Libertatea tuturor cultelor este garantată“.

Constituţia garantează fiecăruia dreptul acesta de a se închina în legea lui, dar şi acei de alta lege cu noi au datoria să nu-şi bată joc de religia noastră ortodoxă, pentrucă religia ortodoxă a Răsăritului este singura stăpână în ţara noastră.

După cum în şcolile noastre trebue să se înveţe în limba românească, după cum la primărie, ori la judecătorie, ori la cazarmă, trebue să se vorbească numai româneşte, de asemenea în bisericile noastre trebue să se facă sfânta slujbă după religia ortodoxă şi în limba românească. Tot aşa, când ne vine în ţară vreun oaspete mare, de pildă un împărat, nu-l poate întâmpina alt Mitropolit şi alt sobor, decât al nostru, şi nu se poate face altă slujbă decât după religia noastră ortodoxă.

De aceea şi Constituţia zice: „Religiunea ortodoxă a Răsăritului este religiunea dominantă a Statului Român“.

Dar dacă avem acest drept, adică libertatea conştiinţei, avem şi datorii.

Avem datoria de a nu împiedica pe nimeni să-şi boteze copiii după legea lui, să-şi îngroape morţii după legea lui, să se închine în religia lui, şi acela care ar face o faptă ca aceasta, poate fi pedepsit.

Art. 209 din codul penal hotărăşte aşa: „Ori

„cine care prin fapte sau amenințări, va sili sau „va popri pe una sau mai multe persoane de „a-și exercita cultul religiunei sale, de a asista „la exercițiul acestui cult, sau de a celebra săr- „bătorile lor, se vor pedepsi cu amendă dela „cincizeci până la cinci sute lei".

Dacă s'ar vârî cineva într'o biserică, și ar face turburare, poate fi pedepsit cu închisoare până la o lună, osebit mai poate fi globit cu amendă.

Prin *biserică* nu se înțelege numai bisericile noastre creștinești, ci și bisericile catolicilor, pe cari ne-am obișnuit să-i numim eretici; biserică este și geamia turcească, și sinagoga evreiască; iar preot este și preotul nostru, și cel catolic, și hogea turcesc, și rabinul evreesc, și cine ar îndrăzni să lovească pe preotul unei religiuni, pe când își face slujba, poate fi pedepsit cu închisoare dela un an până la doi ani.

Și nu-i nevoe să ajungă cineva să lovească pe un preot, când își face slujba, pentru a fi așa de aspru pedepsit; e destul să-l ocărască, ori să-i spuie vorbe uricioase, ori măcar să-l amenințe cu degetul, pentru ca să poată fi osândit cu închisoare până la trei luni, și să plătească o amendă destul de mare.

Pedepsele acestea nu sunt prea aspre, și judecătorii trebuie să fie fără îndurare față cu niște oameni cari făptuesc astfel de nelegiuiri, când te gândești că preotul, în fața altarului, este icoana lui Dumnezeu pe pământ.

Am văzut ce este libertatea conştiinţei şi cum garantează legile noastre libertatea tuturor cultelor.

Este, însă, şi o îngrădire la această libertate.

Omul este liber să facă orice ar vrea, numai dacă prin fapta lui nu ar jigni libertatea altuia şi nu ar călca vreo lege. De asemenea libertatea tuturor cultelor este garantată, „întru cât însă „celebraţiunea lor nu aduce o atingere ordinei „publice sau bunelor moravuri", adaugă art. 21 din Constituţie.

Şi aşa trebue să fie.

Dacă, sub cuvânt că în religia lor este scris să se înjunghie oamenii, s'ar apuca unii să facă astfel de grozăvii, se înţelege că nu li s'ar îngădui aceasta; ori dacă s'ar apuca să iasă goi în faţa lumii, jucând şi cântând, precum se face prin unele ţări sălbatice, aceasta ar fi o atingere a bunelor moravuri, şi iarăşi nu ar putea fi lăsaţi liberi să facă asemenea lucruri.

Aşa dar toate libertăţile au şi îngrădirile lor, pentrucă dacă ar fi altfel, dacă unii oameni ar avea astfel de libertăţi, încât să zugrume libertatea altora, atunci nu ar mai fi dreptate în lume, şi s'ar călca art. 10 din Constituţie, care zice: „toţi românii sunt egali înaintea legii".

Libertatea învăţământului

Libertatea învăţământului este şi ea garantată de Constituţie.

Şi adică ce înseamnează *libertatea învăţămân-*

tului, şi pentru ce a fost oare nevoe să se puie un articol în Constituţie, care să garanteze aceastǎ libertate?

Intr'o vreme, în ţara noastra, şi nu-i tare mult de atuncea, şcolile se numarau pe degete. Prin oraşe mai găsíai câte o şcoală, iar prin sate, ferească sfântul. Şi nici şcolile de prin oraşe nu-şi ştiau zilele asigurate, pentrucă dacă Domnul ţării nu-i placeau ochii dascalului, ori nu-i venea la socoteală sa se lumineze poporul, dădea poruncă într'o noapte, şi dimineaţa şcoala se închidea, pe dascăl îl surgunea ori îl trimetea în temniţă.

De aceea a fost nevoe sa se puie un aşa fel de articol în Constituţie, care ni se pare de prisos, noua, celor de astăzi.

Astăzi fie cine este liber să înveţe ce-i place, dar cu o condiţie: libertatea aceasta sa nu atinga ordinea publica şi bunele moravuri.

Daca s'ar apuca să facă cineva o şcoala, în care să înveţe pe copii ca noi, românii, suntem nişte hoţi, ori nişte netrebnici, să-i înveţe să ne despreţuiască, făcându-ne de ocară voevozii, pe cari noi i-am pus în rândul sfinţilor; dacă ar învaţa pe copii să se poarte necuviincios, ori sa faca fapte urâte, atunci aceasta nu ar mai fi o libertate de îngăduit.

Dacă fie cine este liber să înveţe ori cât ar vrea, nu este liber să nu înveţe atâta cât îi trebuie pentru a fi pus în rândul oamenilor: Un

om care ştie cât de puţina carte, măcar a scrie şi a ceti, este de doua ori om, şi este folositor şi lui însuşi, şi altora, şi ţarii în care trăeşte.

Un om care ştie carte, este folositor lui însuşi, pentrucă dacă târgueşte ceva, ştie cum stau preţurile şi nu-l poate înşela nimeni; daca vinde ceva, ştie cât sa ceara şi sa nu fie în paguba; dacă are de facut o jalba, nu-i nevoit să alerge la jalbari, să-şi scoata gologanul din pungă şi sa mai ştie şi alţii ce-l doare.

Este folositor şi altora, un om care ştie carte, pentruca fiind cu mintea luminată, la o nevoe poate da un sfat bun unui prieten necajit, poate ajuta cu ştiinţa lui pe unul mai nepriceput.

In sfârşit, este folositor ţarii, un asemenea om, pentrucă o ţara este cu atâta mai în vază, cu atâta mai puternică şi mai bogată, cu cât mai mulţi din fiii ei sunt mai luminaţi.

De aceea prin Constituţie se hotaraşte că tot fiul de român trebue sa înveţe şcoala primara, daca traeşte într'un sat în care este şcoală.

Invăţământul primar este socotit ca ajunge pentru ca un om să se lumineze, sa se poata ajuta cu ceea ce învaţă, la nevoile vieţii.

Şi pentruca orice îndatorire pusă cuiva ar putea sa fie calcată, daca nu ar fi o lege care sa pedepseasca calcarea datoriei, de aceea parinţii cari nu-şi dau copiii la şcoala, ori nu-i trimet regulat la şcoală, sunt puşi la amenzi de catre învăţător.

Unii oameni se supără când îi împlinește perceptorul pentru amenzile școlare; iar dacă și-ar da seamă de cât folos este cartea, n'ar mai fi nevoe de amenzi, și ei s'ar supăra atunci când din pricină de boală, ar fi nevoiți copiii să lipsească dela școală.

Libertatea presei

Constituția ni mai garantează *libertatea presei.*

Asta însemnează că ori cine poate să scoata o gazetă, în care să învețe pe oameni lucruri bune; poate să tipărească o carte folositoare tuturora, în sfârșit fie cine poate să-și spuie, prin scris, ceea ce gândește.

Ca să scoți o gazetă, ca să tipărești o carte, nu ai a cere învoire dela nimeni.

Dar să nu ne închipuim că și aceasta libertate nu-și are îngrădirile ei. Ești liber să scrii orice ai vrea, dar când te vei apuca, prin scrierile tale, să vatămi pe cineva, ori să turburi liniștea țării, ordinea și bunele moravuri, atunci trebue sa dai seamă, înaintea judecătorilor, de faptele tale.

Codul penal hotarește o mulțime de pedepse contra acelora cari s'ar abate dela această îngrădire. Așa când cineva s'ar face vinovat de calomnie, calomniatorul poate fi pedepsit, fie că aceste lucruri le ar spune din gură, fie că le-ar scrie pe hârtie.

Omul învață să scrie pentru a fi folositor, nu

pentru a face lucruri uricioase, nici pentru a învrăjbi pe fraţi. Aşa, dacă prin gazetă ori prin cărţi, s'ar aţâţa la nesupunere către legi, ori către autorităţi; dacă s'ar îndemna la dispreţ, către religia noastră a Răsăritului, sau către altă religie; dacă s'ar aduce laudă crimelor şi delictelor făcute de alţii, cei cari ar săvârşi aceste fapte, pot fi condamnaţi la un an de închisoare.

Libertatea întrunirilor

Articolul 5 din Constituţie pomeneşte şi despre *libertatea întrunirilor,* iar art. 26 lămureşte în ce se cuprinde această libertate, zicând: „Românii au dreptul de a se aduna paşnici şi fără „arme, conformându-se legilor care regulează „exercitarea acestui drept, pentru a trata tot „felul de chestiuni; pentru aceasta nu este trebuinţă de autorizaţiune prealabilă. Această dis„poziţiune nu se va aplica şi întrunirilor în loc „deschis, care sunt cu totul supuse legilor poli„ţieneşti".

Suntem liberi să ne întrunim câţi am vrea şi unde am vrea, fără să cerem voe dela nimeni, şi fără ca nimeni să ne poată opri, ori să ne alunge dacă ne-am întrunit.

De cât, şi în privinţa asta, dacă avem drepturi avem şi datorii. Dacă avem dreptul de a ne întruni, avem şi datoria de a respecta art. 26 din Constituţie, care ni cere o condiţie: să ne adunăm *paşnici şi fără arme.*

Cine face altfel, e pedepsit. Codul penal are și în privința asta articolele lui: privigheaza, ca un strajer, să nu se calce hotărîrile legilor.

Și ce se înțelege prin cuvântul *arme?*

O pușcă, un pistol, o sabie, toate acestea sunt arme; când ne adunăm, nu avem voe sa le purtăm. Dar dacă ne adunam să mergem la vânătoare, nu avem să fim fără puști; așa-i, dar atunci ne adunăm anume pentru vânătoare, la care nu avem ce căuta fără puști, și nu ne adunăm *pentru a trata tot felul de chestiuni.*

Să presupunem că ne-am adunat înarmați, fără nici un gând rău, și din vorbă în vorbă ne luăm la ceartă, și unul mai aprins dintre noi, se servește de armă, și face o poznă; dacă nu avea nici unul arma asupra sa, nenorocirea nu s'ar fi întâmplat. Sau să presupunem că din pașnici cum eram, ne-am înfierbântat de vorbele unuia dintre noi, și facem scandal. Atunci vine poliția să ne împrăștie, pentrucă nu suntem pașnici, și nu trebue să ne lase să ne omorâm unii pe alții, iar noi ne supărăm foc, nu voim să ascultăm de ordinele poliției, ne repezim asupra agenților, cu armele noastre, ne opunem cu puterea în contra funcționarilor cari sunt în lucrarea ordinelor, batem, facem grozăvii.

Acum să mai zicem că în loc de a fi avut asupra noastră puști, ori pistoale, ori săbii, am avut fiecare altfel de lucruri, bunăoară uneltele de care se slujește fiecare, în breasla lui. Unul

avea o coasă, un tăetor de lemne avea un topor, un fierar avea un ciocan, un cismar o sulă, un șchiop un băț zdravăn, ca să se poată răzima în el, un târgovăț avea un bețișor de primblare, și așa mai departe. Aceste lucruri să fie oare socotite ca arme și să nu avem dreptul să le purtăm cu noi, când ne adunăm?

Aceste lucruri: coasa, toporul, ciocanul, sula, bățul... sunt arme și nu sunt arme.

Am presupus că atunci când agenții poliției au venit să ne astâmpere, ne-am năpustit asupra lor, i-am stâlcit în bătaie, sau am făcut chiar un omor.

Și atunci ne întrebăm: un om poate fi ucis sau rănit numai cu pușca, cu pistolul, cu sabia, ori și cu coasa, cu toporul, cu ciomagul și chiar cu sula?

In asemenea împrejurare, toate aceste lucruri așa de trebuitoare, așa de blânde, sunt socotite ca arme, ca și un revolver înfiorător, sau ca și o sabie cu două tăiușuri, de care ți-e frică să te apropii.

De aceea, când codul penal vorbește despre arme, înțelege orice lucru cu care s'ar putea face rău cuiva, dacă lucrul acela îl ai asupra cu gândul de a face cu el acel rău.

Numai cu condiția asta ne bucurăm de libertatea întrunirilor: să fim pașnici și fără arme, și să ne adunăm în loc deschis.

* * *

Tot prin Constituţie mai este garantat şi *secretul scrisorilor şi al telegramelor.*

Nimeni nu are voe să oprească scrisorile cuiva, ori să i le citească, şi este o lege anume care pedepseşte aspru pe acel care ar face o asemenea abatere. Dar nu numai slujbaşii, ci şi particularii cari ar ceti o scrisoare străină, sunt pedepsiţi.

Cu toate acestea, dacă în scrisorile pe care le-ar primi cineva, sunt lucruri care ar vătăma siguranţa Statului, şi s'ar bănui acest lucru, sau dacă ar cuprinde acele scrisori chestiuni care ar tinde la călcarea unei legi, atunci asemenea scrisori se pot opri, cu anumite forme legale.

Aşa, o lege anume da voe sa se oprească scrisorile în care sunt bilete de loterii străine; scrisorile menite negustorilor faliţi, trebuesc date judecătorului sindic; scrisorile trimise unui om închis la puşcărie, precum şi acele pe care el le scrie, trebue să treacă prin mâna directorului închisorei. Şi mai sunt şi alte cazuri când secretul scrisorilor nu este *neviolabil,* cum zice Constituţia.

Interesul Societăţii este mai presus de interesul individului, adică al unui singur om; de aceea a fost nevoe să se îngrădească întru câtva toate libertăţile garantate prin Constituţie, care este temelia tuturor legilor.

Dreptul de alegător

Venise vorba în sat despre alegerile comunale, care aveau să se facă în curând, şi locuitorii voiau să se înţeleagă între ei, asupra persoanelor pe care trebuiau să le aleagă.

Cu cine să se sfătuiască ei mai bine, dacă nu cu moş Ion Careţa, care ştie şi toaca'n cer.

Moş Ion, grabnic ca totdeauna, când era vorba să facă un bine cuiva, a stat la sfat cu dânşii. Dar — vorba lui — pentrucă bine, bine nu le ştie nici el pe toate câte sunt în lumea asta, i-a îndemnat pe locuitorii lui să asculte cum are să li cetească el dintr'o carte, în care lucrurile acestea se lămuresc destul de bine. Oamenii au fost bucuroşi să asculte ceeace voiau să ştie, şi moş Ion li-a cetit.

Foarte mare însemnătate are, într'o comună, consiliul comunal. Acest consiliu alege pe primar, care administrează comuna şi îngrijeşte de interesele tuturor locuitorilor. Primarul trebue să fie fruntea tuturora, precum smântâna este fruntea laptelui; şi pentrucă dintr'un lapte corăslit nu poţi alege smântână, ar însemna că într'o comună unde este un primar ticălos, nici locuitorii nu prea sunt cu crucea în sân. Căci să fie ştiut că primarul nu-i un slujbaş ca toţi slujbaşii de rând; pe primar nu-l numeşte nimeni, nici pretorul, nici prefectul şi nici ministrul, ci el este

alesul comunei, după cum deputații sunt aleșii județelor; și un consiliu comunal are tot așa de mare însemnătate ca și Camera Deputaților ori Senatul.

Avem, noi toți românii, acest drept foarte însemnat de a alege consiliul comunal, adică dreptul de a fi alegător, a hotărî despre soarta comunei în care trăim.

Dacă soarta comunei noastre, și prin urmare a tuturor locuitorilor, adică a noastră a tuturor, este în mâinele noastre, trebue să fim în stare să ne dăm seama bine de ceeace facem cu votul nostru adică cu acest drept. Avem cu alte cuvinte, datoria de a ni deschide ochii când facem așa un lucru mare.

Trebue să ne cunoaștem drepturile noastre de alegători.

Ca să fie cineva alegător comunal, trebue să să fie român din naștere sau împământenit, trebue să aibă 21 de ani împliniți, și să locuiască în comună.

Sunt oameni care îndeplinesc aceste condițiuni, și cu toate acestea nu pot să fie alegători, precum acei cari au fost condamnați pentru crime, hoții, înșelăciuni, fals, furt, mituire, mărturie mincinoasă și acei condamnați pentru mituire în alegeri.

Aceștia sunt nedemni, adică nevrednici pe toată viața lor, de a fi alegători.

Incapabili, adică nu pot fi alegători, vremel-

nic, sunt cerşetorii, faliții care nu au fost reabilitați, cei puşi sub interdicție judecătorească şi cei lipsiți de drepturi civile şi politice.

Aceştia nu pot *vremelnic* să fie alegători, pentrucă un cerşetor de astăzi, poate să fie mâine om cu stare; un falit poate fi reabilitat, un smintit care a fost pus sub consiliul judiciar, adică i s'a rânduit pe altcineva care să-i îngrijească de avere, se poate îndrepta şi rămâne stăpân pe dânsul; drepturile civile şi politice se pot ridica cuiva numai pentru o bucată de vreme, nu numai decât pe toată viața.

Sătenii ar face bine să se intereseze de listele comunale, şi dacă vor vedea că sunt trecuți, printre alegători, oameni dintre acei arătați mai sus, să ceară ştergerea lor.

Dacă nu poate orişicine să fie alegător comunal, cu atât mai vârtos nu poate orişicine să fie ales consilier comunal. Ca să fii ales, se cere aceleaşi condițiuni ca pentru a fi alegător; cu deosebire că pentru a fi alegător, trebue să ai 21 de ani, iar pentru a fi ales, trebue să ai 25 de ani împliniți. Afară de aceasta, nu pot să fie consilieri comunali toți funcționarii cari primesc leafă dela Stat, dela județ, ori dela comună; toți acei cari au contracte de orice fel de întreprinderi ale comunei, atât când aceste contracte sunt pe numele lor deadreptul, cât şi atunci când contractele ar fi făcute pe numele altuia, pe sub mână; nu pot fi consilieri comunali nici

arendaşii, nici îngrijitorii de moşii şi nici cârciumarii.

In acelaş consiliu comunal nu poate fi ales tatăl şi fiul, ori doi fraţi, ori unchiul şi nepotul. Un consilier judeţean nu poate fi consilier comunal.

Consiliul comunal se alege pe patru ani, socotiţi din ziua în care alegerea a rămas bună.

Mai avem dreptul ca să alegem membrii în consiliul judeţean, precum şi dreptul de a alege deputaţi şi senatori.

Regulele după care se fac alegerile se arată cu prisosinţă în legile anumite făcute pentru aceasta şi oricine le învaţă, chiar în timpul când se face alegerea.

Lucrul cel mai de căpetenie, este ca oamenii să-şi deie socoteală pe cine aleg, fie în consiliul comunal, fie în consiliul judeţean, fie senator ori deputat.

Consilierii comunali aleg pe primar, din sânul lor, şi cum va fi consiliul, aşa va fi şi primarul; prin urmare să fim cu priveghere să nu intre în consiliu oameni necinstiţi, care să-şi caute de interesele lor şi să facă din lada primăriei un fel de pungă a lor.

Tot aşa şi cu consilierii judeţeni, de care prea puţin ne interesăm cu toţii. Consiliul judeţean alege pe membrii delegaţiunei judeţene, cari conduc treburile băneşti ale judeţului şi are control şi privighere asupra intereselor comu-

nelor din tot judeţul. Dacă membrii consiliului judeţean vor fi oameni cari nu pun nici o râvnă pentru treburile judeţului, chiar dacă ar fi oameni cinstiţi, tot nu sunt la locul lor, şi mai mult strică decât folosesc.

Pentru consiliul comunal nu se prea bat mulţi dintre cei care nu urmăresc vre-un interes personal; tot aşa şi pentru consiliul judeţean, pe când pentru Cameră şi Senat au fost, sunt şi vor fi totdeauna foarte mulţi râvnitori.

Multă lume socoate că-i foarte uşor lucru să fii deputat, de pildă. Te-ai ales, te duci la Bucureşti, ai leafă grasă, dormi, mănânci, chefueşti, te duci la Cameră, asculţi ce se vorbeşte, dormi pe scaun, dacă nu pricepi despre ce este vorba, ridici mâna ca să zici că ai votat şi tu, şi când te întorci în satul tău, ai ce povesti celor cari cască gura când te ascultă povestind toate prăpăstiile de pe lume. De aceea la noi, fiecare îşi închipuie că poate să fie deputat.

Dar nu-i aşa.

Deputatul face legile ţării, şi ca să faci o lege, nu-i tot una ca şi cum ai face o muncă la câmp, ori ai meşteri un car, ori o încălţăminte.

Ca să fii deputat şi să-ţi poţi îndeplini datoria cu cugetul liniştit, trebue să fii om între oameni. Trebue să fii cunoscut ca om cinstit şi pus la încercare, trebue să fii cu mintea luminată, să fi trăit în lume şi să te fi ros printre

oamenii, ca să nu ţi se pară că de pe altă lume, cele ce se pun la cale, acolo, în sfatul ţării.

De aceea datoria noastră a tuturora este să deschidem ochii mari când vine vremea să alegem un deputat, să cercetăm în toată amănunţimea viaţa aceluia care vrea să fie ales de noi, şi numai după ce ne vom încredinţa că merită încrederea noastră, să-i dăm votul.

Pe lumea asta sunt mulţi şarlatani cari ştiu să ne înşele ca să-i alegem deputaţi, după cum în bâlciuri sunt mulţi şarlatani cari mănâncă foc şi scot panglici din gură, şi cei proşti cred că în adevăr ei mănâncă foc, pe când faptele lor sunt numai nişte înşelătorii.

Tot aşa sunt mulţi de acei cari colindă satele şi spun verzi şi uscate, făgăduesc marea cu sarea, ca să ademenească pe oameni să li deie votul, şi se aleg deputaţi pentru a-şi căuta de interesele lor, iar noi credem că sunt nişte sfinţi.

Printre aceştia sunt mulţi şarlatani.

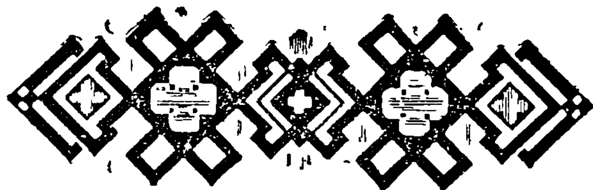
Unii vorbesc frumos, de ai crede că au gură de aur; spun câte'n lună şi'n stele, vorbesc de cinstea lor, pe când uneori se întâmplă că domnişorii aceştia abia au eşit din puşcărie, de unde au scăpat nu pentrucă au fost nevinovaţi, ci pentrucă faptele lor s'au prescris, adică a trecut o bucată de vreme de când au făcut hoţiile, fără să fi fost condamnaţi la timp.

Alţii ne înşală tot ca şarlatanii din bâlciuri. Vin din alte locuri, din alte judeţe, unde nu

au nici o trecere, şi găsesc în altă parte oameni lesne crezători, şi pentru a ni face să-i socotim rupţi din trupul şi din sufletul nostru, îşi leapadă îmbrăcămintea de târgovăţ, pe care o poartă în târgul lui, şi vine între noi îmbrăcat ţărăneşte, ca să creadă ţărănimea că numai el este vrednic să fie ales, ca şi cum îmbrăcămintea ar fi dovada cinstei şi a vredniciei.

Să nu cântărim pe oameni după vorbele ce ni le spun la întruniri, nici după hainele cu care sunt îmbrăcaţi. Să ne interesăm de trecutul lor, de faptele pe care le-au săvârşit în cursul vieţii lor; să cercetăm despre cinstea lor şi vrednicia de care au dat dovadă, şi apoi să ne gândim dacă merită să ne reprezinte pe noi în sfatul ţării, unde trebue să fie numai cei aleşi între aleşi ai neamului.

Numai când vom face aşa, şi nu vom da încrederea noastră tuturor veneticilor cari-şi fac o meserie din deputăţie, numai atunci vom fi vrednici să ni se zică oameni luminaţi şi cuminţi, destoinici de a trimite în sfatul ţării deputaţii cari să ne reprezinte cu cinste.

STATUL

Badea Toader este iar nedumerit. Mereu aude el vorbindu-se despre stat, dar el nu este bine lămurit cam ce se însemneze lucrul acesta.

Dela perceptor aude că dările pe care le plătește le-a pus *statul;* amenzile care se dau de judecători acelora cari fac vreo pozná, se dau în folosul *statului;* când nu se face porumbul și oamenii nu au ce mânca li dă *statul* porumb; împroprietăriri s'au făcut și din moșiile *statului;* mă rog, cine oare să fie *statul* acesta care face și bine, că dă porumb, și face și rău, că pune dări?

Cine să-l lămurească pe badea Toader? Tot moș Ion Careja! La moș Ion este scăparea din toate încurcăturile.

Dar nici moș Ion n'ar putea să spuie, așa pe dinafară, cam ce pricepe el despre dihania asta care se numește stat, și ca totdeauna la vreme de nevoe, pune și moș Ion mâna pe o carte, în care se arată toate cunoștințele pe care

trebue să le aibă orice om despre rostul treburilor din societate, şi citeşte moş Ion frumos, precum citeşte el totdeauna.

Şi cele ce a cetit moş Ion, se văd în cele ce urmează.

Alcătuirea tuturor comunelor din ţara noastră, formează ceeace se chiamă *statul român*.

Statul nu este un fel de lucru pe care să poţi pune mâna şi să-l vezi cu ochii; *statul* nu este o fiinţă, precum îşi vor fi închipuind unii oameni; *statul* nu este, după cum socotesc alţii, un minister ori o prefectură, ori altă autoritate, care pune dări şi de care unora parcă li-i frică. Statul este mai mult o închipuire a minţii noastre, şi cu toate acestea are şi o existenţă anume, precum ar fi, de pildă, o societate.

Unii cred că *statul* şi *naţiunea* este acelaş lucru. Aceasta este o greşală.

Noi, românii din ţara noastră românească, formăm *naţiunea română*, adică suntem oameni cari vorbim aceiaş limbă, avem aceiaş religie, aceleaşi credinţi şi aceleaşi obiceiuri. Dar tot în România mai trăesc unguri şi nemţi şi turci şi alte neamuri, adică alte naţiuni şi toate aceste naţiuni străine, împreună cu naţiunea română, fac parte din *statul român*.

Cum vedem alta este *naţiunea* şi alta este *statul*.

Până mâi dăunăzi românii de ai noştri, adică oameni de naţionalitate română, erau sub pu-

terea altor state. Așa, românii din Ardeal făceau parte din statul unguresc, cei din Bucovina făceau parte din statul austriac, cei din Basarabia, din statul rusesc. Eram împrăștiați, ca națiune, în patru state deosebite. Astăzi suntem la un loc; toată *națiunea română* alcătuește *statul român.*

Toți indivizii care locuesc pe pământul românesc, alcătuesc Statul român, dar nici unul dintre ei nu poate să spuie că reprezintă Statul. Peste toți indivizii aceștia trebue să fie o putere mai mare, căreia toți să se supuie, dar o putere care să izvorască din voința tuturora, să fie cu bunăvoința tuturora. Această putere se numește *Suveranitatea națională,* pe care o reprezintă *Suveranul* adică *Regele,* care este șeful statului, iar regulele cărora trebue să se supuie toți indivizii care compun Statul, se numesc *legi.*

Puterile Statului

Această putere care constitue suveranitatea națională, se compune din trei puteri deosebite, care toate la un loc au drept țintă ca o lege să poată să ia naștere și să fie adusă la îndeplinire.

Trebue mai întâi să fie cineva care să facă o lege, și care lege să fie rezultatul voinții tuturora. Această putere se numește *puterea legiuitoare.*

O lege făcută fiind, trebue să fie aplicată

pentru fiecare individ şi pentru fiecare caz, în parte. Puterea care aplică legea, în asemenea condiţii, este *puterea judecătorească.*

O lege despre care puterea judecătorească a hotărît cum să se aplice, nu ar putea să aibă nici o tărie, dacă nu ar putea să fie adusă la îndeplinire, chiar în contra acelora cari ar încerca sau ar avea dorinţa să nu i se supuie, dacă nu ar fi o putere care să o aducă la îndeplinire, executând hotărîrile judecătoreşti.

Aceasta este *puterea executivă.*

Despre fiecare din aceste trei puteri, trebue să vorbim în parte.

Puterea Legiuitoare

Puterea legiuitoare, adică facerea legilor, este reprezentată prin *Adunarea Deputaţilor* şi *Senatul* care se numesc şi *reprezentaţiunea naţională.*

Legile se fac de *Adunarea Deputaţilor,* sau de *Cameră* şi de *Senat,* dar nici o lege nu poate să aibă putere, până ce nu-i aprobată de Capul statului, adică de Rege, care *sancţionează,* sau cum s'ar zice „sfinţeşte legile".

O lege poate să fie propusă ori de guvern, ori chiar de un număr de deputaţi sau senatori, și poate să fie votată întâi de Adunarea Deputaţilor ori de Senat, şi apoi de celalt corp legiuitor, şi apoi să fie supusă sancţiunei regale.

Cu toate acestea, legile privitoare la venitu-

rile şi cheltuelile Statului, sau la contingentul armatei, trebue să fie votate mai întâi de către Adunarea Deputaţilor.

Membrii amânduror Adunărilor reprezintă naţiunea română întreagă.

Nu se poate zice că un deputat sau un senator ales în Bucureşti, reprezintă numai judeţul Ilfov sau Capitala ţării, unde s'a ales. De aceea se şi spune că aceste adunări, adică toţi deputaţii şi toţi senatorii la un loc, alcătuesc *reprezentarea naţională*.

Fiecare din aceste Adunări care se întrunesc în Capítala ţării, în Bucureşti, se adună într'un local deosebit pentru fiecare.

Şedinţele Adunărilor sunt publice.

Cu toate acestea dacă preşedintele sau zece membri cer, pot să se ţie şedinţi secrete, când asemenea lucru ar fi trebuincios.

Aceasta s'ar întâmpla când ar fi să se discute chestiuni mai gingaşe, pe care nu ar fi bine sa le ştie toată lumea.

Fiecare Adunare hotărăşte dacă membrii ei au fost bine aleşi şi dacă s'ar face contestaţie asupra unei alegeri, se rosteşte fiecare Adunare în parte.

Asta însemnează că fiecare adunare îşi verifică titlurile.

Fiecare adunare are putere să anuleze, adică să invalideze o alegere. Pentru asta însă se

cere ca invalidarea să fie votată cu două treimi din numărul membrilor prezenți.

Nimeni nu poate să fie ales și în Cameră și în Senat.

Dacă se întâmplă un asemenea lucru, cel ales trebue să hotărască în ce Adunare vrea să lucreze și atunci în locul rămas vacant trebue să intre un alt membru.

De asemenea dacă cineva ar fi ales în mai multe județe, fie la Cameră, fie la Senat, nu poate să ocupe decât un loc în acea Adunare.

Care loc vrea să-l ocupe, rămâne la chibzuiala lui.

Orice deputat sau senator, care ar primi funcțiune cu plată, nu mai poate fi socotit ca reprezentant al națiunei. Dacă se leapădă de funcțiunea ce a primit, nu mai este iar senator sau deputat, până ce nu va fi din nou ales.

Un deputat sau un senator, poate să primească funcțiunea de ministru.

Fiecare Adunare, când se adună, adică atunci când se deschide sesiunea, își alege „biroul", adică își alege președintele, vice-președinții, și ceilalți membri ai biuroului.

Votarea se face sau prin „viu graiu", adică spunând fiecare că votează pentru lege sau în contra legei; se mai votează numai prin „sculare și ședere", adică: atunci când vine la rând o lege, acei cari sunt pentru votare, se scoală în picioare, iar cei contra legei, rămân pe bănci, la locurile lor.

Insfârşit, votarea se mai face şi prin *„scrutin secret“*, adică fiecare membru pune votul lui în urnă, fără să ştie nimeni cum a votat.

Orice lege trebue să se voteze articol cu articol.

Fiecare Adunare are dreptul să ordone să se facă anchete, adică cercetări, asupra unor fapte care interesează conducerea treburilor ţării.

Fiecare membru al Adunărilor are dreptul să ceară socoteală miniştrilor despre chipul cum se conduce ţara.

Asta se mai cheamă că are dreptul să adreseze miniştrilor *interpelări*.

Oricare român are dreptul să adreseze petiţiuni Adunărilor, prin mijlocirea unui membru al Adunării, sau deadreptul, prin biuroul acelei Adunări.

Adunarea are dreptul să trimeată miniştrilor petiţiunile ce-i sunt adresate, iar miniştrii sunt datori să dea lămuriri asupra cuprinderei petiţiunilor, ori decâte ori Adunarea ar cere acest lucru.

Niciunul din membrii Adunărilor nu poate fi urmărit, nici arestat, decât cu învoirea Adunării din care face parte, afară de cazul de vină vădită. Dar şi atunci, dacă Adunarea ar cere, pedeapsa este suspendată pe tot timpul sesiunei.

Nici o putere armată nu se poate pune la uşile sau în jurul Adunărilor, fără de învoirea lor.

Aceste sunt regulele privitoare la amândouă

Adunările legiuitoare, regule înscrise în Constituție, adică în legea legilor noastre.

Adunarea deputaților se compune din deputați aleși de toți locuitorii țării, cari sunt cetățeni români și au vârsta de 21 de ani împliniți.

Numărul deputaților pe cari are a-i alege fiecare județ, este anume arătat în lege.

Senatul de asemenea se compune din senatori aleși de toți cetățenii români cari au împlinit vârsta de 40 de ani.

Fiecare universitate din țară alege ca senator pe unul dintre profesorii fiecărei universități.

Afară de senatorii aleși, mai sunt și senatori de drept, fără să mai fie nevoe de alegerea lor. Astfel, moștenitorul tronului, la vârsta de 18 ani este senator de drept, dar numai la 25 de ani are drept de vot. Mitropoliții și episcopii de eparhii sunt senatori de drept, cu vot deliberativ.

Senatorii și deputații primesc o diurnă pe tot timpul sesiunei, adică li se dă o sumă de bani, pe fie-care zi. Asta se face pentrucă dacă nu s'ar da asemenea diurne, oamenii fără avere nu ar avea cu ce să trăiască, în București, pe timpul sesiunei.

Puterea Judecătorească

In țara noastră sunt mai multe soiuri de autorități judecătorești, care au menirea să judece neînțelegerile dintre oameni, și să pedepsească pe cei cari calcă legile.

Aceste *„instanţe“* judecătoreşti, sunt:

1. — *Judecătoriile de ocol,* care sunt mai multe în fiecare judeţ, după cum este anume statornicit prin legea lor de organizare;

2. — *Tribunalele de judeţ,* câte unul în capitala fiecărui judeţ;

3. — *Curţile de apel,* şi anume două curţi în Moldova, una la Iaşi şi alta în Galaţi; două în Muntenia, una la Bucureşti şi alta la Craiova; una în Dobrogea, la Constanţa; una în Basarabia, la Chişinău; una în Bucovina, la Cernăuţi şi 4 în Ardeal.

4. — *O curte de casaţie,* pentru întregul stat român, în Bucureşti.

Niciun altfel de tribunal sau „jurisdicţiune“ nu se poate înfiinţa, decât numai în puterea unei anume legi.

Comisiuni şi tribunale extraordinare nu se pot crea sub niciun fel de numire şi sub niciun fel de cuvânt.

Tribunale „extraordinare“ ar fi acele care s'ar înfiinţa pentru a judeca anumite fapte date în campetinţa lor specială, sustrăgând judecarea lor dela tribunalele ordinare. Constituţia hotărăşte că asemenea tribunale „extraordinare“ nu se pot înfiinţa sub niciun fel de cuvânt.

Fiecare din aceste instanţe judecă anume fapte sau cum se zice: au anume competinţă.

Judecătoriile de ocol judecă pricinile mai mici, după cum se vede anume în „Legea pentru ju-

decătoriile de ocol“, și aceste pricini mai mici se judecă apoi, în apel sau recurs, la tribunalele de județ.

Tribunalele, pe lângă apelurile și recursurile în contra hotărîrilor judecătoriilor de ocoale, judecă toate pricinile mai mari decât acele date în competința judecătoriilor de ocoale, tot după regulele arătate pe larg în „procedura civilă“.

Curțile de Apel, judecă apelurile făcute în contra hotărârilor tribunalelor care intră în jurisdicțiunea lor, adică a tribunalelor care sunt anume împărțite ca să se judece la fiecare curte de Apel în parte.

Curtea de Casație, care se mai numește și „Inalta Curte de Justiție“, judecă recursurile făcute în contra hotărârilor date de toate curțile de Apel din țară; judecă de asemenea diferite alte pricini date în competința ei prin anumite legi. Se numește „Inaltă Curte de Justiție“, pentru că judecă până și pe miniștrii țării, cari s'ar face vinovați de fapte rele, după cum judecă toate faptele cele mai gingașe, putând să facă dreptatea cea mai mare, anulând chiar decretele semnate de Regele țării, când aceste decrete ar fi date cu călcarea legilor și a Constituției.

Hotărârile care se dau de diferitele instanțe judecătorești, poată și ele diferite numiri.

Judecătorul de ocol pronunță *cărți de judecată.*

Tribunalele de judeţ pronunţă *sentinţe.*

Curţile de apel şi Curtea de Casaţie, pronunţă *decizii.*

Orice hotărâre, ca să poată să-şi producă efectele, trebue *să se execute.*

Orice executare de hotărâri se face în numele Regelui, care este şeful puterei executive.

Pentru a putea să fie executată, orice hotărâre, trebue să aibă, în fruntea ei, ceeace se numeşte în lege, „formula executorie", adică nişte cuvinte prin care se arată că se execută în numele Regelui.

Formula aceasta este astfel: „Noi, Ferdinand Intâiu, cu mila lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României, la toţi cei de faţă şi viitori, sănătate".

Urmează apoi cuprinsul hotărârei care se execută, şi la urma hotărârei, judecătorii tribunalului sub iscălitura lor, zic astfel: „Dăm putere şi poruncim agenţilor administrativi să execute această hotărâre, procurorilor să stăruiască pentru a ei aducere la îndeplinire".

Puterea Executivă
REGELE

Mai înainte vreme, în ţările române, Domnii se schimbau foarte des. Ba au fost Domni, cari, după ce au fost alungaţi de alţii care se suiau în scaunul domnesc, se întorceau cu ajutor străin, alungau şi ei pe Domnul de pe scaun, şi ajungeau iarăşi Domni.

Lucrurile acestea se repetau mereu, încât au fost Domni cari au avut mai multe domnii, în răstimpuri.

In anul 1859, țarile române, Moldova și Valahia sau Muntenia, care fiecare era cârmuită de un Domn deosebit, s'au unit și au ales Domnitor, peste ele, pe Cuza-Voda, iar de atunci țara întreagă se numește România.

După câțiva ani de domnie, Cuza-Vodă a fost scos și el, și după cum ceruse însuși Cuza-Vodă, s'a adus în țară un Domn străin, pe *Carol I de Hohenzolern,* iar drepturile care s'au dat Domnitorului, sunt arătate prin Constituția care a fost votată la 1 Iulie 1866.

După Constituție, „puterile constituționale ale „Regelui sunt ereditare, în linie coborâtoare di- „rectă și legitimă, din bărbat în bărbat, prin „ordinea de primogenitură, și cu excluderea per- „petuă a femeilor și coborâtorilor lor".

Asta însemnează că au dreptul să fie regi în țara noastră numai coborâtorii bărbați, adică fiii, nepoții, strănepoții și răstrănepoții Regelui Carol I; că fetele și coborâtorii fetelor, nu au acest drept.

Regele Carol, neavând băieți, a înfiat pe un nepot, pe principele Ferdinand, care la moartea Regelui Carol, a rămas Rege al României, și Regele Ferdinand, având băieți, urmaș al tronului nu poate să fie decât unul din fiii Regelui, adică principele cel mai în vârstă, care se va găsi în viață, la moartea Regelui Ferdinand.

Avem ceeace se numeşte, *dinastie ereditară*. In caz când Tronul rămâne vacant, ambele Adunări se întrunesc de îndată, într'o singura Adunare, chiar fără să fie convocate, şi cel mai târziu până în opt zile dela întrunirea lor, aleg un rege dintr'o dinastie suverană în Europa Occidentală.

Asta însemnează, că dacă s'ar întâmpla vreodată să se stingă familia Regelui, nu s'ar putea alege un rege pământean, ci va trebui să se aducă un Rege dintr'o dinastie din Europa Occidentală, adică un catolic, ori un protestant, şi niciodată nu ar putea să fie Rege în România un creştin, bunăoară din dinastia rusească, pentrucă Rusia nu este ţară din Europa Occidentală.

In timpul vacanţei Tronului, adică până la alegerea unui nou Rege, Adunările întrunite trebue să numească o Locotenenţă Regală, compusă din trei persoane, care va avea toate puterile regale, până la suirea Regelui pe Tron.

La moartea Regelui, Adunările se întrunesc chiar fără convocaţiune, cel mai târziu în zece zile după declararea morţii.

Dacă din întâmplare, Adunările au fost disolvate mai înainte, şi convocarea lor a fost hotărâtă în actul de disolvare, pentru o epocă în urma celor zece zile, atunci Adunările cele vechi se adună până la întrunirea acelora care au a le înlocui.

Dela data morţii Regelui şi până la depunerea

jurământului, de către urmașul său, puterile constituționale ale Regelui sunt exercitate, în numele poporului român, de către miniștrii întruniți în consiliu și sub a lor răspundere.

Orișicare român este major la 21 de ani împliniți, Regele, însă, devine major la 18 ani împliniți. La suirea sa pe tron, Regele depune mai întâi, în sânul *Adunărilor întrunite*, următorul jurământ:

„Jur de a păzi Constituțiunea și legile popo„rului român, de a menține drepturile lui na„ționale și integritatea teritoriului".

Regele în viață fiind, poate să numească o *Regență*, compusă din trei persoane, care după moartea Regelui, să exercite puterile regale, în timpul minorității Moștenitorului Tronului.

Această numire se va face cu primirea Adunărilor, după regulele anume hotărâte chiar prin Constituție.

Regența va avea și drepturi de epitrop asupra Moștenitorului Tronului, în timpul minorității acestuia.

Dacă la moartea Regelui, Regență nu s'ar găsi numită, și Moștenitorul Tronului ar fi minor, Adunările întrunite numesc o Regență, urmând după regulele anume arătate tot prin Constituție.

Inainte de a intra în funcțiune, membrii Regenții trebue să depuie un jurământ, înaintea amânduror Adunărilor.

Jurământul Regenţii este ca şi acel pe care-l depune Regele.

Dacă s'ar întâmpla ca din o pricină oarecare, Regele să nu mai poată domni, miniştrii trebue să constate lucrul acesta, în chip oficial, şi să convoace îndată Adunările. Acestea aleg Regenţa care va forma şi epitropia.

In timpul regenţii nu se poate face nici o schimbare a Constituţiei.

Persoana Regelui este neviolabilă, şi numai miniştrii lui sunt răspunzători.

Nici un act al Regelui nu poate avea tărie dacă nu va fi iscălit de un ministru, care prin faptul că iscăleşte, devine chiar răspunzător de acest act.

Constituţia arată care sunt drepturile Regelui, şi anume:

Regele sancţionează şi promulgă legile.

Orice lege, votată de Adunarea Deputaţilor şi de Senat, nu are nici o tărie dacă nu se învoeşte şi Regele la ea. Această învoire se chiamă *sancţionare*. Legea sancţionată, se publică în *Monitorul Oficial*, şi din clipa în care o lege este astfel promulgată, nici un locuitor al României nu poate să spue că nu o cunoaşte.

Dacă Regele are dreptul să sancţioneze legile, se înţelege dela sine că El are şi dreptul de a nu sancţiona o lege, adică să se opue ca să aibă o tărie o lege, pe care ar socoti-o El că nu-i folositoare pentru popor, ori că atinge oare

care cerinţi ale Constituţiei, pe care a jurat să o păzească.

Lucrul acesta, adică refuzul Regelui de a sancţiona o lege, nu se prea întâmplă, pentru că mai înainte de a se alcătui o lege, se face o înţelegere între guvern şi Rege, asupra acelor ce se vor rândui în ţară.

Regele are un drept foarte mare, pe care i-l dă Constituţia: are dreptul de amnestie în materie politică.

Legile ţării pedepsesc şi pe cei care se fac vinovaţi de oarecare fapte care se deosebesc de abaterile dela legile obişnuite; de pildă, abatere dela lege este un furt, o bătaie, un omor şi altele de acestea, dar se mai pot săvârşi şi fapte de alt fel, care se numesc delicte, sau crime politice. Aşa, unii oameni cu mintea mai slabă, ori cu mai puţină judecată, ar putea să îndemne poporul să se răzvrătească în contra guvernului, să încerce a schimba forma de guvern, cu alte cuvinte s'ar face vinovaţi şi ar fi condamnaţi pentru învinuiri politice. Pentru asemenea fapte, Regele are dreptul prin Constituţie să ierte de pedeapsă pe cei vinovaţi, şi chiar are dreptul să ordone ca să nu mai fie daţi în judecată chiar şi acei cari pe viitor ar săvârşi asemenea fapte.

Asta însemnează *dreptul de amnestie în materie politică*.

Regele mai are dreptul să ierte sau sa micşoreze pedepsele celor condamnaţi pentru fapte

criminale, ceeace însemnează că are dreptul de *graţiere,* după cum se mai zice de obiceiu.

Intre *amnestie* şi *graţiere* este o mare deosebire: un om care a făcut un furt sau un omor, nu poate să fie amnestiat, pentrucă Regele are dreptul, prin Constituţie, să amnestieze numai pentru învinuiri politice, nu însă şi pentru cele comune, cum este furtul, lovirile, omorul, etc. Pentru învinuiri politice, Regele poate să deie ordin ca urmările începute să fie suspendate, iar afacerile politice care ar trebui judecate de acum înainte, nici să mai fie puse în urmărire, pe când pentru ca să fie la mijloc o graţiere, trebue mai întâi să fie cineva condamnat prin o hotărâre definitivă, şi apoi să fie iertat de pedeapsă.

Mai este şi altă deosebire între amnestie şi graţiare.

Un om amnestiat de o faptă, se socoteşte că nici nu ar fi săvârşit acea faptă. Dat în judecată pentru un furt de pildă, şi amnestiat, cineva nu poate să fie socotit ca recidivist, dacă ar săvârşi un nou furt, după amnestiare; amnestia şterge faptul, adică se consideră că nici nu ar fi fost săvârşit vreodată, pe când un om graţiat de o faptă rea, dacă după graţiare ar săvârşi o alta, va fi considerat ca recidivist.

Constituţia spune că Regele nu are dreptul să oprească cursul judecăţii, nici să se amestece, în orice chip, în treburile judecătoreşti. Cu alte cuvinte, Regele nu ar putea să dea un ordin ca

să nu mai fie judecați acei care au comis diferite fapte rele, afară de delicte politice, pe care le poate amnestia, și nici nu poate să deie ordin cum să se facă judecățile în anumite cazuri. Judecătorii sunt stăpâni pe cugetul lor și ei judecă după cum înțeleg ei legea, dar nici de cum după chipul pe care l-ar arăta miniștrii, și nici chiar Regele.

Funcționarii publici sunt numiți de către Rege, prin Decret. Regele însă nu poate să înființeze slujbe, ceea ce se poate face numai prin legi speciale.

Multe legi pentru a se putea executa sau a se pune în aplicare, au nevoe de un regulament care să lămurească legea. Regulamentele acestea se fac numai de către Rege, dar nu poate să schimbe legile, nici să le suspende, precum nu poate scuti pe nimeni ca să se supună legilor.

Regele este capul armatei. Toate câte se fac în armată, se fac numai în numele Regelui și cu aprobarea Lui.

Regele are dreptul să bată monedă, dar tot numai după ce o lege hotărăște acest lucru, și tot Regele singur are dreptul să dea decorații persoanelor celor mai de seamă din țară.

Regele primește o leafă, care se hotărăște la începutul fiecărei domnii.

Corpurile Legiuitoare, adică Senatul și Camera se convoacă la 15 Noemvrie al fiecărui an, tot de Rege; dar dacă Regele nu ar vrea să le con-

voace, Adunările se pot întruni și singure fără convocarea Regelui.

La deschiderea sesiunei, Regele expune starea țării prin cuvântarea, care se numește *mesaj regal*, la care Adunările răspund, prin ceea ce se numește *răspuns la mesaj*.

De asemenea, când se închide sesiunea, Regele pronunță închiderea ei.

Regele are dreptul de a convoca Adunările în sesiune extraordinară, când va fi nevoie.

El are dreptul să disolve, adică să desființeze Adunările, când ar găsi de cuviință; le poate disolva pe amândouă deodată, sau numai una din ele.

Când se disolvă o Adunare, actul de disolvare trebue să cuprindă convocarea alegătorilor, pentru noua alegere, până în două luni de zile, și convocarea Adunărilor până în trei luni.

Regele poate amâna Adunările. Nici într'un caz amânarea aceasta nu poate să treacă peste o lună, nici nu poate să amâie încă odată Adunările, în cursul acelei luni, precum nu poate să reînoiască amânarea în aceiaș sesiune, fără consimțământul Adunărilor.

Aceste sunt toate puterile pe care le are Regele, prin Constituția pe care a jurat să o păzească, și care zice: „Regele nu are alte puteri decât acele date Lui prin Constituție".

MINIȘTRII

Miniștrii sunt funcționari ai Statului și sfetnicii Tronului.

Regele nu are răspundere pentru faptele pe care le fac miniştrii în conducerea ţării.

Ministru poate să fie oricine, numai dacă este român şi dacă are toate drepturile civile şi politice. Nu se cere nici o condiţie alta, decât să aibă încrederea Regelui. Diplome, certificate sau alte dovezi despre ştiinţă de carte, nu se cere cuiva ca să poată să fie ministru.

Datoria miniştrilor este să conducă treburile politice şi administrative ale ţării.

Treburi politice ar fi, de pildă, să întocmească diferite legi care tind la binele tuturora, şi să le aducă înaintea Adunărilor, pentru a se discuta şi a se vota; să puie la cale legăturile de prietenie şi de afaceri cu ţările vecine sau cu cele de mai în depărtare, pentru a se face schimburi de mărfuri, şi altele, iar treburi administrative ar fi, de pildă, să privegheze ca toţi funcţionarii să fie cinstiţi şi să-şi facă datoria, să privegheze ca să fie bine în ţară, pentru toată lumea, şi altele de acestea, sau cum s'ar zice: să conducă bine gospodăria ţării.

Nici un membru al familiei regale nu poate să fie ministru.

Dacă un ministru nu ar fi deputat sau senator, el poate să vorbească în Adunare, la desbaterea legilor, dar nu are drept de vot.

La desbaterile Adunărilor, trebue să fie faţă măcar un ministru; altfel Adunările nu pot să ţie şedinţă.

Nici un ministru nu se poate apara de greşelile ce ar face, sub cuvânt că a primit chiar ordin scris din partea Regelui, ca să facă o faptă care ar fi daunătoare intereselor ţării, pentrucă Regele nu are nici o răspundere, de oarece El domneşte, dar nu guvernează.

Pentru greşelile pe care le fac miniştrii, sunt numai ei răspunzători, şi pot să fie pedepsiţi.

Pedepsele care se pot da miniştrilor, sunt de mai multe feluri, după felul răspunderilor pe care le au.

Pentru greşelile politice, miniştrii pot să fie îndepărtaţi de Adunare sau de Rege.

Adunarea poate îndepărta pe un ministru, neprimind o lege pe care ar propune-o, sau votând ca nu are încredere în el.

Regele îndepărtează pe un ministru, cerându-i demisia, cum se poate întâmpla cu oricare alt funcţionar.

Pentru alte fapte, miniştrii pot să fie condamnaţi la închisoare, la amendă şi chiar la perderea drepturilor politice.

Judecata miniştrilor, pentru fapte săvârşite de ei în această calitate, nu se face după regulele privitoare pe ceilalţi cetăţeni.

Fiecare din Adunări, adică ori Camera, ori Senatul, precum şi Regele, au dreptul să deie pe miniştrii în judecată, înaintea Curţii de Casaţie, care pentru asta se mai numeşte şi „Inaltă Curte de Justiţie“. Această Curte, în secţiuni unite, judecă şi dă pedeapsa.

Punerea sub acuzaţie a miniştrilor, nu se poate rosti decât prin majoritate de două treimi a membbrilor de faţă.

O lege specială arată toate regulele după care se face această judecată.

Regele nu poate să ierte sau să micşoreze pedeapsa unui ministru judecat de Inalta Curte de Casaţie şi Justiţie. Aceasta ar putea să o facă Regele, numai dacă Adunarea care l-a pus în acuzaţie, ar cere anume iertarea sau micşorarea pedepsei.

Veniturile şi cheltuelile ţării

Comunele, judeţele şi ţara întreagă, au fiecare în parte nevoe de cheltueli, pentru diferitele trebuinţi, şi care cheltueli, nu s'ar putea face dacă nu ar fi venituri.

Veniturile acestea se pot acoperi numai prin dări, pe care trebue să le plătească fiecare locuitor al ţării.

Afară de dări, comunele, judeţele şi Statul mai pot avea venituri, precum ar avea orice altă persoană, dela oarecare avere particulară, precum dela nişte case ori dela o moşie.

Orice dare sau impozit este aşezat numai în folosul comunei, sau al judeţului, sau al Statului. Pentru diferite întreprinderi, precum societăţi de orice fel, nu se pot pune dări.

Nici o sarcină, nici un impozit comunal nu se poate pune, decât cu aprobarea consiliului co-

munal, şi după îndeplinirea tuturor formelor cerute de legea comunală.

De asemenea nici o sarcină şi nici un impozit judeţean, nu se poate pune, fără învoirea consiliului judeţean.

Impozitele votate de consiliul comunal şi de consiliul judeţean, trebue să fie aprobate de puterea legiuitore şi să fie sancţionate de Rege, ca să se poată pune în lucrare.

O dare statornicită cu formele legale, nu poate să fie micşorată decât tot cu formele după care a fost pusă, şi nimeni nu poate să fie scutit de dare, oricine ar fi el.

Cheltuelile pe care trebue să le facă Statul, judeţul sau comuna, sunt anume arătate, în fiecare an, prin ceeace se cheamă *buget*.

Bugetul, adică lista de veniturile şi de cheltuelile fiecărui an, se face cu anumite regule.

Primarul fiecărei comuni este dator să alcătuiască proiectul de buget al comunei, şi apoi să-l supuie spre aprobarea consiliului comunal. După aceea bugetul comunelor rurale se aprobă de către autoritatea judeţeană, iar bugetul comunelor urbane de către Ministrul de Interne, având nevoie şi de aprobarea Capului Statului, adică a Regelui.

Bugetul ţării se alcătueşte de fiecare minister în parte, şi apoi se aprobă de către Adunarea Deputaţilor, şi se sancţionează de Rege, ca ori şi care lege pe care o votează Adunarea.

Cu deosebire de celelalte legi, bugetul se aprobă numai de Adunarea Deputaţilor, nu şi de către Senat.

Bugetul ţării se prezintă totdeauna cu un an înainte de punerea lui în aplicare, spre aprobarea Adunărei.

Dacă s'ar întâmpla ca, din diferitele împrejurări, bugetul să nu se poată vota la timp, atunci puterea executivă îndestulează trebuinţele serviciilor publice, după bugetul anului trecut, fără a putea merge cu acel buget mai mult de un an, peste anul pentru care a fost votat.

Cheltuelile se fac numai după cum sunt trecute în buget.

La finele fiecărui an, comuna, judeţul şi Statul încheie socoteli de veniturile şi cheltuelile ce a avut, în cursul anului. Aceste socoteli, încheiate, se judecă de către consiliul comunal, de consiliul judeţean şi de Adunarea Deputaţilor, fiecare în parte.

Regularea definitivă a socotelilor Statului, trebue să fie prezentată Adunărei, cel mai târziu în termen de doi ani dela încheierea fiecărui exerciţiu.

Verificarea socotelilor fiecărei autorităţi, se face de către Curtea de Conturi, anume înfiinţată pentru această treabă. Pentru toată ţara este o singură Curte de Conturi, în Bucureşti.

PATRIA

Pământul pe care ne-am nascut şi pe care trăim, ţara aceasta care ni este scumpă, pe care am apărat-o, în cursul veacurilor, cu piepturile noastre, şi ale cărei brazde sunt stropite cu sângele nostru, se cheamă *Patria* noastră.

Mintea omenească nu-şi poate închipui un om care să nu-şi iubească Patria, după cum nu-şi poate închipui o mamă care să nu-şi iubească copilaşii.

Se întâmplă, în societate, mame fără suflet, care merg până acolo cu răutatea că-şi ucid copilul; dar pe asemenea fiinţe societatea le scoate din rândurile ei, şi le trimete să înfunde temniţele. Tot asemenea oamenii cari nu-şi iubesc Patria, sunt despreţuiţi, sunt scoşi din rândul cetăţenilor şi legile sunt destul de aspre pentru dânşii, iar în timp de războiu, trădătorii sunt împuşcaţi fără milă.

Fiecare cetăţean este dator să-şi apere Patria, şi să-şi jertfească viaţa pentru ea, după cum fiecare este dator să-şi cinstească Patria.

Patria o cinstim când faptele noastre nu jignesc numele cel bun care trebue să-l aibă ţara. Dacă suntem cinstiţi şi muncitori, asta este şi pentru mulţumirea noastră sufletească, dar şi pentru cinstirea Patriei. Când fiecare ştie că românii sunt oameni cinstiţi şi că muncesc din răsputeri, fiecare îşi zice că România este o ţară

cinstită şi laudă hărnicia fiilor ei, şi aceasta este o mare cinstire a Patriei.

Patria putem să o apărăm împotriva duşmanilor ei, cu armele.

Ca să ne putem sluji de arme pentru apărarea Patriei, trebue să cunoaştem meşteşugul milităriei, care se poate căpăta numai făcând serviciul militar.

Pentru fiecare român îndeplinirea serviciului militar este nu numai o datorie, dar şi o onoare. Cei cari şi-au pierdut onoarea, cei cari au fost condamnaţi pentru fapte cari vatămă vrednicia de om, nici nu sunt primiţi să facă serviciul militar, pentrucă un om pătat nu poate avea onoarea să-şi apere Patria.

Pentru ca să-ţi poţi apăra Patria, trebue să fii un bun ostaş.

Bun ostaş nu poate să fie cineva dacă nu ascultă sfaturile şi nu urmează învăţăturile celora mai mari decât el, adică a acelora cari ştiu mai multe decât el. Asta însemnează că fiecare ostaş trebue să asculte de căpeteniile armatei, să se supuie ordinelor ce i se dau şi să-şi îndeplinească datoriile cu sfinţenie.

Datoriile pe care le are de îndeplinit un ostaş, i se arată fiecăruia când începe serviciul militar.

După cum crucea este semnul creştinismului şi fiecare o cinsteşte, de asemenea *Drapelul* este icoana Patriei, înaintea căruia toţi trebue să se închine şi să-l slăvească.

Cinstea unei armate este *Drapelul,* şi fiindca armata reprezintă Patria, însemnează că Drapelul este cinstea Patriei. Toţi trebue să se descopere înaintea Drapelului. Apărarea Drapelului este şi apărarea Patriei, şi cine se jertfeşte pentru el, se jertfeşte pentru Patrie.

Orice român trebue să fie pătruns de o singură credinţă: Inaintea tuturor fericirilor, este *Patria.* Gândul tuturora şi ţinta visurilor noastre trebue să fie cinstirea Patriei şi apărarea ei, si aceasta o face numai acela a căruia singură fericire este: iubirea Patriei.

CUPRINSUL